

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΤΕΧΝΗ



ΕΤΟΣ 36ον

ΤΕΥΧΟΣ 203

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1991

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

**ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» Βουκουρεστίου 25
α΄ όροφος, Κωδ. Ταχ. 106 71 Τηλ. 3620.702**

H.P. Blavatsky	Τό κλειδί της Θεοσοφίας	1.500
H.P. Blavatsky	Ή φωνή της σιγής	900
An. Besant	Θάνατος και Ύπερπέραν	900
An. Besant	Ή εξέλιξις της ζωής και της μορφής	800
C.W. Leadbeater	Ή μυστική ιστορία του Τεκτονισμού	2.000
N. Sri Ram	Προσέγγισις προς την Πραγματικότητα	800
N. Sri Ram	Αί βαθύτεραι όψεις της Ζωής	800
Irving S. Cooper	Ή Μετενσάρκωσις	800
Vivekananda	Κάρμα – Γιόγκα	800
Eliphas Levi	Τό μέγα απόρρητο α΄ μέρος	900
» »	» » β΄ μέρος	1.100
Louis Claude de Saint Martin	ECCE HUMO	800
Papus	Metensárkvnsh	1.100
»	Πραγματεία επί των απόκρυφων επιστημών	2.500
ΥΒ Μπερτού	Διδασκαλίαι των Δρυϊδών	900
Άντ. Ανδριανοπούλου	Άρχαίοι Έλληνες φιλόσοφοι	1.500
Άντ. Ανδριανοπούλου	Ό άνθρωπος και ή ζωή	1.500
Άντ. Ανδριανοπούλου	Οί Νόμοι της Ζωής	1.000
Ίω. Βασιλή	Τό Σημειωματάριο ενός Μύστου	1.400
Ίω. Βασιλή	Τά φυσικά δικαιώματα του ανθρώπου	500
Περιοδικόν «ΙΛΙΣΟΣ»	Τόμοι χαρτόδετοι	2.000
«ΙΛΙΣΟΣ»	Έπιλογή 1956-58, 1959-61, 1962-65 έκαστη δεμένη	2.500
«ΙΛΙΣΟΣ»	Έπιλογή 1966-1970 χαρτόδετος	2.000
«ΙΛΙΣΟΣ»	Έπιλογή 1966-1970 δεμένη	2.500

Τά έξοδα επί άντικαταβολή έπιβαρύνουν τον άγοραστήν.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 400

ΣΥΝΔΡΟΜΗ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 2.000. Έξωτ. Δρχ. 3.000.

(Γιά τό έτος 1991)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΕΙΜΑΡΑΣ



ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Βουκουρεστίου 25 Κωδ. Ταχ. 106 71, Ἀθήναι Τηλ. 362.0702

Ἰδρυτής: †ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰδιοκτησία: Θεοσοφικὴ Ἐταιρία ἐν Ἑλλάδι

Ἐκδότης-Διευθυντής: Πόλ. Αντζακας

Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ: Π. Αναγνώστου, Π. Παπασλιωτης

Ἔτος 36ον ● Ὀκτώβριος – Νοεμβριος – Δεκεμβριος 1991 ● Τεύχος 203

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΠΑΝ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Νὰ κατανοήσωμεν τὴν οὐσίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς θρησκείας εἶναι πολὺ δύσκολον, διότι αὕτη ἦτο ἡ ἐκδήλωσις τῶν κατὰ καιροὺς ἀκμασάντων καὶ κανονικῶς λειτουργησάντων Μυστηρίων. Δυνάμεθα ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ὑλικόν τὸ ὅποιον μᾶς παρέχει ἡ προμυθικὴ περίοδος τοῦ ἐλληνισμοῦ καὶ κυρίως ἡ Ἑλληνικὴ Μυθολογία, ἡ ὁποία κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πηγάζει ἐκ τῆς Πελασγικῆς.

Ἡ ἀρχικὴ Πελασγικὴ θρησκεία ἦτο κατὰ βάσιν φυσιολατρικὴ, θεοποιουμένων τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ νόμων. Ἐπλασαν τοὺς θεοὺς καθ' ὁμοίωσιν τῶν ἀνθρώπων. Καθ' ὅσον δὲ ἀνεπίστετο ἡ διάνοια τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, εἰς τοὺς θεοὺς αὐτοὺς ἔβλεπον συμβολικῶς τοὺς ἐργάτας ὄχι μόνον τῆς φυσικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἠθικῆς τάξεως.

Τοιοιουτρόπως ἡ Δήμητρα, ἡ Γῆ μήτηρ, ἀπὸ θεᾶ τῶν φυτῶν καὶ τῆς χορηγοῦ τοῦ σίτου ἐγένετο ἡ εὐρέτρια καὶ προστάτις τῆς γεωργίας καὶ ἀργότερον εἰς τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια, ὁ μῦθος

αυτῆς καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς δρώμενα ἐσυμβόλιζον, ἐκτός τῶν φυσικῶν γεγονότων, ἕτερα γεγονότα σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν.

Κατὰ τὸν ἀείμνηστον Σπ. Νάγον, τὰ Μυστήρια τῆς Ἐλευσίως ὑπῆρξαν τὰ θεμέλια τοῦ διαφωτισμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τὰ ὑποδείξαντα εἰς αὐτὴν τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ φῶς τῆς σωτηρίας. Ἡ εἰκὼν τῆς παλαιούσης πρὸς τὸ σκότος ψυχῆς διετευπώθη ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς Ἐλευσίως ἐν πληρεστάτῃ περιγραφῇ. Ἡ δὲ ἀποκάλυψις τῶν μέσων ὅπως νικήσῃ τις τὸ σκότος ὑπεδείχθη ὑπὸ τούτων πλήρως καὶ ἰδοῦ διατὶ οἱ μνηθέντες ὠμολόγησαν, ὅτι ὁ μνηθεὶς ἐν Ἐλευσίνοι ἀνθρωπος θά ἔχη μετὰ θάνατον εὐδαιμονίαν.

Νὰ κατανοηθοῦν τὰ ἀπόρρητα Μυστήρια καὶ ὄργια δὲν ἦτο δυνατόν, ἐὰν ὁ ἐπιθυμῶν τοῦτο δὲν ἦτο μεμημένος εἰς αὐτὰ καὶ κατάλληλος ψυχικῶς διὰ τὴν κατανόησίν των.

Ἡ μῆσις ἦτο, διὰ σειρᾶς δοκιμασιῶν, βαθμιαία ἀπὸ βαθμοῦ εἰς βαθμόν, μὲ προϋπόθεσιν, ἀπὸ τοῦ κατωτάτου, τοῦ ἐξαγνισμοῦ καὶ τῆς καθάρσεως, μέχρι τοῦ ἀνωτάτου, εἰς τὸν ὅποιον ὁ μεμημένος ἐλέγετο ἐπόπτης, δηλ. κατεῖχε τὴν ἐξ ἐποπτείας Γνώσιν.

Ἡ παλαιὰ θρησκεία ἐθεώρει θεοὺς καὶ ἀνθρώπους ἀδιακρίτως ὡς παράγοντας τῆς παγκοσμίου θείας φύσεως συνεξελισσομένους, τοὺς μὲν θεοὺς ὡς νόμους αὐτῆς, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ὡς δημιουργήματα αὐτῆς, ἐξελισσομένους δι' αὐτῶν εἰς θεϊαν κατάστασιν.

Ἄλλὰ τί ἐστὶ Φύσις; ἐρωτᾷ ὁ Θαλῆς τῷ 600 π.Χ. καὶ ποία ἡ ἀρχὴ τοῦ σύμπαντος; Ἀπεφάνθη δὲ ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ παντός εἶναι τὸ ὕδωρ. Ὁ Ἀναξίμανδρος τῷ 570 π.Χ. εἶπεν ὅτι εἶναι τὸ ἀπειρον. Ὁ Ἡράκλειτος τῷ 500 τὸ πῦρ. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς τῷ 450 ὁ ἀήρ, ἡ γῆ καὶ τὸ ὕδωρ. Ὁ Ἀναξαγόρας διεκήρυξεν ὅτι ὁ νοῦς εἶναι ἡ ἀρχικὴ οὐσία, ἐκ τῆς ὁποίας τὰ πάντα προέρχονται. Τέλος ὁ Λεῦκιππος διετύπωσε τὴν θεωρίαν τῶν ἀτόμων.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται, ὅτι εἰς τὰ Μυστήρια εἶχε τὴν καταγωγὴν τῆς ὀχι μόνον ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ θρησκεία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ φιλοσοφία, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ Πυθαγόρειος διδασκαλία.

Ὁ Πυθαγόρας τῆς κοσμογονικῆς Μονάδος καὶ Δυάδος ἐδίδαξεν ὀχι μόνον τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν προὔπαρξιν αὐτῆς καὶ τὴν διαδοχικὴν αὐτῆς ἐνσάρκωσιν, πιστεύων ὅτι διὰ τῶν ὀργανισμῶν ἐξελίσσεται αὐτῆ. Τὸ «Γνώθι Σαυτόν» στρέφει τὸν ἀνθρωπον πρὸς τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον, εἶναι καθα-

ρά έσωτερική φιλοσοφία, αντίλαλος καλῶς λειτουργούντων Μυστηρίων.

Ὁ Σωκράτης, παλαιά ψυχή ἢ μεμνημένος εἰς Μυστήρια, καθωδηγεῖτο ὑπό θείας ἐμπνεύσεως καί περιέσωσε τό ἔργον τοῦ Πυθαγόρου, τό ματαιωθέν ὑπό τοῦ σχολαστικισμοῦ, τοῦ Ἐκκλησιαστικισμοῦ καί τοῦ Στρατιωτικισμοῦ.

Ὁ Πλάτων, ὅπως καί ὁ Σωκράτης, ἐδίδασκε τήν ἔρευναν τοῦ ἠθικοῦ σκοποῦ τῆς Δημιουργίας καί τήν συμμόρφωσιν τῆς ἀνθρωπίνης Λογικῆς πρὸς αὐτόν. Ἐπίστευεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι συμβολική εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καί εἶναι ὄργανον ἐξελιξεως τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἄριστα ἐκτελῇ τήν ἠθικήν καί θείαν ἀποστολήν του. Ἡ δὲ ἀληθῆς γνῶσις (Ἀλήθεια) εἶναι ἔλλαμψις, φωτισμός θεόθεν.

Εἶναι γεγονός ὅτι, διδασκαλῖαι καί δοξασίαι ὡς ἄνω προέρχονται μυστηριακῶς μὲν ὑπό τοῦ Ὀρφέως, συμβολικῶς δὲ ὑπό τοῦ Πυθαγόρα καί ἐπιστημονικῶς (κατά τήν ἐσωτερικήν ἐπιστήμην) ὑπό τοῦ Πλάτωνος.

Μέγα διδάγμα τοῦ Πλάτωνος εἶναι ὅτι, διὰ νά αὐξάνῃ τῆς ψυχῆς μας ἡ ὁμοιότης μέ τήν θεότητα, πρέπει νά ζῶμεν ἐναρέτως, ἵνα ἡ ψυχή μας πορευθῇ πρὸς τήν ἀνάλογον δι' αὐτήν εὐδαιμονίαν. Ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ ὑγεία, ἡ τάξις καί ἁρμονία τῆς ψυχῆς. Ἐπίσης μεγίστην σημασίαν ἀπέδιδεν ὁ Πλάτων εἰς τοὺς στοχασμούς μας, διότι ἐγνώριζεν ὅτι οἱ στοχασμοὶ τοῦ ἀνθρώπου λαμβάνουν ὑλικήν ὑπόστασιν ἀνάλογον, καλήν ἢ κακήν.

Ἐκ τῆς θεωρίας ταύτης ὁ Ἀριστοτέλης διετύπωσε τήν διδασκαλίαν του περὶ ἀνελιξεως τῶν πάντων διὰ τῶν κοσμογονικῶν νόμων τῆς φύσεως καί τῆς δυναμικῆς ἐκδηλώσεως καί ἐξελιξεως αὐτῶν, διατυπώσας τήν ἰδέαν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐν μικρογραφίᾳ τό Σύμπαν.

Ὅτι ἔλεγεν ὁ Πλάτων Ὑλην, ὁ Ἀριστοτέλης ἔλεγε Δύναμιν. Ὅτι ὁ Πλάτων ἔλεγεν Ἰδέαν, ὁ Ἀριστοτέλης ἔλεγεν Ἐνέργειαν. Ὁ Ἀριστοτέλης ἐθεώρει τήν πραγματικότητα ὡς ἀποτέλεσμα Δυνάμεως καί Ἐνεργείας καί ἐδίδασκεν ὅτι ἡ Φύσις, ἀνελισσομένη, πορεύεται πρὸς τήν ἐκπνευμάτωσιν, καί ἡ Θεία Δημιουργία, ἐξελισσομένη, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν Θεϊαν Πνευματικότητα.

Ὅταν ὁ Σωκράτης καθιέρωσε τήν σπουδαιότητα τῆς ἠθικῆς ὡς πρακτικόν σκοπὸν πάσης φιλοσοφίας, οἱ ἄνθρωποι ἔστρεψαν τήν προσοχήν των πρὸς αὐτήν, μέ ἀποτέλεσμα τήν Στωϊκὴν διδασκαλίαν.

Ἐπὶ 400 χρόνια τό ὑπέροχον τοῦτο σύστημα, διδαχθέν ὑπό τοῦ Ζήνωνος, τοῦ Χρυσίππου, τοῦ Κλεάνθους, τοῦ Ἐπικτήτου καί

τῶν διαδόχων των, παρήγαγε τούς μᾶλλον ὑπερόχους χαρακτήρας. Οἱ Στωϊκοί, διά τῆς ἀπλότητος καί εἰλικρινείας τοῦ βίου, ἀπέδειξαν ὅτι πράγματι ἦσαν ὅ,τι συνεβούλευον τούς ἄλλους νά εἶναι – Ἄρχοντες τῆς ψυχῆς των.

Ἡ στωϊκή πίστις, ὡς τήν διετύπωσεν ὁ Ἐπίκτητος, δέχεται ὅτι ὁ Θεός εἶναι ὁ Λόγος, Δημιουργός τῶν πάντων καί πατήρ τῶν ἀνθρώπων (πρόγονος). Τρεῖς βαθμίδες ὁδηγοῦν τόν ἄνθρωπον πρὸς τήν τελειότητα: Διαιγῆς Νοῦς, Ὑγιῆς Πόθος καί Ἀγαθῆ Δράσις. Ἐάν θέλῃς νά μὴν εἶσαι δούλος, ἔλεγον, φρόντιζε νά μὴν ἔχῃς κανέναν δούλο σου. Διότι ἐάν ἀνέχεσαι νά ἔχῃς δούλους, εἶναι τεκμήριον ὅτι εἶσαι σύ πρῶτον δούλος τῆς δουλείας τὴν ὅποιαν ἐξασκεῖς εἰς τούς ἄλλους. Ὁ Στωϊκός εἶναι ἀπέριττος, κύριος ἑαυτοῦ, δούλος οὐδενός, κόλαξ οὐδενός, τύραννος οὐδενός καί ὀλιγαρκῆς.

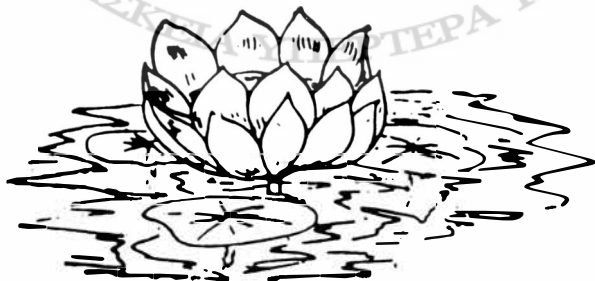
Τὴν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν παλινῶρθωσε τῷ 200 μ.Χ. ὁ Ἀμμώνιος Σακᾶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ὁ Πλωτίνος, ὅστις ἐκλήθη τὸ «ὑστάτον Φῶς τῆς Ἑλλάδος», ἦτο μαθητὴς τοῦ Ἀμμωνίου. Αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ νεοπλατωνισμοῦ κατὰ τούς ἀνωτέρω εἶναι: Ἐνότης καί ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ. Σφαιραὶ ὑποστάσεως, ἐκπορευόμεναι ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι μικροσκοπικὴ ἀναπαράστασις τοῦ Σύμπαντος. Ἡ ψυχὴ προϋπήρχε τοῦ σώματος, ἐξακολουθεῖ νά ὑπάρχη μετὰ τόν θάνατόν του καί ἐνσαρκοῦται εἰς νέον σῶμα, ἐξελισσομένη διὰ τῶν ὀργανισμῶν. Ἡ ψυχὴ εἶναι προωρισμένη διὰ τὴν θέωσιν καί ὁ νοῦς φωτίζεται δι' ἐλλάμπεως. Ἡ ψυχὴ δύναται νά ἔλθῃ εἰς ἔκστασιν ἐσωτερικῶς ἐνουμένη μὲ τόν Θεόν. Αἱ διαβαθμίσεις τῆς ὑποστάσεως εἶναι: Θεός – Νοῦς – Ψυχὴ – Λόγος – Αἴσθησις – Ζωτικότης – Ὑλῆ.

Ὁ Πλωτίνος δίδει τὴν κάτωθι ἐντολήν εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἐπιθυμοῦντα νά βαδίσῃ ἐς μίαν πραγματικὴν ψυχικὴν ἐξέλιξιν: Καθάρισον τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ πάσης φρουδῆς ἐλπίδος καί ἀπὸ παντός φόβου περὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων καί τότε ὁ ἐνδότερος ὀφθαλμός σου θά ἀρχίσῃ νά βλέπῃ τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. Ἐνθυμοῦ ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ σωτὴρ σου καὶ ὁ φρουρός σου. Ἄνευ τῆς Ἀγάπης ὁ κεντρόφυξ νόμος θά ἐξεσφενδόνιζε τὴν ψυχὴν σου εἰς τὰς παγερωτέρας περιοχὰς τῆς ἐξωτέρας ζώνης. Μὴ λησμόνει ὅτι ὑπεράνω τῆς λογικῆς εἶναι ἡ Διαισθησις καί ὅτι τὸ Θεῖον Φῶς, διὰ τῆς διαισθήσεως, ἐρχεται πληροῦν τὴν καρδίαν γηθοσύνης. Θαύμαζε τὸ κάλλος, τὴν συμμετρίαν καί τὴν τάξιν τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, ἵνα αἰσθανθῇ ἀγάπην πρὸς τόν πνευματικόν κόσμον, τοῦ ὁποῦ ὁ ὑλικός εἶναι ἀπλὴ ἀναπαράστασις καί ἀτελής εἰκὼν. Ζῆτει τὴν πληρεστέραν ἀπεικόνισιν τοῦ πνευματικοῦ κόσμου ἐν

τῷ ὑλικῷ, ἀρκεῖ δέ νά πράττης τοῦτο ἵνα μηδαμῶς φοβῆσαι περὶ τῆς τύχης τοῦ ἀτόμου σου.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δύναται τις νά συμπεράνη ὅτι ἡ ἀρχαία Ἑλληνική Θρησκεία καὶ φιλοσοφία ἔχουν κοινήν τὴν καταγωγὴν, ἐκ τοῦ ἀδύτου τῶν Μυστηρίων. Διὰ τοῦτο πάντες οἱ συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος ὀμιλοῦν μὲ σεβασμὸν περὶ αὐτῶν.

Ἄκρως ἀντίθετος ὑπῆρξεν ἡ Ἰδέα περὶ τῶν Μυστηρίων καὶ ἰδίως τῶν Ἐλευσινίων, τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισαν οἱ πατέρες τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Ἰδίως δὲ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, λόγῳ τῶν μικρῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας εἶχον ἐν σχέσει πρὸς τὰ Μυστήρια καὶ λόγῳ τῆς τερατώδους μεταμορφώσεως, τὴν ὁποίαν ὑφίσταντο αἱ περιγραφαὶ των, ἕως ὅτου φθάσουν μέχρι τῶν ἁγίων των ἐδρῶν. Ἀντιθέτως δὲ τούτων, οἱ Ἕλληνες Χριστιανοί, Ἑλληνικῶς μορφωθέντες, καὶ κατὰ βάθος γνωρίσαντες τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἠθικὴν βάσιν τῆς θρησκείας τῶν προγόνων των, δὲν ἦτο δυνατόν νά ὑποπέσουν εἰς τόσον οἰκτρὸν σφάλμα, ἀλλὰ νά καθίστανται ἠθικότεροι καὶ χριστιανοὶ πραγματικοί, ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἠθικῶν καὶ συμβολικῶν διδασκαλιῶν τῆς Ἀρχαίας πνευματικῆς κληρονομίας.



Η ΑΡΙΘΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ

+ ΔΗΜ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Τό θέμα τούτο, πού είναι τόσο βασικό γιά τήν φιλοσοφία τών Πυθαγορείων, έχει πολύ παρανοσηθή, αλλά και παραμορφωθή, ὥστε νά παρουσιάζεται συχνά σάν άφελές και αὐθαίρετο ἢ σάν κάτι πού είναι άσυμβίβαστο μέ τίς άλλες άρχές οί όποίες έχουν άποδοθή στους Πυθαγορείους.

Αίτία στήν παρανόησι τῆς άριθμολογίας τών Πυθαγορείων στάθηκε, καθώς είναι φανερό, ἡ έλλειψις άμέσων πηγών έπάνω και στό ζήτημα αυτό, ὅπως και στά τόσα άλλα, πού προβάλλονται σάν γνώμες τῆς φημισμένης εκείνης έσωτερικῆς Σχολῆς.

Δέν υπάρχουν πηγές άμεσες γιά τήν έν γενει φιλοσοφία τών Πυθαγορείων, γιατί κανένα γραπτό δέν έφθασε στους μεταγενεστερούς, οὔτε τοῦ μεγάλου εκείνου Διδασκάλου, οὔτε τών άμέσων μαθητῶν του. Πιθανόν είναι πώς δέν θά έγραψαν, αλλά πιθανώτερο φαίνεται ὅτι τά γραπτά τους έμειναν στους έσωτερικούς κύκλους τῆς Σχολῆς, γιατί δέν θά έπρεπε νά έρθουν σέ δημοσιότητα. Κοινή ἦτο αὐτή ἡ άρχή και είχε γίνει παράδοσις στις έσωτερικές Έταιρείες. Ίσως γιατί ἦταν ἡ φύσις τών άληθειῶν τέτοια πού δέν έπρεπε νά δοθοῦν σέ ψυχές άνώριμες έξω από τίς Σχολές. Τήν άρχήν αὐτή δέν τήν εξέφρασε άλλωστε και ὁ ἴδιος ὁ Πυθαγόρας, μέ τό έπιγραμματικό του «ού τά πάντα τοίς πᾶσι ρητά»;

Άν σήμερα ξέρουμε κάτι γιά τήν φιλοσοφία τών Πυθαγορείων, τό έχουμε μάθει από μεταγενέστερους, Πυθαγορείους ἢ μή. Αὐτά ὅμως πού ἦλθαν στή δημοσιότητα δέν είναι έσωτερικά ζητήματα, αλλά τά έξωτερικώτερα, ὅπως π.χ. λίγα κοσμογονικά και κοσμολογικά, κάτι γιά τήν ψυχογονία, τῆ μετενσάρκωσι και τό αντίπεπονθός, και μερικά, λίγα κι' αὐτά, γιά τούς άριθμούς.

Πρέπει ὅμως νά σημειωθή πώς γιά τόν Πυθαγόρα και γιά τήν φιλοσοφία τών Πυθαγορείων πολλά έχουν γραφή, τά δέ περισσότερα από πολύ μεταγενεστερούς, ὅπως π.χ. είναι μερικοί Νεοπλατωνικοί. Γι' αὐτό δέν στάθηκε δυνατόν νά μάθουμε έστω και γιά τίς έξωτερικές άρχές τῆς Σχολῆς, μέ βεβαιότητα και πολλά πράγματα. Κι' έτσι θά πρέπει νά εἴμεθα πολύ έπιφυλακτικοί.

Ἡ άνασύστασις τῆς Πυθαγορείου φιλοσοφίας γιά τά έξωτερικά τουλάχιστον ζητήματα (γιατί γιά τά έσωτερικά, καθώς εἴπαμε, δέν ἡμπορεῖ νά γίνεται λόγος) είναι έργον δύσκολο πάρα-πολύ.

Χρειάζεται μιά αύστηρή κριτική. Μά πολύ αύστηρή και πολύ προσεκτική, αλλά συγχρόνως και κάποια έμπειρία στον έσωτερισμό.

Έκείνος πού έγραψε πρώτος από τούς Πυθαγορείους, γύρω στα 435, ήταν ο πολύς Φιλόλαος, περίπου σύγχρονος τού Σωκράτη, πού δέν ήτο βέβαια άμεσος μαθητής τού Διδασκάλου. Ήταν μάλλον από τούς έξωτερικούς μαθητάς τής Σχολής ή τούλάχιστον όσα έγραψε ήσαν και αύτου ζητήματα έξωτερικά. Αποσπάσματα μόνον από όσα έγραψε έχουν σωθῆ. Έγραψαν και μερικοί σύγχρονοι ή όλιγον μεταγενέστεροι τού Φιλολάου Πυθαγόρειοι γιά τήν φιλοσοφία τής Σχολής. Κι' αύτων μόνον άποσπάσματα υπάρχουν.

Όσοι άλλοι έγραψαν απέχουν από τά χρόνια τού Πυθαγόρα πολλούς αιώνες. Οί Νεοπυθαγόρειοι π.χ. τού 1ου αιώνος μ.Χ. απέχουν 600 περίπου χρόνια, οί δέ Νεοπλατώνικοι από 7 έως 10 αιώνες.

Έτσι τό ζήτημα τής άνασυστάσεως τής φιλοσοφίας έξακολουθει νά μένη πολύ δύσκολο.

Γνώμες τών Πυθαγορείων έχουν μεταφέρει στα βιβλία τους και άλλοι φιλόσοφοι ή συγγραφείς, πού δέν ήσαν Πυθαγόρειοι, όπως π.χ. ο Άριστοτέλης, ο Διογένης ο Λαέρτιος, ο Ίωάννης Στωβαίος και άλλοι.

Άς πάρουμε λοιπόν, ύστερα από αυτά, τό σημερινό θέμα μας, τήν αριθμολογία πού, καθώς είπαμε στην αρχή, τόσο έχει κακοποιηθῆ. Γιατί έχει δυστυχώς επικρατήσει γι' αυτό ή γνώμη στους πολλούς πώς τάχα οί Πυθαγόρειοι είχαν τήν αντίληψη, ότι τά πράγματα τής Φύσεως είναι κατασκευασμένα από αριθμούς, από ψηφία αριθμητικά, σαν δηλαδή οί αριθμοί νά είναι προικισμένοι μέ ιδιότητες υπερφυσικές ή μαγικές. Κάτι τέτοιο όμως θά ήταν ανάξιο τών Πυθαγορείων. Έτσι και έδω παρουσιάζεται τό περίεργο, πού το συναντούμε και άλλου επάνω στις αποδιδόμενες στους αρχαίους ιδέες γιά διάφορα άλλα θέματα, ιδίως στα ζητήματα τής λατρείας τους, τά όποια πολύ λίγο ή μάλλον παντάπασιν έχουν κατανοηθῆ. Τούς θεωρούν άφελείς στις γνώμες τους, ένω, κι έδω είναι τό περίεργο, από τήν άλλη μεριά θαυμάζουν και τιμούν άμετρα τό αρχαίο ελληνικό πνεύμα. Τούς κατακρίνουν και τούς θαυμάζουν. Άντινομία!

Δέν ήσαν λοιπόν τόσο αδύνατοι στην κρίσι τους οί Πυθαγόρειοι γιά νά πιστεύουν πώς οί αριθμοί είναι πράγματα τόσο περίεργα και έξωτικά, ώστε μ' αυτούς ή Φύσις νά κάνη τά έργα της. Άλλο έννοούσαν, και αυτό τό «άλλο» ήταν πάρα πολύ βαθύ. Τούς αριθμούς, οί σοφοί εκείνοι τούς έπαιρναν σαν σύμβολα, σαν εικόνες, τών διαφόρων πραγμάτων και τών όντων τής Φύσεως και

τῆς ἐξελικτικῆς τους καταστάσεως, ἀλλὰ ἀκόμη καί τῆς δυναμικῆς ἀξίας τοῦ πνεύματος, πού ἔχει ἐκδηλωθεῖ καί λειτουργεῖ μέσα στή Φύσι καί προοδεύει ἀπειρα σέ κόσμους Θεϊκοῦς.

Κατά τόν τρόπον λοιπόν αὐτόν οἱ ἀριθμοὶ τῶν Πυθαγορείων παίρνουν ἔννοια ποιότητος, ἐνῶ στήν ἀριθμητική καί στά μαθηματικά, καθῶς ξέρουμε, ἔχουν τήν ἔννοια τῆς ποσότητος. Ἐδῶ λοιπόν εἶναι ἡ διαφορά καί τό κλειδί τοῦ ζητήματος. Αὐτό φανερώνεται πολύ καθαρά ἀπό μερικά ἀποσπάσματα Πυθαγορείων καί ἀπό μερικέες πληροφορίες που μᾶς δίδουν ὠρισμένοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Ἔτσι, ὁ Ἀριστοτέλης στά «μεταφυσικά» του μᾶς πληροφορεῖ γιά τούς ἀριθμούς τῶν Πυθαγορείων, ὅτι ἐκεῖνοι ἔλεγαν πῶς τά διάφορα ὄντα τῆς Φύσεως, εἶναι στήν ποικιλία τους σάν τούς ἀριθμούς. «Μιμῆσει τά ὄντα φασίν εἶναι τῶν ἀριθμῶν». Δηλαδή, ὅπως οἱ ἀριθμοὶ εἶναι βαλμένοι σέ μία τάξι πού αὐξάνει καί τέλος δέν ἔχει, ἔτσι καί ἡ ποιοτική κατάστασις τῶν διαφόρων πραγμάτων τῆς δημιουργίας τῆς Φύσεως παρουσιάζει μιὰ κλιμάκωσι ποιότητος, πού ἤμπορεῖ ν' αὐξάνη ἀπεριόριστα, ἀπειρα. Ἐπίσης ὁ μαθητής τοῦ Φιλολάου, ὁ Εὐρυτος ἀπό τόν Κρότωνα, γιά νά παραστήσῃ τήν ποιοτική ἔννοια τῶν ἀριθμῶν, ἔλεγε πῶς «σέ κάθε πρᾶγμα ἀντιστοιχεῖ καί ἀπό ἓνας ἀριθμός». Δηλαδή ὅτι κάθε δημιούργημα τῆς Φύσεως εἰκονίζεται μέ ἓνα ἀριθμό. Ἦτοι ὁ τάδε ἀριθμός παριστᾷ τόν ἄνθρωπο, ὁ δεῖνα τον ἵππο κ.ο.κ. Σάν βαθμολογία θά λέγαμε σήμερα. Καθῶς μάλιστα μᾶς διέσωσε ὁ Νεοπλατωνικός Πρόκλος, στόν ἴδιο τόν Πυθαγόρα εἶχε ἀποδοθῆ ἡ γνώμη πῶς ἡ πιό βαθειά ἀντίληψις τῆς φιλοσοφίας στάθηκε ἡ παράστασις τῶν διαφόρων πραγμάτων τῆς Φύσεως, πού ἐκφράζει τή δυναμική τους κατάστασι, μέ ἀριθμούς. «Ἐρωτηθεῖς Πυθαγόρας τί σοφώτερον τῶν ὄντων, ἀριθμός ἔφη». Προσθέτει ὁμως καί κάτι ἄλλο πού εἶπεν ὁ Πυθαγόρας: «Τί δέ δεῦτερον εἰς σοφίαν, ὁ τά ὀνόματα τοῖς πράγμασι θέμενος». Ἐδῶ θίγεται ἓνα ἄλλο σπουδαῖο θέμα. Τῆς ἐννοίας δηλαδή πού ἔχουν τά ὀνόματα τά ὅποια, στήν ἀρχή βέβαια, ἐδόθησαν στά διάφορα πράγματα, ἐννοίας ἢ ἐννοιῶν μᾶλλον, καί στήν περίπτωσι αὐτή, ποιότητος. Ἀλλά γι' αὐτό ὄχι τώρα, γιατί θά φεύγαμε ἀπό τό θέμα.

Σέ ἄλλο μέρος τῶν «μεταφυσικῶν» του ὁ Ἀριστοτέλης ἔχει γράψῃ γιά τούς ἀριθμούς τῶν Πυθαγορείων, ὅτι τούς χρησιμοποιοῦσαν σάν εἰκόνες γιά νά παραστήσουν ὄχι μόνον τήν ποιότητα τῶν πραγμάτων, ἀλλά καί τίς μεταβολές πού συμβαίνουν σ' αὐτά. «Ἐν τοῖς ἀριθμοῖς ἐδόκουν θεωρεῖν ὁμοιώματα τοῖς οὐσι καί γιγνομένοις».

Σέ ἓνα ἀπόσπασμα πού ἔχει σωθῆ ἀπό τό βιβλίον τοῦ Φιλολά-

ου «περί Φύσιος» αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι τίποτε δέν θά ήταν δυνατόν νά κατανοηθῆ καί νά γνωσθῆ χωρίς τήν χρῆσι τῶν ἀριθμῶν. «Οὐ γάρ οἶόν τε οὐδέν οὔτε νοηθῶμεν οὔτε γνωσθῶμεν ἀνευ ἀριθμοῦ».

Μέ ἄλλο δέ ἀπόσπασμά του ὁ Φιλόλαος γενικεύει καί τονίζει τήν ἀξία πού ἔχει ἡ χρῆσις τῶν ἀριθμῶν καί γιά τήν γνῶσι ἀκόμη τῆς ποιότητος τῶν θείων πραγμάτων, ἀλλά καί γιά τήν ἐκτίμησι τῆς ποιότητος τῶν ἔργων καί τῶν λόγων τῶν ἀνθρώπων, ὡς καί γιά τήν ἀξία πού ἔχουν τά ὅσα κατασκευάζει ὁ ἀνθρωπος μέ τήν τέχνη του καί τά ὅσα κατακτᾷ μέ τίς ἐπιστήμες του. «Ἴδοις δ' ἀν οὐ μόνον ἐν τοῖς δαιμονίοις καί θείοις πράγμασι τήν τοῦ ἀριθμοῦ φύσιν καί δύναμιν ἰσχύουσαν, ἀλλά καί ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις ἔργοις καί λόγοις πᾶσι πανταχοῦ καί κατὰ τὰς δημιουργίας τὰς τεχνικάς πάσας καί κατὰ τήν μουσικήν».

Ὁ Στοβαῖος πάλι, στίς «Ἐκλογές» του γράφει, ὅτι ὁ Φιλόλαος θεωροῦσε τήν χρῆσιμοποίησι τῶν ἀριθμῶν σάν σπουδαῖο καί ἀλάθητο βοήθημα γιά τήν ἔρευνα, ἐκτός τῶν ἔργων τῶν ἀνθρώπων καί τῶν θείων ἀκόμη πραγμάτων. «Ἀριθμός ἐστί ἐκεῖνος, ὅστις τ' ἀποκεκρυμμένα γνωστά καθίστησι τῶν τε θείων πραγμάτων καί τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων, τῆς μουσικῆς καί τῆς τέχνης, δεσπάζει καί οὐδέν ἐπιτρέπει ψευδός».

Τέλος ὁ ἴδιος ὁ Στοβαῖος μᾶς ἔδωσε καί ἓνα ἐνδιαφέρον, ἀλλά καί πολύ σαφές ἀπόσπασμα τῆς Πυθαγορίδος Θεανοῦς (πού πολλοί ἔχουν νομίσει, κατὰ λάθος, ὅτι τό ἔγραψε ἡ Θεανῶ ἡ περίφημη σύζυγος τοῦ Διδασκάλου, ἐνῶ ἐκείνης τίποτε δέν ἔχει διασωθῆ).

Τό ἀπόσπασμα αὐτό μᾶς δίδει τήν ἀκριβῆ ἔννοια, τήν ποιοτική πού εἶχαν οἱ Πυθαγόρειοι δώσει στους ἀριθμούς τους. Αὐτό εἶναι τό ἀπόσπασμα στήν μετάφρασι του.

«Καί πληροφοροῦμαι ὅτι πολλοί ἀπό τούς Ἕλληνας νομίζουν ὅτι ὁ Πυθαγόρας εἶπεν ὅτι τὰ πάντα παράγονται ἀπό ἀριθμούς. Ἡ ἀντίληψις ὅμως αὐτή γεννᾷ τήν ἀπορία πῶς ἐπινοοῦνται καί διαδίδονται πράγματα τά ὅποια εἶναι ἀνυπόστατα. Ἐνῶ ἐκεῖνος (ὁ Πυθαγόρας) ἔλεγε ὅτι, ὄχι ἀπό ἀριθμούς, ἀλλά κατὰ προοιούσαν ἀριθμητικήν τάξιν γίνονται τὰ πάντα».

Καί στό ἀρχαῖο κείμενο:

«Καί συχνούς μὲν Ἑλλήνων πέπυσμαι νομίσει φάναι Πυθαγόραν ἐξ ἀριθμοῦ παντα φύεσθαι. Οὗτος δέ ὁ λόγος ἀπορησίας ἔχεται, πῶς ἄ μῆδέ ἐστίν ἐπινοεῖται καί γεννᾷν. Ὁ δέ, οὐκ ἐξ ἀριθμοῦ, κατὰ ἀριθμόν ἔλεγε πάντα γίγνεσθαι».

Καί γιά νά συνοψίσουμε τώρα ἡμποροῦμε νά ἐπαναλάβουμε καί νά ὑπογραμμίσουμε ὅτι ἡ ἔννοια τῶν ἀριθμῶν τῶν Πυθαγο-

ρειών είναι ποιοτική και όχι ποσοτική. Έπαιρναν τούς αριθμούς σαν εικόνες, σαν σύμβολα, για να παραστήσουν την ποιτική, την δυναμική, την εξέλικτική κατάσταση των διαφόρων πραγμάτων και όντων της Φύσεως, αλλά και των ιδιοτήτων που αυτά έχουν και των διαφόρων μεταβολών που γίνονται σ' αυτά.

Τι όμως εικόνιζαν με τον κάθε αριθμό, αυτό δεν τό γνωρίζουμε. Φαίνεται πώς τούτο αποτελούσε γνώσι έσωτερική της Σχολής, που δεν ήλθε στη δημοσιότητα. Έπάνω στο ζήτημα τούτο ό Άλέξανδρος ό Άφροδισεύς, περιπατητικός φιλόσοφος του 2ου πρós τόν 3ο αιώνα, μάς δίδει γενικότητες, έξωτερικές βέβαια. Ίσχυρίζεται π.χ. ότι με τόν αριθμό 4 έσυμβόλιζαν τίς ύλικές μορφές της Φύσεως, με τόν 5 τίς ώργανωμένες αλλά άψυχες μορφές, με τόν 6 τίς έμψυχες μορφές, με τόν 7 τόν συνηθισμένο άνθρωπο, με τόν 8 τόν καλλιεργημένο άνθρωπο και με τόν 9 τόν άνθρωπο που βρίσκεται στα μυστήρια. Όλα αυτά δεν ήμπορούμε να εϊμεθα βέβαιοι ότι ήσαν οι έσωτερικές αντίληψεις των Πυθαγορείων, μάς δίδουν όμως μία ιδέα, έστω και κατά προσέγγισι της ποιοτικής άξιας των αριθμών.

Πρίν κλείσουμε όμως τή σύντομη αυτή άνασκόπησι για τούς αριθμούς των Πυθαγορείων, παραθέτουμε και τή γνώμη ενός συγχρόνου μας ανθρώπου φιλοσοφημένου, του Άντωνίου Άδριανοπούλου έπάνω στο ζήτημα. Είχε γράψει τά έξής:

«Οί έπιστήμονες όταν λέγουν αριθμόν έννοοῦν ποσότητα πραγμάτων, ένω τούναντίον συμβαίνει με τούς Πυθαγορείους. Όταν έλεγον αριθμόν είχον ύπ' όψιν ποιότητας, έξαρτωμένας έκ τής τάξεως τής έκδηλωθείσης ούσιας».

Ό δέ Διδάσκαλος αυτού ό Σπυριδών Νάγος έγραφε σχετικώς:

«Κατά τήν αριθμητικήν οι αριθμοί έχουσι μόνον τήν σημασίαν του πλήθους. Η συμπλοκή αυτών κατά τας διαφόρους αριθμητικές πράξεις αναφέρεται πάντοτε εις τας έννοιαις τής ποσότητας. Κατά τήν έπιστήμην όμως τής αριθμολογίας, τήν όποίαν πρῶτος ό Πυθαγόρας έκ του ένδον των Ναών έφερεν εις τήν έπιφάνειαν τής ανθρώπινης σκέψεως, χωρίς όμως να κατανοηθί μέχρι τουδε έπακριβώς αναφέρονται πρós τά πράγματα τής Φύσεως. Διότι αισχηματιζόμεναι περί των πραγμάτων της Φύσεως έννοιαι υπό του ανθρώπινου νοῦ μόνον διά τής έννοιαις των αριθμών δύνανται να παρασταθῶσι. Τό πλήθος των πραγμάτων, τό άπειρον αυτών και τό άεί μεταμορφούμενον «είναι» των, είναι έννοιαι αριθμών. Έννοιαι αναφερόμεναι πρós αυτά ταῦτα τά πράγματα τής Φύσεως».

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ

ΚΑΙ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

+ ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ Πυθαγόρας γεννήθηκε στή Σάμο, ανάμεσα στό 582 καί στό 572 π.Χ. Γιά τόν Πυθαγόρα, καθώς καί γιά τή διδασκαλία του, ἔχουν γραφή πάρα πολλά, ἀλλά σχεδόν τίποτα δέν εἶναι ἀκριβῶς βεβαιωμένο. Κυρίως διότι οἱ Νεοπυθαγόρειοι, κατά τόν Α΄ αἰῶνα π.Χ., ἀπέδωσαν δικά τους συγγράμματα στούς παλαιότερους Πυθαγορείους καί ἔτσι ἔχει γίνει σύγχυση. Ὁ ἴδιος ὁ Πυθαγόρας δέν εἶχε γράψει κανένα ἔργο. Ἡ διδασκαλία του ἦταν μυστική καί ἀπόκρυφη. Τά ἀποφθέγματα του τά χάραζαν στή μνήμη τους οἱ μαθηταί του, λέγοντας «Αὐτός ἔφα». Ἀπό τό βιβλίον τοῦ Φιλολάου ἐσώθηκαν λίγα μόνον ἀποσπάσματα. Ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε γράψει «Περί Πυθαγορείων», ἀλλά δυστυχῶς δέν ἔχομε τό ἔργο του. Ὁ Πυθαγόρειος Λύκων ἔγραψε περί τοῦ Πυθαγόρα τό 320 π.Χ. καί ὁ Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός περί τῶν Πυθαγορείων. Ἐπίσης ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος κατά τόν Γ΄ αἰῶνα μ.Χ. Οἱ Νεοπλατωνικοί φιλόσοφοι Πορφύριος καί Ἰάμβλιχος ἔγραψαν καί οἱ δύο μακρές βιογραφίες τοῦ Πυθαγόρα. Ἀλλά πῶς νά βασισθοῦμε σέ βιογραφίες πού γράφηκαν 800 χρόνια μετά τόν θάνατο τοῦ βιογραφουμένου; Τά στοιχεῖα τῆς ἱστορίας καί τοῦ θρύλου κατ' ἀνάγκη ἀναμιγνύονται ἀδιάσπαστα. Ὁ Συρέ στό τόσο θελκτικό βιβλίον του «Οἱ Μεγάλοι Μύσται» ἀφιερώνει τό μακροσκελέστατο κεφάλαιο στόν Πυθαγόρα, τοῦ ὁποῖου τή ζωή, καθώς καί τή διδασκαλία, λεπτομερέστερα περιγράφει. Ἀλλά ὁ Συρέ στηρίζεται κυρίως στήν πλοῦσια ποιητική φαντασία του, ἀδιαφορώντας γιά τίς χρονολογίες καί γιά τήν ἱστορική ἀκρίβεια τῶν ἀναγραφουμένων.

Ἐμεῖς θά προτιμοῦσαμε τήν ἱστορία. Ἀλλά σχετικά μέ τόν Πυθαγόρα, γιά τούς λόγους πού ἐξηγήσαμε, ἐκεῖνα πού θ' ἀναφέρουμε, εἶναι ἀναγκαστικά ἀνάμιξη μύθου καί ἱστορίας. Ἄλλ' ὅπως σωστά παρατηρεῖ ἡ Μπέζαντ, «πολλές φορές ὁ μῦθος εἶναι ἀληθινότερος ἀπό τήν ἱστορία».

Ὁ Πυθαγόρας ἦταν υἱός τοῦ χρυσοχόου Μνησάρχου καί τῆς ὠραιστάτης Παρθενίδος ἢ Πυθαίδος. Οἱ Ἕλληνες τόν ὀνόμασαν «Υἱό τοῦ Ἀπόλλωνος» καί «ἐνσάρκωση τοῦ ὑπερβορείου Ἀπόλλωνος». Διδάσκαλοί του ἀναφέρονται ὁ φιλόσοφος καί τραγουδιστής τῶν Ὀμηρικῶν ἑπῶν Ἑρμοδάμας, οἱ Μιλήσιοι φυσικοὶ Θαλῆς καί Ἀναξίμανδρος, καί κυρίως ὁ φιλόσοφος Φερεκύδης, ἀπό τή Σύρο.

Σύμφωνα με πολλές μαρτυρίες, ο Πυθαγόρας έπηγε στην Αίγυπτο, όπου λέγεται ότι παρέμεινε πολλά χρόνια. Εκεί έμυήθη στα Αιγυπτιακά Μυστήρια και διδάχθηκε από τό Αιγυπτιακό Ίερατείο, πού κατείχε μία σοφία καταπληκτική, όχι μόνο για τούς χρόνους εκείνους, αλλά και για όλους τούς χρόνους. Ο Πλάτων στον Τιμαιο αναφέρει ότι ή Έλληνική Σοφία, σέ σύγκριση μέ τή σοφία τών Αιγυπτίων ιερέων, είναι νηπιακή. Από τά Αιγυπτιακά Μυστήρια έπήγασαν τόσο τά Ίουδαϊκά, όσο και τά Έλληνικά, πού ήταν τό καύχημα τής Έλληνικής αρχαιότητας και ή κρυμμένη αίτια τής άκμής του Έλληνικού πνεύματος. Ο Πυθαγόρας, μετά τήν Αίγυπτο, λέγεται ότι πήγε στη Βαβυλώνα. Τό Ίερατείο τής Βαβυλώνας είχε συγκεντρώσει τή σοφία τών αρχαίων Χαλδαιών, τών Περσών Μάγων και τών Ίουδαίων, πού βρισκονταν στην αιχμαλωσία. Καθόλου παράδοξο αν στη Βαβυλώνα ο Πυθαγόρας έμυήθη στα Χαλδαιικά, Ζωροαστρικά και Ίουδαϊκά Μυστήρια, αποκτώντας έτσι μία σπάνια σοφία. Από τή Βαβυλώνα έγύρισε στη Σάμο, έπειτα από μακρά άπουσία. Αλλά ή κατάσταση στη Σάμο δέν ήταν καλή. Υπήρχε ή τυραννία του Πολυκράτη και ή διαφθορά τών ήθών, πού συνοδεύει πάντοτε τά τυραννικά πολιτεύματα.

Ποιός ήταν ο Πολυκράτης; Αξιζει ν' ανοίξωμε μία μικρή παρένθεση, για νά δώσωμε τόν λόγο στον Ηρόδοτο. Ο Πολυκράτης ήταν ο τυχερότερος άνθρωπος του κόσμου. Είχε φίλο τόν βασιλέα τής Αιγύπτου Άμασι. Ο Άμασις συμβούλευσε τόν Πολυκράτη νά διακόψη τήν άδιατάρακτη εύδαιμονία του, προξενώντας επί τέλους ο ίδιος στον έαυτό του μία θλίψη. Ο Πολυκράτης είχε ένα πολύτιμο δακτυλίδι, πού τό αγαπούσε. Ακολουθώντας όμως τή συμβουλή του φίλου του τό έρριξε στη θάλασσα. Έπειτα από λίγες μέρες ένας ψαράς του έφερε δώρο ένα μεγάλο ψάρι. Τρώγοντάς το ο Πολυκράτης βρήκε στην κοιλιά του ψαριού τό πολύτιμο δακτυλίδι του. Όταν ο Άμασις τό πληροφορήθηκε, παράγγειλε στον Πολυκράτη ότι διακόπτει τή φιλία τους, για νά μη λυπηθή άργότερα, όταν πέση στον Πολυκράτη μεγάλη συφορά. Πραγματικά, ο Πολυκράτης είχε φρικτό τέλος, διότι πιάστηκε μέ δόλο αιχμάλωτος από τούς Πέρσας και άνασκολοπίστηκε.

Ο Πυθαγόρας, λοιπόν, μή θέλοντας νά ζή κάτω από τήν τυραννίδα του Πολυκράτη, ξανάφυγε από τή Σάμο, ίσως κατά τό 532 πρό Χριστού, σέ ώριμη πιά ηλικία, γύρω στα πενήντα. Ήλθε στην ήπειρωτική Ελλάδα, παρακολούθησε τούς Ολυμπιακούς άγώνες, πήγε στην Έλευσίνα, όπου ο Ίεροφάντης λέγεται ότι του παραχώρησε τή θέση του στα Μυστήρια τής Δήμητρας και

Κόρης. Από την Έλευσινα πήγε στους Δελφούς, τόν ιερώτατο τόπο, τόν ὄμφαλό τῆς Γῆς, ἐκεῖ ὅπου συνήρχοντο οἱ ἀμφικτιονίες τῶν Δωριέων. Τό Ἱερό τῶν Δελφῶν ἀρχικά ἦταν ἀφιερωμένο στή Γῆ, ἐπειτα στόν Ποσειδῶνα, στή Δήμητρα, στή Θέμιδα καί τελικά στόν Ἀπόλλωνα, τόν θεό τοῦ ἡλίου καί τῆς μουσικῆς. Ἡ μαντική Πυθία εἶχε καταστήσει τοὺς Δελφοὺς δημοφιλές μέρος. Πλούσια ἀναθήματα ἔφθαναν ἀπό τὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Συνήθως ἡ διαφθορά συνοδεύει τόν πλοῦτο. Οἱ Δελφοὶ ὅμως κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους –καί ἐπὶ μακρὰ ἀκόμη ἔτη– διατηροῦσαν τὴν ἀγνότητά τους καί τὴν ἀκμὴ τους. Ὁ Πυθαγόρας, σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, παρέμεινε στοὺς Δελφοὺς ἓνα χρόνο, ἐδίδασκε τοὺς ἱερεῖς, ἐνέπνευσε τὴν Πυθία Θεοκλέα, καί ἔφυγε γιὰ τὴν Μεγάλῃ Ἑλλάδα, γιὰ νὰ ἰδρῦση ἐκεῖ, ἀνάμεσα στὶς Ἑλληνικὲς ἀποικίες, τόν Πυθαγόρειο Δεσμό ἢ Πυθαγόρεια αἵρεση ἢ Πυθαγόρειο Σύλλογο, πού –ὅπως ἐπιτυχημένα παρατηρεῖ ὁ Συρὲ– εἶναι ἡ μητέρα τῆς Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας καί ἡ μάμμη ὄλων τῶν ἰδεαλιστικῶν Σχολῶν.

Ἐκτός ἀπὸ τὰ Αἰγυπτιακὰ Μυστήρια καί πιθανόν τὰ Χαλδαϊκὰ, Ζωροαστρικὰ καί Ἰουδαϊκὰ, φαίνεται ὅτι ὁ Πυθαγόρας ἐμυήθη καί στὰ Κρητικὰ Μυστήρια, διότι ἀναφέρεται ὅτι πήγε στὴν Κρήτη καί μαζί μὲ τόν Ἐπιμενίδη κατέβηκαν στό «Ἰδαῖον Ἄντρον». Ὑπάρχει ἐπίσης ἡ φήμη ὅτι εἶχε πάει καί στὶς Ἰνδίες, καθὼς καί ὅτι εἶχε μνηθῆ στὰ Καβείρια.

Μετὰ τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ὁ Πυθαγόρας ταξίδεψε στὴ Σικελία καί τὴ Μεγάλῃ Ἑλλάδα. Τέλος κατέληξε στὴν Κρότωνα, πού φημιζόταν γιὰ τὴν καλὴ τῆς τοποθεσία καί γιὰ τὴν ἀρετὴ τῶν κατοίκων τῆς, σὲ ἀντίθεση ἀπὸ τὴ γειτονικὴ Σύβαρι. Ἐλεγαν ὅτι στὴν Κρότωνα ζοῦσαν πολλοὶ Ὀρφικοὶ καί ὅτι σ' αὐτὸ ὀφείλεται ἡ ἀρετὴ τῶν κατοίκων καί ἡ προτίμηση τοῦ Πυθαγόρα γιὰ τὴν Κρότωνα.

Ὁ Συρὲ περιγράφει ὅτι ὁ Πυθαγόρας ἐμάζεψε τοὺς νέους τῆς Κρότωνος στόν ναό τοῦ Ἀπόλλωνος καθὼς καί τίς γυναῖκες στόν Ναό τῆς Ἥρας, καί τοὺς μίλησε μὲ εὐγλωττία γιὰ τὴν Ἀληθεῖα καί τὴν Ἀρετὴ. Ἡ εὐγένεια καί τὸ θέλγητρο τῆς μορφῆς του καί ἡ ἀπέραντη σοφία του συμπάρῃσαν τοὺς ἀκροατάς. Τὸν παρομοίασαν μὲ τόν Δία καί μὲ τόν Ὑπερβόρειο Ἀπόλωνα. Οἱ γυναῖκες τῆς Κρότωνος κατέθεσαν τὰ χρυσᾶ τους κοσμήματα στόν Ναό τῆς Ἥρας, σάν τρόπαιο γιὰ τὴ νίκη κατὰ τῆς ματαιότητος καί τῆς χλιδῆς. Ἡ συγκλητος τῶν χιλίων ἀνησύχησε γιὰ τὴν ἐπιρροή τοῦ Σαμίου σοφοῦ καί τὸν ἐκάλεσε νὰ τὸν ἐξετάσῃ. Ἡ σοφία τοῦ Πυθαγόρα ἐγοήτευσε τὰ μέλη τῆς Συγκλήτου, πού τὸν

έβοήθησαν νά κτίση τό οίκοδόμημα τῆς Σχολῆς του, τό Πυθαγόρειον Ἴδρυμα, τό περίφημον «Ὀμακοεῖον», τό ὅποιον οἱ Κροτωνιάτες δικαίως ὀνόμαζαν Ναό τῶν Μουσῶν.

Ἦταν μιά μνητική Σχολή, μέ αὐστηρές ἠθικές ἀρχές. Μιά πρακτική ἐφαρμογή τῶν Ὀρφικῶν διδασκαλιῶν. Οἱ μαθηταί, γιά νά γίνουν δεκτοί, περνοῦσαν ἀπό αὐστηρή ἐξέταση τοῦ χαρακτήρος καί τῆς αὐτοκυριαρχίας τους.

Ἡ ζωὴ στό Ὀμακοεῖον ἦταν κοινοβιακή. Ἀκολουθοῦσαν δωρική ἐθίμα καί τή δωρική ἀντίληψη τῆς ὑποταγῆς τῶν ἀτομικῶν κλίσεων στό συμφέρον τῆς ὁλότητος. Ἦταν ὅλοι ὑποχρεωμένοι νά κρατοῦν αὐστηροῦς κανόνες ζωῆς, πού στηριζόνταν σέ μιά ἀνώτερη ἠθική ἀντίληψη. «Πυθαγόρειος τρόπος τοῦ βίου» γράφει ὁ Πλάτων στήν «Πολιτεία». Οἱ μαθηταί ἔπρεπε νά κάνουν συνεχῆ καθαρμό σώματος καί ψυχῆς. Ξυπνοῦσαν πρὶν ἀπό τήν ἀνατολή τοῦ ἡλίου, ἔπαιρναν τό λουτρό τους, γυμνάζονταν καί ἄκουγαν μουσική. Δέν ἔτρωγαν ποτέ κρέας, δέν φοροῦσαν ποτέ μάλλινα ἐνδύματα, ἔκαναν ἡλιόλουτρα, ἀκολουθοῦσαν ἠθικό καί σώφρονα βίο, καί κάθε βράδυ, πρὶν κοιμηθοῦν, ὤφειλε καθένας νά κάνη αὐστηρό αὐτοέλεγχο τῶν πράξεών του τῆς ἡμέρας «Πῆ παρέβην, τί δ' ἔρεξα; τί δέ μοι δεόν οὐκ ἐτελέσθη;». Οἱ νεώτεροι ὤφειλαν νά σέβωνται τούς πρεσβυτέρους καί ὅλοι νά εἶναι πειθαρχικοί στόν Διδάσκαλο. Ἐκαναν ἀθλητισμό, ἀλλά ἡ πάλη ἦταν ἀπαγορευμένη, διότι ἀντιστρατευόταν στό πνεῦμα τῆς φιλικότητος, πού ἔπρεπε νά ἀναπτύσσουν οἱ μαθηταί μεταξύ τους. Ἄνδρες καί γυναῖκες ἦταν ἐξ ἴσου δεκτοί στό Ὀμακοεῖον καί ισότιμοι. Λέγεται ὅτι μεταξύ τῶν πολλῶν γυναικῶν, μαθητριῶν τῆς Σχολῆς, ἦταν καί ἡ Θεανώ, ἡ ὁποία, νέα καί ὠραιότατη, ἐρωτεύτηκε τόν Πυθαγόρα, πού ἦταν τότε 60 ἐτῶν, καί τοῦ ἐξέφρασε τόν ἐρωτά της. Παντρεύτηκαν καί ἐγέννησαν δύο υἱούς καί μία θυγατέρα, τή Δαμῶ, ἡ ὁποία ἀναφέρεται μεταξύ τῶν μαθητριῶν τοῦ Ὀμακοεῖου. Ἡ Θεανώ, μετὰ τόν θάνατο τοῦ Πυθαγόρα, παρέμεινε πιστή στή μνήμη του καί ἀπετέλεσε τήν ἐστία, γύρω ἀπό τήν ὁποία μαζεύονταν οἱ μαθηταί καί μελετοῦσαν τή διδασκαλία του.

Οἱ μαθηταί ἀποτελοῦσαν 3 τάξεις ἢ βαθμούς μῆσεως. Στήν α' τάξη ἦταν δόκιμοι μαθηταί. Παρέμεναν 2-5 χρόνια καί ὀνομάζονταν ἐξωτερικοί ἢ ἀκουσματικοί, διότι μόνον νά ἀκοῦν εἶχαν τό δικαίωμα, ὑποχρεωμένοι νά κρατοῦν αὐστηρή καί ἀπόλυτη σιγή. Δέν ἦταν ὠριμοί γιά νά μιλήσουν καί ἔπρεπε νά συνηθίσουν στήν τήρηση ἐχεμυθείας. Στήν β' τάξη ὀνομάζονταν ἐσωτερικοί ἢ μαθηματικοί. Αὐτοί ἦταν οἱ πραγματικοί μαθηταί. Διδάσκονταν τήν ἐπιστήμη τῶν ἀριθμῶν καί τήν ἀπόκρυφη ἀριθμολογία ἢ ἀριθμο-

σοφία. Στην γ' τάξη ονομάζονταν φυσικοί και άναζητούσαν την έσωτερική φύση τών πραγμάτων. Ο Συρέ λέγει ότι διδάσκονταν, κάτω από τόν πέπλο τής σιγής, τό δόγμα τής Μετενσαρκώσεως. Έπρεπε νά ήταν οί μαθηταί προχωρημένοι στή σοφία και στήν άρετή, διότι ή άλήθεια τής Μετενσαρκώσεως φέρνει τόν ίλιγγο στά πνεύματα, πού δέν είναι άνεπτυγμένα. Η άνθρώπινη ψυχή είναι ένα κομμάτι τής μεγάλης ψυχής του κόσμου, ένας σπινθήρας του θείου Πνεύματος, μιά άθάνατη Μονάδα. Άρχισε τό μεγάλο ταξίδι τής ζωής από άμνημόνευτους χρόνους. Έπέρασε όλη τήν κλίμακα τών βασιλείων τής ζωής (όρυκτό, φυτικό, ζωικό, άνθρώπινο). Είναι δεμένη στον τροχό τών γεννήσεων και τών θανάτων, μέχρις ότου τελειοποιηθή πνευματικά και ξαναγυρίσει στή θεία μακαριότητα τής Υπάρξεως.

Τό έργο του Πυθαγορείου Δεσμού ή Συλλόγου ή Σχολής ήταν άναμφισβήτητα μνητικό. Η διδασκαλία ήταν άπόρρητη. Ο Ηρόδοτος μεταχειρίζεται τή λέξη «όργια», πού σημαίνει μυστηριακές τελετές. Πολύ άργότερα ή λέξη πήρε τή σημερινή σημασία της. Έν τούτους δέν είναι βέβαιον ότι στή Σχολή του Πυθαγόρα γίνονταν μνητικές τελετουργίες.

Ο Πυθαγόρας, όπως είδαμε, άρχισε τό διδακτικό του έργο σέ ηλικία 50 περίπου έτών. Τό προηγούμενο διάστημα του βίου του, τό χρησιμοποίησε για τή μόρφωσή του. Πραγματικά, πώς μπορεί κανείς νά διδάξει (όχι νά πη τί λένε ή τί έκαναν οί άλλοι), άν δέν ώριμάση πρώτα άρκετά ό ίδιος, ώστε νά γίνη σοφός; Ο Πυθαγόρας είχε φθάσει στό άπόγειο τής Σοφίας και τότε ίδρυσε τή Σχολή του, στήν όποία ό ίδιος ήταν ό Διδάσκαλος, βοηθούμενος από τούς πιό προχωρημένους μαθητάς του. «Αυτός έφα» έλεγαν οί μαθηταί του, πού του είχαν άπόλυτη έμπιστοσύνη, θαυμασμό και άφοσίωση.

Ο μεγάλος Σάμιος έδίδαξε στό Όμακοεΐον 30 περίπου χρόνια. Φαίνεται όμως ότι έκίνησε τήν έχθρότητα τής δημοκρατικής μερίδος τής Κρότωνος, διότι έπηρέαζε τή Σύγκλητο τών χιλίων. Τά περι Κύλωνος, πού δέν έγινε δεκτός στό Όμακοεΐον και εκδικούμενος έξεσήκωσε τόν όχλο και έκαψε τήν οίκια του Μίλωνος, μαζί μέ τόν Πυθαγόρα και τούς μαθητάς του, πού τόσο δραματικά περιγράφει ό Συρέ, όπως και τά περι αιχμαλωσίας του Πυθαγόρα από τόν Καμβύση, δέν φαίνεται νά είναι άκριβή, διότι δέν συμφωνούν μέ τίς χρονολογίες*. Ο Πυθαγόρας άναγκάστη-

* Ο βασιλεύς τών Περσών Καμβύσης εκυρίευσε τήν Αίγυπτο τό 527 π.Χ., δηλαδή όταν ό Πυθαγόρας ήταν πιά στήν Κρότωνα. Έπομένως, δέν μπορεί νά είναι άκριβές ότι ό Πυθαγόρας οδηγήθηκε από τήν Αίγυπτο αιχμάλωτος στή Βαβυ-

κε νά φύγη ἀπό τήν Κρότωνα, θῦμα τῆς ὀχλοκρατίας τῶν δημοκρατικῶν, ὅπως ἄλλωστε εἶχε φύγει ἀπό τή Σάμο, θῦμα τῆς τυραννίδος τοῦ Πολυκράτη. Ἐπῆγε στό Μεταπόντιον, ὅπου μετά 3 ἢ 4 ἔτη ἐπέθανε, μεταξύ τοῦ 500 καί τοῦ 496 πρὸ Χριστοῦ. Ὁ Πυθαγόρειος Δεσμός ἐξακολούθησε νά λειτουργῇ στήν Κρότωνα, ἀλλά μετά 70 ἢ 80 χρόνια ἀντιμετώπισε νεώτερη ἐπίθεση τοῦ ὄχλου καί τότε εἶναι πού ἔκαψαν τοὺς συνεδριάζοντας Πυθαγορείους, ἀπό τοὺς ὁποίους λέγεται ὅτι ἐσώθηκαν μόνον ὁ Λῦσις καί ὁ Φιλόλαος.

Ἄλλά ποιὰ ἦταν ἡ διδασκαλία τοῦ Πυθαγόρα; Δυστυχῶς δέν γνωρίζομε λεπτομέρειες. Ἡ διδασκαλία του ἦταν ἀπόρρητη καί διατηρήθηκε μυστική. «Οὐ τά πάντα τοῖς πᾶσι ρητά». Ἐσώθηκαν ὅμως μερικά ἀποφθέγματα τοῦ Διδασκάλου, «ἀκούσματα» ὅπως τά ἔλεγαν, μερικά ἀποσπάσματα τοῦ Φιλόλαου, καθὼς καί ἡ ἀπήχηση τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Πυθαγόρα καί τῶν Πυθαγορείων, πού τίς ἀνέφεραν διάφοροι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Ἐκτός αὐτῶν ἔχομε τά συγγράμματα τῶν Νεοπυθαγορείων.

Ἀπό τά διασωθέντα ἀποφθέγματα, τά ὁποῖα δέν ξέρομε κατά πόσον εἶναι ὅλα πραγματικά τοῦ Πυθαγόρα, ἀναφέρομε τά ἀκόλουθα: «Τὰς λεωφόρους μὴ βαδίζειν». «Ζυγόν μὴ ὑπερβαίνειν». «Ἀποδημοῦντα μὴ ἐπιστρέφειν». «Βίον αἰρεῖσθαι τὸν ἀριστον». «Ἀδιανέμητα πάντα πάντες κατέχετε». «Σιγᾶν τὴν ἀλήθειαν χρυσόν ἔστι θάπτειν». «Μὴ ἐν πολλοῖς ὀλίγα λέγε, ἀλλ' ἐν ὀλίγοις πολλά».

Ἄν θελήσωμεν νά ἀνασυνθέσωμε τὴ διδασκαλία τοῦ Πυθαγόρα ἀπὸ τίς ὑπάρχουσες πληροφορίες, μπορούμε νά διακρίνωμε τρεῖς τομεῖς τῆς διδασκαλίας του, πού ἀνταποκρίνονται στοὺς τρεῖς βαθμούς Μυήσεως ἢ τάξεις μαθητῶν.

Ὁ Α' εἶναι ὁ ὀρθὸς τρόπος τοῦ βίου. Καθαρμὸς σώματος καί ψυχῆς, ἀκρεοφαγία, ἀγνότης καί ἐγκράτεια, αὐτοέλεγχος, φιλικότης καί ἀλληλοβοήθεια.

Ὁ Β' εἶναι ἡ ἀπόκρυφη ἀριθμολογία, δηλαδὴ ἡ σημασία τῶν ἀριθμῶν σάν συμβόλων, μὲ προέκταση στὰ μαθηματικά καί στὴ μουσική.

λῶνα, καί ἔμεινε ἐκεῖ 12 χρόνια. Ἐπίσης δέν μπορεῖ νά εἶναι ἀκριβές ὅτι μὲ τὴν πυρπόληση τῆς Σχολῆς ἐκάηκε ὁ Πυθαγόρας καί ἐσώθηκε ὁ Λῦσις, διότι ὁ Λῦσις δέν ἦταν ἀμεσὸς μαθητὴς τοῦ Πυθαγόρα. Ξέρομε ὅτι ὁ Πυθαγόρας ἐπέθανε μεταξύ τοῦ 500 καί τοῦ 496 π.Χ. ἐνῶ ὁ Λῦσις ἦταν διδάσκαλος τοῦ Ἐπαμεινώνδα πού γεννήθηκε τὸ 420 π.Χ. Δηλαδὴ ὁ Λῦσις ἐγίνε διδάσκαλος τοῦ Ἐπαμεινώνδα σχεδὸν ἓναν αἰῶνα μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Πυθαγόρα.

Ἄρα ὁ Γ' εἶναι ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς, σέ συνδυασμό μέ τή μετεν-
σάρκωσή της σέ διάφορα σώματα.

Θά προσπαθήσωμε νά ἐκθέσωμε τούς τρεῖς αὐτούς τομεῖς
τῆς διδασκαλίας τοῦ σοφοῦ Σαμίου.

Α') Ὁρθός τρόπος τοῦ βίου. Καμμιά γνώση δέν ἔχει ἀξία, ἂν
δέν μεταφρασθῆ σέ σωστή διαγωγή στόν καθημερινό βίο, δηλα-
δή σέ δημιουργία ὀρθῶν σχέσεων μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ με-
γάλη σημασία αὐτοῦ τοῦ πράγματος δέν ἦταν δυνατόν νά διαφύ-
γη τήν ἀντίληψη τοῦ Πυθαγόρα. Οἱ ἀνθρώποι ὠφείλουν νά ζοῦν
φιλικά ἀναμεταξύ τους. Οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις πρέπει νά εἶναι
ἁρμονικές. Ὁ βίος νά εἶναι καθαρός καί ἀγνός. Ἡ ἀποχή ἀπό τό
κρέας εἶναι μιᾶ ἀναγκαία προϋπόθεση καθάρου βίου. Οἱ σάρκες
τῶν ζῶων δέν ἀποτελοῦν κατάλληλη τροφή γιά ἕναν μεμνημένο,
τόσον ἀπό φυσική, ὅσο καί ἀπό ἠθική ἀποψη. Ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ
ἀποχή ἀπό τό κρέας ἐξασθενίζει τό σῶμα ἀποτελεῖ μιᾶ μεγάλη
πλάνη. Παράδειγμα ὁ Πυθαγόρειος Μίλων ὁ Κροτωνιάτης (ἂν
πραγματικά ἦταν ἀκρεοφάγος διότι ὑπάρχει καί ἀντίθετη παρά-
δοση), πού εσημείωσε τόσες νίκες στούς Ὀλυμπιακούς, Πυθι-
κούς, Νεμεακούς καί Ἰσθμιακούς ἀγῶνες, καθώς καί πολλοί
σημερινοί ἀκρεοφάγοι ἀθληταί καί ὀρειβάτες καί ἀνθρώποι
ἐντόνου πνευματικῆς ἐργασίας. Ἀλλά γιατί μαζί με τό κρέας ὁ
Πυθαγόρας ἀπαγορεύει καί τά κουκιά; Αὐτό δέν εἶναι ξεκαθαρι-
σμένο. Ἄλλοι τό ἀποδίδουν στόν φόβο τῆς κυμαώσεως (δηλητη-
ρίαση ἀπό κουκιά), ἄλλοι διότι τά κουκιά φέρνουν ἀλλοιώσεις
στόν ὄργανισμό, καί ἄλλοι ἀποδίδουν συμβολική ἔννοια καταδίκης
τῆς ἀναμιξεως τῶν μεμνημένων στήν πολιτική (ἐπειδῆ μέ τά
κουκιά ἐγίνονταν οἱ ψηφοφορίες). Ὁ Πυθαγόρας φαίνεται ὅτι
ἐδίδασκε στούς μαθητάς του καί ἰατρική, τήν ὁποία ἐβάσιζε στήν
ἁρμονική διάπλαση σώματος καί ψυχῆς. Ὁ ἴδιος ἦταν θεραπευ-
τής, ὅπως πολλοί ἀπό τούς Μεγάλους Μύστας. Τέλος, ὁ ἠθικός
βίος καί ὁ αὐτοέλεγχος ἀποτελοῦν στοιχειώδη καθήκοντα κάθε
μεμνημένου καί εἶναι πολύ φυσική ἡ μεγάλη σημασία πού ἔδινε ὁ
Πυθαγόρας. Τό ἴδιο καί γιά τόν ἀρρηκτο δεσμό ἀδελφότητος
πού ἔνωσε τούς Πυθαγορείους, σάν πρότυπο βέβαια τῶν δεσμῶν
ἀδελφότητος μεταξύ ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Σχετικά μέ τό δεσμό τῶν Πυθαγορείων διηγοῦνται τήν ἀκό-
λουθη ἱστορία. Κάποτε ἕνας Πυθαγόρειος φτωχός ταξιδιώτης
ἀρρώστησε σ' ἕνα πανδοχεῖο καί ὁ ξενοδόχος τόν λυπήθηκε καί
τόν περιποιήθηκε στίς τελευταῖες του ἡμέρες. Ὁ ἐτοιμοθάνατος
ἔγραψε στή θύρα τοῦ πανδοχείου μερικά μυστηριώδη σημεῖα καί
εἶπε στόν ξενοδόχο: «Μήν ἀνησυχεῖς γιά τά ἐξοδα πού ἔκανες.

Κάποτε θά πληρωθῆς». Ἐπειτα ἀπό καιρό κάποιος ξένος, περ-
νώντας ἀπό κεῖ, εἶδε τὰ μυστηριώδη σημεῖα καί εἶπε στόν ξενο-
δόχο: «Εἶμαι Πυθαγόρειος. Ἐνας ἀδελφός μου πέθανε ἐδῶ. Πές
μου, τί σοῦ χρεωστῶ γι' αὐτόν;»

Β') Ἐρχόμαστε στόν τομέα τῶν ἀριθμῶν. Κατά τόν Πυθαγόρα
οὐσία τῶν ὄντων εἶναι ὁ ἀριθμός. Ὁ Φιλόλαος γράφει: «Ὁ ἀριθ-
μός εἶναι μέγας, τέλειος καί παντοδύναμος. Ἡ ἀρχή καί ὁ ὁδη-
γός τῆς θείας καί τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς». Τά πάντα, λοιπόν, ἐγι-
ναν «κατ' ἀριθμόν», δηλαδή σύμφωνα μέ ἀριθμητικές σχέσεις
καί ἀναλογίες. Ἡ ἄρμονία διέπει τή λειτουργία τοῦ σύμπαντος,
τό ὅποιον ὁ Πυθαγόρας ὀνόμασε «κόσμον», διότι τά πάντα μέσα
στό σύμπαν λειτουργοῦν μέ μαθηματική ἀκρίβεια καί ἄρμονια. Ὁ
ἀριθμός δέν ἐπιτρέπει ψεῦδος.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Πυθαγόρα γιά τούς ἀριθμούς, τούς
ὁποίους διακρίνει σέ ἄρτιους καί σέ περιττούς, δέν εἶναι εὐκο-
λονόητη. Σέ κάθε ἀριθμό ὁ Πυθαγόρας ἀπέδιδε μιά ὠρισμένη
ιδιότητα. Ἡ μονάδα εἶναι ἡ ἀμέριστη οὐσία. Ἡ δυάδα ἡ μεριστή.
Οἱ τέσσερες πρῶτοι ἀριθμοί ἀποτελοῦν τήν «ἱεράν τετρακτύν»
καί ἀθροιζόμενοι $1+2+3+4$ δίνουν τή δεκάδα, πού εἶναι ὁ τέλειος
ἀριθμός. Ὁ Πυθαγόρας εἶναι ὁ πατήρ τῆς Ἀριθμοσοφίας.

Ὁ Πυθαγόρας ἦταν σπουδαῖος μαθηματικός καί αὐτή του ἡ
ιδιότητα εἶναι καί ἡ περισσότερο γνωστή σήμερα στους πολλούς.
Ἐγνώριζε τούς ἀσύμμετρους ἀριθμούς. Διετύπωσε καί ἀπέδειξε
τό περίφημο Πυθαγόρειο θεώρημα: «Παντός ὀρθογωνίου τριγῶ-
νου τό τετράγωνον τῆς ὑποτείνουσας ἰσοῦται μέ τό ἄθροισμα
τῶν τετραγῶνων τῶν δύο ἄλλων πλευρῶν». Σωστά λέγεται ὅτι ἂν
πρόκειται ποτέ νά ἐπικοινωνήσωμε μέ λογικά ὄντα πού ζοῦν σέ
ἄλλους πλανῆτες, ἡ γραφική παράσταση τοῦ Πυθαγορείου θεω-
ρήματος, θά μπορούσε νά ἀποτελέσει ἀρχή συνεννοήσεως, διότι
θά ἀπεδείκνυε τήν ὑπαρξη λογικῆς ἰκανότητος. Ὅσο γιά τόν Πυ-
θαγόρειο πίνακα πολλαπλασιασμοῦ, αὐτός δέν φαίνεται νά ἀνή-
κη στόν Πυθαγόρα.

Ἐκτός ἀπό τά μαθηματικά, καί ἡ κοσμογραφία ἐπίσης δέν
ἦταν ἄγνωστη στόν σοφὸ Σάμιο. Ἐγνώριζε ὅτι ἡ Γῆ καί οἱ ἄλλοι
πλανῆτες ἔχουν σφαιρικό σχῆμα καί κινοῦνται στό διάστημα,
σύμφωνα μέ νόμους πού βασίζονται σέ ἀριθμητικές σχέσεις. Οἱ
Πυθαγόρειοι ἐδίδασκαν ὅτι οἱ πλανῆτες, καθώς καί ἡ Γῆ, περιφέ-
ρονται γύρω ἀπό ἓνα κεντρικὸ πῦρ.

Ἡ μουσική ἐπίσης κατεῖχε σημαντική θέση στήν Πυθαγόρεια
Σχολή. Ἡ μουσική ἄρμονια βασίζεται καί αὐτή σέ μαθηματικές
ἀναλογίες, στόν ἀριθμὸ τῶν παλμικῶν δονήσεων τῶν χορδῶν.

Γιά τόν Πυθαγόρα ἔλεγαν ὅτι ἦταν σέ θέση νά ἀκούη τή μουσική πού κάνουν τά οὐράνια σώματα, καθώς διατρέχουν τό διάστημα.

Γ') Ἐρχόμαστε στόν τρίτο τομέα τῆς διδασκαλίας τοῦ Σαμίου σοφοῦ, στήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς καί τῆ μετενσάρκωσή της. Ὁ Πυθαγόρας ἐδίδαξε τήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Ἡ ψυχή εἶναι ἀθάνατη καί ἀποτελεῖ τόν πραγματικό ἄνθρωπο. Τό σῶμα εἶναι μιὰ προσωρινή φυλακή της. Ἡ ψυχή ἐνσαρκώνεται ἀλλεπάλληλα σέ διάφορα σώματα, εἴτε ἀνδρῶν, εἴτε γυναικῶν, καί οἱ συνθήκες τοῦ βίου, προσδιορίζονται ἀπό τόν τρόπο τῆς ζωῆς κατά τόν προγενέστερο βίο. Οἱ παντός εἶδους δυστυχίες, πού μᾶς τυραννοῦν, βρίσκουν τήν ἐξήγησή τους στό γεγονός ὅτι σέ καθε νέα ἐνσάρκωση βρίσκομε τήν ἀνταμοιβή ἢ τήν τιμωρία γιά τά γεγονότα πού προκαλέσαμε κατά τήν προγενέστερή μας ἐνσάρκωση. Καί τοῦτο, διότι ἀπόλυτος νόμος δικαιοσύνης βασιλεύει στό σύμπαν καί θερίζομε ἀκριβῶς ὅ,τι ἐσπείραμε. Ἀπό τήν πνευματική ἀποψη, ἡ γέννηση εἶναι θάνατος, καί ὁ θάνατος οὐράνια ἀνάσταση. Ἡ ἐναλλαγή γεννήσεως καί θανάτου εἶναι ἀναγκαία γιά τήν ἐξέλιξη τῆς ψυχῆς. Τά μόνα πού ἔχουν πραγματική ἀξία γιά τήν ἀθάνατη ψυχή εἶναι ἡ πνευματική ὁμορφιά, ἡ πνευματική ἀλήθεια, ἡ πνευματική ἀγάπη. Οἱ οὐσιαστικές ἀγαλλιᾶσεις τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ καλλιτεχνική συγκίνηση, ἡ ἐρωτική ἐκστάση, ἡ φιλαλληλία, ἡ ἡρεμία καί ἡ γαλήνη τῆς συνειδήσεως. Σκοπός τοῦ βίου εἶναι ἡ λύτρωση ἀπό τόν κύκλο τῶν γεννήσεων καί τῶν θανάτων καί ἡ ἐπάνοδος καί ἡ ἐπάνοδος στή θεία μακαριότητα.

Ἡ διδασκαλία τῆς Μετενσαρκώσεως δέν ἀποτελεῖ ἐφεύρεση τοῦ Πυθαγόρα. Ἦταν παλαιά Ὀρφική διδασκαλία καί εἶναι προφανές ὅτι ὁ Πυθαγόρας τή διδάχτηκε στά Μυστήρια ὅπου εἶχε μνηθῆ, διότι ἡ Μετενσάρκωση, χωρίς τήν ὁποία ἡ ἐξέλιξη τῆς ψυχῆς δέν εἶναι νοητή, ἀποτελοῦσε βασική διδασκαλία τῶν ἀρχαίων Μυστηρίων.

Γιά τόν ἴδιο τόν Πυθαγόρα ἔλεγαν ὅτι, χάρις στήν εὐνοια τῶν θεῶν, εἶχε ἀποκτήσει τή μνήμη τῶν προγενεστέρων βίων του καί ὅτι θυμόταν 10 ἢ 20 προηγούμενες ἐνσαρκώσεις του σέ μεγάλους ἥρωες καί σοφοὺς τῆς «παλιᾶς ἀρχαιότητος». Ἔτσι ἐξηγοῦσαν τήν καταπληκτική πολυμαθειά του (γιά τήν ὁποία τόν εἰρωνευόταν ὁ Ἡράκλειτος «σοφίην πολυμαθίην κακοτεχνίην»), καθώς καί τίς ἱκανότητες πού εἶχε, νά θεραπεύη ἀσθενεῖς, νά δαμάζῃ τή φύση καί νά προλέγῃ τά μέλλοντα.

Ὁ Πυθαγόρας ἐθεωροῦσε τό σύμπαν σάν ἓνα ζωντανό ὄργανισμό, πού ἐμπυχώνεται ἀπό μιὰ μοναδική ψυχή καί διαπνέεται ἀπό ἓνα μοναδικό πνεῦμα. Ὁ Φιλόλαος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ

Πυθαγόρας έδίδασκε «Έν άρχά πάντων» και έπίσης «Έστιν ήγεμών και άρχων άπάντων θεός, εις άει έών, μόνιμος, άκίνητος, αύτός έαυτώ όμοιος, έτερος τών άλλων».

Μέ όλα αυτά πού ειπάμε είναι φανερόν ότι ή Πυθαγόρεια διδασκαλία έμπνέεται από τούς Όρφικούς και γενικώς από τά Μυστήρια, διότι τόσον ή μετενσάρκωση, όσο και ή άκρεοφαγία, όσο και ό ήθικός βίος, είναι βασικές διδασκαλιες και γνωρίσματα τών Όρφικών. Στόν «Ίππόλυτον» ό Εύριπίδης μάς λέγει ότι ό άγαπημένος τής άγνής Άρτέμιδος Ίππόλυτος άκολουθούσε τις διδασκαλιες τών Όρφικών και δέν έτρωγε κρέας.

Έφ' όσον αναφερόμεθα στόν Πυθαγόρα, δέν είναι δυνατόν βέβαια νά παραλείψωμε τά περιήφημα Πυθαγόρεια «Χρυσά Έπη». Τό πιθανώτερον είναι ότι δέν άνήκουν στόν Πυθαγόρα και ότι γράφτηκαν 4 ή 7 αιώνες μετά τόν θάνατόν του, έπειτα από τήν έμφάνιση τών Νεοπυθαγορειών. Άν άπηχούν ή όχι τις ουσιώδεις διδασκαλιες του Πυθαγόρα είναι άμφίβολο. Πάντως περιέχουν πολλά ήθικά διδάγματα και άσφαλώς δέν τούς λείπει τό θέλητρο, όσο και άν τό άδική ή μετάφρασή μας.

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΑ ΧΡΥΣΑ ΕΠΗ

«Τούς άθάνατους πρώτα θεούς νά τιμάς, καθώς τό διατάζει ό νόμος, και τόν όρκο νά σέβεσαι. Έπειτα νά τιμάς τούς δοξασμένους ήρωες και του Άδη τις θεότητες, άκολουθώντας τά νόμιμα, και τούς γονείς τούς πλησιέστερους συγγενείς. Από τούς άλλους ανθρώπους φίλους σου νά κάνης εκείνον πού κατά τήν άρετή είναι άριστος. Λόγια γλυκά νά μεταχειρίζεσαι και νά κάνης έργα ώφέλιμα. Νά μήν έχθρεύεσαι τόν φίλο σου για ένα μικρό σφάλμα του. Προσπάθει όσο μπορείς. Διότι ή δύναμη βρίσκεται πάντοτε κοντά στην προσπάθεια.

Αυτά μέν, μάθε τα έτσι. Συνήθιζε δέ νά κυριαρχής επάνω στ' άκόλουθα. Στην κοιλιά και στόν ύπνο, στη λαγνεία και στόν θυμό. Ποτέ νά μήν κάνης κάτι αισχρό, ούτε μαζί μέ άλλον, ούτε μονάχος. Άπ' όλους πιό πολύ, τόν έαυτό σου νά ντρέπεσαι.

Τή δικαιοσύνη νά άσκής μέ έργα και μέ λόγια, και συνήθιζε σέ καμιά περίσταση νά μή φέρεσαι άσυλλόγιστα. Γνώριζε ότι όλοι οι άνθρωποι είναι πεπρωμένο νά πεθάνουν, και τά χρήματα άλλοτε τ' άποκτούν κι άλλοτε τά χάνουν. Από τά κακά πού συμβαινουν στους ανθρώπους, προερχόμενα από τούς θεούς, όσα στη μοίρα σου πέφτουν, νά τά ύποφέρης χωρίς ν' άγανακτής. Και όσο μπορείς νά τά γιατρεύης. Και νά λές: Ή μοίρα δέν δίνει βέ-

βαια τό μεγαλύτερο μέρος ἀπ' αὐτά στους ἀγαθοὺς.

Πολλοὶ ἀνάμεσα στους ἀνθρώπους προφέρονται λόγοι, ἄλλοι καλοὶ καὶ ἄλλοι κακοί. Οὔτε νὰ τοὺς δέχεσαι μὲ θαυμασμό, οὔτε νὰ τοὺς ἀπορριπτῆς. Ἐὰν λέγεται: κάτι σφαιερὸ, ἐσὺ νὰ τὸ ἀκοῦς μὲ πραότητα. Τοῦτο σοῦ λέγω καὶ νὰ τὸ ἐφαρμοζῆς σὲ κάθε περίστασι: Κανείς ποτέ νὰ μὴ σὲ παρασύρῃ, οὔτε μὲ λόγια, οὔτε μὲ ἔργα, κάτι νὰ πράξῃς ἢ κάτι νὰ πῆς, ποῦ δὲν εἶναι τὸ ἄριστο.

Νὰ σκέπτεσαι πρὶν κάνῃς κάτι, γιὰ νὰ μὴν ἐνεργήσῃς ἀνόητα. Εἶναι δυστυχῆς ἐκεῖνος ποῦ ἐνεργεῖ καὶ λέγει ἀνόητα. Ἄλλὰ νὰ κάνῃς ἐκεῖνα, ποῦ δὲν θὰ σοῦ φέρουν ἀργότερα λύπη. Νὰ μὴν κάνῃς τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἀγνοεῖς, ἀλλὰ νὰ διδάσκεσαι ὅσα ἔχεις καθήκον νὰ γνωρίζῃς. Καὶ ἔτσι θὰ ζῆσῃς βίον εὐτυχισμένον.

Δὲν πρέπει νὰ παραμελῆς τὴν ὑγεία τοῦ σώματος. Ἄλλὰ νὰ πίνῃς καὶ νὰ τρῶς καὶ νὰ γυμνάζεσαι, μὲ μέτρο. Μέτρο ἐννοῶ ἐκεῖνο ποῦ δὲν θὰ σοῦ φέρῃ ἐνόχλησι. Συνήθιζε σὲ διαίτα καθαρὴ καὶ ἀπλὴ καὶ πρόσεξε ν' ἀποφεύγῃς ἐκεῖνα ποῦ προκαλοῦν τὸ φθόνον. Μὴ σπαταλᾷς ἄσκοπα, ὅπως κάνουν ὅσοι δὲν ξέρουν τὰ καλά, οὔτε νὰ εἶσαι φιλάργυρος. Τὸ μέτρο σὲ ὅλα εἶναι τὸ καλύτερο. Νὰ κάνῃς ἐκεῖνα ποῦ δὲν θὰ σὲ βλάψουν, καὶ σκέψου καλά πρὶν ἐνεργήσῃς.

Νὰ μὴ δέχεσαι στα μαλακά σου βλέφαρα τὸν γλυκὸν ὕπνον, πρὶν ἐξετάσῃς τρεῖς φορές κάθε σου ἔργο τῆς ἡμέρας: «Τί ἔκανα ποῦ δὲν ἔπρεπε; Τί ἔκανα ποῦ ἔπρεπε; Τί ἔπρεπε νὰ κάνω καὶ δὲν τὸ ἔκανα;» Ἀφοῦ ἀρχίσῃς ἀπὸ τὸ πρῶτο, νὰ ἐξετάζῃς ὅλα κατὰ σειρά. Ἐπειτα, γιὰ ὅσα μὲν κακὰ ἔπραξες, νὰ ἐπιπλήτῃς τὸν ἑαυτὸ σου, καὶ γιὰ τίς καλὰς σου πράξεις, νὰ χαίρεσαι. Ἐργάζου γι' αὐτά. Μελέτησέ τα νὰ τὰ μάθῃς. Πρέπει νὰ τ' ἀγαπήσῃς. Αὐτὰ θὰ σὲ φέρουν στὰ ἴχνη τῆς θείας ἀρετῆς. Ναί, μὰ τὸ ὄνομα ἐκεῖνου ποῦ παρέδωσε στὴν ψυχὴ μας τὴν «ιεράν τετρακτύν», ποῦ εἶναι ἡ πηγὴ τῆς αἰωνίου φύσεως.

Ἄρχιζε, λοιπόν, τὸ ἔργο σου, ἀφοῦ γιὰ τὴν ἐπιτυχία του προσευχηθῆς στους θεοὺς. Ὄταν γίνῃς κάτοχος ὅλων αὐτῶν, τότε θὰ γνωρίσῃς καὶ τῶν ἀθανάτων θεῶν καὶ τῶν θνητῶν ἀνθρώπων τὴ σύστασι. Μέχρι ποῦ παρέρχονται ἕκαστα καὶ μέχρι ποῦ διατηροῦνται. Θὰ γνωρίσῃς ἐπίσης, ἂν αὐτὸ εἶναι δίκαιον, ὅτι ἡ φύσις εἶναι ὁμοία γιὰ ὅλους, ὥστε οὔτε τ' ἀνέλπιστα νὰ ἐλπίζῃς, οὔτε τίποτε νὰ σοῦ ξεφεύγῃ. Καὶ θὰ μάθῃς ὅτι οἱ ἀνθρωποὶ παρασκευάζουν οἱ ἴδιοι γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους τὴ δυστυχία τους, οἱ ταλαίπωροι, ποῦ ἐνῶ τ' ἀγαθὰ εἶναι κοντὰ τους, οὔτε τὰ βλέπουν, οὔτε τ' ἀκοῦνε, καὶ λίγοι γνωρίζουν ν' ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ κακὰ. Τέτοια μοῖρα ταράσσει τίς φρένες τους. Μοιάζουν μὲ κυλίνδρους,

πού κυλιούνται ἄλλοτε ἐδῶ, ἄλλοτε ἐκεῖ, φορτωμένοι μὲ κακὰ ἀτελεύτητα, διότι τοὺς συνοδεύει ἡ προσκολλημένη σ' αὐτοὺς ὀλέθρια Ἔρις καὶ τοὺς καταθλίβει, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῦν. Δέν πρέπει νὰ τὴν προκαλοῦν ἀλλὰ νὰ τὴν ἀποφεύγουν ὑποχωρώντας.

Πατέρα Δία, θά μπορούσες ν' ἀπαλλάξης ἀπὸ πολλά δεινὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἂν ἔδειχνες σ' αὐτοὺς πῶς νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν ψυχὴ τους.

Ἄλλὰ σὺ νάχης θάρρος, ἐπειδὴ θεῖον εἶναι τὸ γένος τῶν θνητῶν, στοὺς ὁποίους ἡ ἱερὴ φύσις ἀποκαλύπτει καὶ δείχνει τὰ καθέκαστα. Ἄν μάθης τὰ μυστικά της, θά νιώσης τίς ἐντολές μου. Καὶ γιαιτρεύοντας τὴν ψυχὴ σου, θά τὴ σώσης ἀπὸ τοὺς πόνους.

Ἄλλὰ ν' ἀπέχης ἀπὸ τίς τροφές, γιὰ τίς ὁποῖες μιλήσαμε, κρίνοντας καὶ ἐκτελώντας ὅσα συντελοῦν στὸν καθαρμὸ καὶ στὴν ἀπελευθέρωση τῆς ψυχῆς, ἔχοντας γιὰ ἄριστο ὁδηγὸ τὴ θεῖα ἔμπνευση πού ἔρχεται ἀπὸ ψηλά. Καὶ ὅταν ἐγκαταλείψης τὸ σῶμα σου καὶ ἔλθης στὸν ἐλεύθερον αἰθέρα, τότε πιά θά εἶσαι ἀθάνατος, θεὸς ἄφθαρτος, καὶ ὄχι πλέον θνητός».

Ὁ Πυθαγόρας ἐπέθανε, ἀλλὰ τὸ Πυθαγόρειο πνεῦμα ἐπέζησε, ὄχι μόνον στοὺς Πυθαγόρειους, ἀλλὰ καὶ στὴν Πλατωνικὴ φιλοσοφία, στοὺς Στωϊκοὺς, στοὺς Νεοπυθαγόρειους καὶ στοὺς Νεοπλατωνικοὺς.

Νὰ ἀναφέρωμε ὀνόματα διαφόρων Πυθαγορείων; Τὴ χρησιμότητα θά εἶχε; Ἄς περιορισθοῦμε ν' ἀναφέρωμε τοὺς σημαντικότερους. Τὸν Λῦσι καὶ τὸν Φιλόλαο. Εἶναι ἐκεῖνοι πού ἐπέζησαν ἀπὸ τὸν ἐμπρησμό τῆς Κρότωνος. Ἦλθαν στὶς Θῆβες. Ὁ Λῦσις ἐγίνε διδάσκαλος τοῦ Ἐπαμεινώνδα. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἡ θαυμαστὴ ἀρετὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδα, πού ἐσφαλμένα ὁ κακὸς Διογένης τὸν θεωρεῖ ἀμύητον, διότι καὶ ἂν δέν εἶχε μνηθῆ στὰ Ἐλευσίνια, εἶχε μνηθῆ ἀπὸ τὸν Λῦσι στὴ διδασκαλία τοῦ Πυθαγόρα. Ὁ Λῦσις ἐθεωρεῖτο ἄλλοτε συγγραφεὺς τῶν «Χρυσῶν Ἐπῶν». Ὁ Φιλόλαος ἔγραψε βιβλίον «Περὶ φύσεως», τοῦ ὁποίου τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα ἀπετέλεσαν τὴν αὐθεντικότερη πηγὴ τῆς Πυθαγορείας διδασκαλίας. Τὸ βιβλίον αὐτὸ λέγεται ὅτι τὸ ἀγόρασε ὁ Πλάτων σὲ ὑπέρογκη τιμῇ. Μαθηταὶ τοῦ Φιλόλαου ἦταν ὁ Σιμμίας καὶ ὁ Κέβης, πού ἀπετέλεσαν πρόσωπα τοῦ Πλατωνικοῦ διαλόγου «Φαίδων». Ἐπίσης ὁ Τίμαιος ὁ Λοκρός, πού ἀποθανάτιστηκε μὲ τὸ ὁμώνυμο ἔργο τοῦ Πλάτωνος. Ὁ Δάμων καὶ ὁ Φιντίας, ἡ φιλία τῶν ὁποίων παρέμεινε θρυλική, ἦταν ἐπίσης Πυθαγόρειοι. Καλὸ εἶναι νὰ κάνωμε ἐδῶ τὴ διάκριση μεταξὺ Πυθαγορείων καὶ Πυθαγοριστῶν. Πυθαγορισταὶ ὀνομάστηκαν κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα π.Χ. μερικοὶ ἑξαλλοὶ καὶ θορυβοποιοὶ θαυμασταὶ τοῦ Πυθαγόρα,

πού υπερηφανεύονταν για την άκρεοφαγία τους και ἐγύριζαν ἀπό πόλη σέ πόλη, ξυπόλητοι καί ἀπλυτοι. Πυθαγόρειοι ὀνόμαζονταν οἱ σοβαροὶ μελετηταὶ τῆς Πυθαγόρειας διδασκαλίας.

Ἐπί μακροὺς αἰῶνες οἱ Πυθαγόρειοι ἐξεχώριζαν ἀπό τό ἦθος τους καί ἀπό τήν ἀρετή τους. Διακρίνονταν ὄχι μόνον σάν φιλόσοφοι, ἀλλά καί σάν ἰατροί, πού ἐθεμελιώναν τή φυσική ὑγεία ἐπάνω στήν ἀρετή καί στόν ἀρμονικό τρόπο τοῦ βίου, πού ἐξυπακούει τή λιτότητα, τήν ἀπλότητα καί τήν καλωσύνη. Ὁ Ἀρχύτας ὁ Ταραντῖνος, πού ἐκλέχτηκε ἐπτά φορές στρατηγός, ἐθαυμαζόταν γιά τή φιλάνθρωπη συμπεριφορά του πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους, καθὼς καί γιά τήν αὐτοκυριαρχία του καί τήν ἐγκράτεια του. Ἐγνώριζε μαθηματικά, μηχανική, ἀστρονομία. Στίς μαθηματικές καί ἀστρονομικές μελέτες τῶν Πυθαγορείων στηρίχθηκε ὁ Σάμιος Ἀρίσταρχος, πού ἔχει ὀνομασθῆ «Κοπέρνικος τῆς ἀρχαιότητος», γιά νά ὑποστηρίξει τό ἡλιοκεντρικό σύστημα τό 280 π.Χ., καί ὁ Σέλευκος γιά νά τό ἀποδείξει μαθηματικῶς τό 150 π.Χ., δηλαδή δέκα ἐπτά αἰῶνες πρὶν ἀπό τόν Κοπέρνικο.

Οἱ Νεοπυθαγόρειοι, κατὰ τόν Α΄ αἰῶνα π.Χ., ἔδωσαν νέα ὠθηση στή μελέτη τῆς Πυθαγορείου διδασκαλίας, μέ τήν ἐκδοση 90 περίπου συγγραμμάτων, ἀπό τὰ ὁποῖα τὰ περισσότερα οἱ ἄγνωστοι συγγραφεῖς τους τὰ ἀπέδιδαν στοὺς παλαιότερους Πυθαγορείους. Ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς, αὐτὴ ἡ σχεδόν μυθική, ἐξοχη μορφή, πού προκαλεῖ τήν κατάπληξη καί τόν θαυμασμό, καθὼς καί ὁ Φιλόστρατος, πού ἔγραψε «Τὰ ἐς Τυανέα Ἀπολλώνιον», ἦταν ἐπίσης Πυθαγόρειοι. Ἀπὸ τοὺς Νεοπλατωνικοὺς ἀναφέραμε ἤδη τόν Πορφύριο καί τόν Ἰάμβλιχο, πού ἔγραψαν καί οἱ δύο βιογραφίες τοῦ Πυθαγόρα.

Κατὰ τόν Μεσαίωνα καί τοὺς μετέπειτα χρόνους ὁ Πυθαγόρας καί ὁ Πλάτων ἐθεωροῦντο ἐμπνευσταὶ ὅλων τῶν μυσταγωγικῶν συστημάτων, μέσα στὰ ὁποῖα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐκαλλιεργοῦντο τὰ ἀνθρώπινα ἰδανικά. Καί εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ φράση ὅτι ὁ Πυθαγόρας καί ὁ Πλάτων ἦταν «ἰδρυταὶ πάσης Μασονίας».

Ὁ Πυθαγόρας δὲν ἔδωσε μιὰ διδασκαλία πού ἐζησε ὅσο καί ὁ ἴδιος ἢ πού διατηρήθηκε ταριχευμένη μέσα σέ βιβλία. Ἐδωσε τό Πυθαγόρειο πνεῦμα, πού ἐνέπνευσε πολλοὺς φιλοσόφους καί ἐπέζησε πολλοὺς αἰῶνες, τό ὁποῖο πιθανώτατα νά ζῆ ἀκόμη καί σήμερα.

Εἶναι ἐκεῖνο πού ἐμπνέει – ὅπως καί τό πραγματικό Χριστιανικό πνεῦμα – τόν ἠθικό βίο, τό «ζῆν κατ' ἀρετὴν». Ἐκεῖνο πού γεννᾷ τήν πνευματικὴ φιλία καί αἰσθήματα ἀδελφικά μεταξὺ τῶν

άνθρώπων, ὅπως ἐκεῖνα πού εἶχαν καί ἐξεδήλωναν ἄλλοτε ἐνεργητικά οἱ παλαιοὶ Πυθαγόρειοι, καθὼς καί οἱ ἀγνοὶ ἐκεῖνοι πρῶτοι Χριστιανοί.

Ἄν τὸ Πυθαγόρειο πνεῦμα τοῦ ἐνάρετου βίου καί τῆς ἀδελφικῆς διαθέσεως καλλιεργηθῆ καί ἀναπτυχθῆ καί ἀπλωθῆ πλατύτερα, οἱ σημερινές ἀνώμαλες καί ἐχθρικές σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, θά μεταβληθοῦν. Τὴν ἀδιαφορία καί τὴν ψυχρότητα θά ἀντικαταστήσῃ ἡ φιλικότης καί ἡ ἀδελφική διάθεση, τὴν ἐχθρότητα ἢ ἀγάπη, τὴν ἀδιαλλαξία ἢ ἀνοχή, τὴ μισαλλοδξία ὁ σεβασμὸς τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καί τῆς συνειδήσεως. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ δὲν πρέπει νά παύσῃ νά καλλιεργῆται ἀκούραστα στὴν ψυχὴ τῶν θαυμαστῶν τοῦ Πυθαγόρα, ἀλλὰ καί στὴν κοινὴ γνώμη.

Πολλοὶ Πυθαγόρειοι Δεσμοὶ ὑπάρχουν πάντοτε σὲ πολλὰ μέρη τῆς Γῆς, εἴτε ὀνομάζονται Πυθαγόρειοι, εἴτε ὄχι. Καί ὁ Πυθαγόρας ἴσως νά ζῆ καί σήμερα ἀνάμεσά μας. Δὲν εἶναι βέβαια ὁ παλιὸς Πυθαγόρας, ὅπως ὁ Πυθαγόρας δὲν ἦταν ὁ Ἀπόλλων. Ἄλλὰ ἡ ἀνθρωπότης δὲν παραμένει ἔρημη καί ἐγκαταλελειμμένη ἀπὸ τοὺς πραγματικοὺς Μύστας. Σὲ κάθε ἐποχῇ, τώρα καί πάντοτε, σὲ κάθε χώρα, σὲ κάθε περίπτωση «Ὁ ζητῶν εὕρισκει, ὁ αἰτῶν λαμβάνει καί τῷ κρούοντι ἀνοιγῆσεται». Ἄλλὰ δὲν πρέπει νά λησμονοῦμε τὸ Πυθαγόρειο παράγγελμα «Τὰς λεωφόρους μὴ βαδίζειν».



Τί γράφει ο Πλάτων

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ «ΠΟΛΙΤΕΙΑ»

Ο Πλάτων, λέγει ότι κατά τη σύλληψη πρέπει να εξετάζονται οι αστρολογικές επιδράσεις, ώστε να γεννιούνται παιδιά με καλή φυσική προδιάθεση και με εύνοϊκή τύχη. (546).

Όσοι έχουν αρρωστημένα σώματα δεν πρέπει να τεκνοποιούν. (407)

Τά παιδιά πρέπει να γεννιούνται από γονείς που βρίσκονται στην άκμή της ηλικίας τους. (460)

Ο Πλάτων συμβουλεύει κάθε μητέρα να φροντίζει ώστε να πλάθεται περισσότερο την παιδική ψυχή με κατάλληλα παραμύθια, παρά το παιδικό σώμα με τις φροντίδες της. (377)

Η αρχή έχει πολύ μεγάλη σπουδαιότητα για κάθε έργο, και μάλιστα όταν πρόκειται για ένα πλάσμα νεαρό και άπαλό, διότι τότε πρό πάντων διαμορφώνεται το άτομο. (377)

Δέν πρέπει οι μητέρες, δίνοντας πίστη στους ποιητές, να φοβίζονται τά παιδιά τους με ιστορίες για φαντάσματα, ούτε να λένε λόγια βλάσφημα για τούς θεούς. (381)

Άλλ' ἄς παραθέσωμε αὐτούσια μιά περικοπή (378) ἀπό τή μετὰφραση Κ.Δ. Γεωργούλη (σελ. 60-61): «Αποκλείεται νά εἰπωθῆ ὅτι οἱ θεοὶ κάνουν ἀναμεταξύ τους πολέμους, ἐπιβουλές καί μάχες, ξέρουμε δά ὅτι αὐτά δέν εἶναι ἀληθινά, ἀνίσως καί θέλωμε νά θεωροῦν, ὅσοι θά γίνουν φύλακες τῆς πόλης μας, μέγιστη ἐντροπή τό νά ἐχθρευέται χωρίς λόγο ὁ ἕνας τόν ἄλλο· πρέπει νά ἀποφύγωμε νά τούς λέμε μυθικές διηγήσεις καί νά τούς παρουσιάζωμε ζωγραφικές παραστάσεις, ἀναφερόμενες στίς γιγαντομαχίες καί στίς ἀπειράριθμες καί πολυποικίλες ἄλλες ἐχθρες τῶν θεῶν καί τῶν ἡρώων πρὸς τούς συγγενεῖς καί τούς δικούς τους. Ἀντίθετα, ἀνίσως κι' ἔχωμε σκοπό νά κάμωμε τούς νέους νά πιστέψουν ὅτι κανένας ἕως τὰ τώρα πολίτης δέν ἔπιασε ἔχτρα μ' ἕναν ἄλλο πολίτη καί ὅτι αὐτό εἶναι τόσο ἀνόσιο πρᾶγμα, πρέπει οἱ γέροι καί οἱ γριές μέ τέτοιο πνεῦμα νά μιλοῦν στά παιδιά, ἀρχίζοντας ἀπό τήν πρώτη τους ηλικία, καί ὅταν τὰ παιδιά προχωροῦν στήν ηλικία, πρέπει νά εἶναι ἀναγκασμένοι καί οἱ ποιητές μέσα στά ὅρια αὐτῶν τῶν σκέψεων νά συνθέτουν τούς μύθους τους. Τό δέσιμο ὅμως πού ἔπαθε ἡ Ἥρα ἀπό τό παιδί της καί τό πῶς ἐγκρεμίστηκε ἀπό τόν πατέρα του ὁ Ἕφαιστος, θέλοντας νά ὑπερασπιστῆ τήν δερνώμενη μητέρα του, καί τίς θεομα-

χίες, ὅσες ἔχει ἐφεύρει ὁ Ὅμηρος, δέν πρέπει νά ἐπιτρέψωμε νά ἀκουστοῦν μέσα στή δική μας πόλη, εἴτε εἶναι εἴτε δέν εἶναι φτιασμένες μέ ἀλληγορική σημασία. Γιατί ὁ νέος δέν ἤμπορεῖ νά κρίνῃ τί εἶναι ἀλληγορία καί τί δέν εἶναι, ἀλλά ἐκεῖνα πού θά τοῦ κολλήσουν στό μυαλό του σέ νεαρή ἡλικία, μένουν κατά κανόνα ἀνεξάλειπτα καί ἀμετακίνητα. Γι' αὐτά ὅλα πρέπει νά προσέχωμε περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλο, ὅσες διηγήσεις στήν πρώτη ἀρχή τῆς ἡλικίας των ἀκοῦνε, νά εἶναι μυθολογικές διηγήσεις πού ἡ ἀκρόασή τους νά εὐνοῇ τήν ἀνάπτυξη τῆς ἀρετῆς».

Ὁ Πλάτων λέγει, ὅτι τά πρῶτα μαθήματα πρέπει νά εἶναι γιά τό σῶμα ἢ γυμναστική καί γιά τήν ψυχή ἢ μουσική.(376)

Ἡ καλή γυμναστική, ὅπως καί ἡ μουσική, πρέπει νά εἶναι ἀπλή καί μετρημένη.(404)

Ὅτιοιον δρόμο πάρῃ κανεῖς ἀπό τήν παιδική του ἡλικία, τέτοιοι καί κατόπιν θά ἀκολουθήσῃ.(425)

Ὅταν τά παιδιά δεχθοῦν μέσα στήν ψυχή τους, μέ τήν ἐπίδραση τῆς μουσικῆς, ἐκεῖνα πού πρέπει, θά ἀκολουθοῦν τά σωστά, θά τηροῦν σιγή μπροστά στούς μεγαλύτερους, θά παραχωροῦν τή θέση τους, θά σηκώνωνται ὀρθιοί καί θά δείχνουν τόν ὀφειλόμενο σεβασμό στούς γονεῖς τους.(425)

Οἱ πῖο ἐξυπνες ψυχές, ἂν τοῦς τύχῃ κακή διαπαιδαγώγηση, θά γίνουν πρῶτες στήν κακία. Τά μεγαλύτερα ἀδικήματα παρουσιάζονται εὐκολώτερα ἀπό μιά γενναία φύση, πού τήν ἐχάλεσε ἢ ἀνατροφή, παρά ἀπό μιά φύση ἀδύνατη, πού δέν θά γίνῃ ποτέ ἀφορμή, οὔτε γιά μεγάλο καλό, οὔτε γιά μεγάλο κακό.(491)

Τά παιδιά δέν πρέπει νά μαθαίνουν μέ ἐξαναγκασμό, διότι ἐκεῖνο πού θά μάθῃ ἡ ψυχή μέ τή βία, δέν θά τῆς μείνῃ μόνιμο κτῆμα. Περισσότερα μαθαίνουν παιζοντας.(536)

Οἱ νέοι δέν πρέπει νά γίνονται φιλοχρήματοι, οὔτε νά ἐπιθυμοῦν δῶρα, ἀλλά νά ἔχουν τίς ἀρετές τῆς σοφίας, τῆς ἀνδρείας, τῆς σωφροσύνης καί τῆς δικαιοσύνης.(390 καί 427)

Ἡ ἀρετή εἶναι ὑγεία, ὁμορφιά, εὐεξία τῆς ψυχῆς, ἐνῶ ἡ κακία εἶναι ἀρρώστεια, ἀσχήμια, ἀδυναμία. Οἱ καλές ἀσχολίες ὀδηγοῦν στήν ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς καί οἱ ἄσχημες τῆς κακίας.(444)

Τά παιδιά δέν πρέπει νά συγκεντρώνουν στήν ψυχή τους κακά, ἀνατρεφόμενα μέσα στίς εἰκόνας τῆς κακίας, σάν ζῶα πού βόσκουν σέ κάποιο λιβάδι μέ φαρμακερά βότανα. Πρέπει νά ἐπικοινωνοῦν μέ τήν καλλιτεχνία καί μέ τή φυσική ὠραιότητα, ὥστε οἱ νέοι νά ὠφελοῦνται ὅπως ἀπό μιά αὔρα πού φέρνει ὑγεία ἀπό ὑγιεινούς τόπους. Ὅποιος πάρει καλή ἀνατροφή, μέσα σέ περιβάλλον ὁμορφιάς, θά ἐπαινῇ τά ὠραῖα πράγματα, θά ἐλκύεται πρὸς αὐτά καί θά μισῇ τά ἄσχημα.(401)

Ἄν θέλωμε νά χρησιμοποιήσωμε τίς γυναῖκες γιά ὅποιες καί τοὺς ἄνδρες δουλειές, θά πρέπει νά τίς διδάξωμε τὰ ἴδια πράγματα, δηλ. γυμναστική καί μουσική, καθὼς καί τὴν πολεμικὴ τέχνη. Ὑπάρχουν πολλές γυναῖκες, πού εἶναι σέ πολλά ἐπαγγέλματα καλύτερες ἀπὸ πολλοὺς ἄνδρες.(451 καί 455)

Δείχνει ἀνελευθερία καί φιλοχρηματία ἡ σκύλευση νεκροῦ καί εἶναι ἀπόδειξη περιωρισμένης νοοτροπίας νά νομιζῆ κανεὶς ὅτι ἐχθρὸς εἶναι τὸ σῶμα τοῦ σκοτωμένου, ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς ἔχει πετάξει μακριά, ἔχοντας παρατήσῃ τὸ μέσο πού χρησιμοποιοῦσε γιά τὸν πόλεμο.(469)

Ἀληθινοὶ φιλόσοφοι εἶναι ἐκεῖνοι πού βρίσκουν εὐχαρίστηση στὴ θέα τῆς ἀλήθειας.(475)

Ἡ δειλὴ καί ἀνελεύθερη φύση δέν μπορεῖ νά ἔχη κανένα δικαίωμα ἐπάνω στὴν ἀληθινὴ φιλοσοφία.(486)

Ἡ μικρολογία εἶναι τὸ μεγαλύτερο ἐμπόδιο γιά τὴν ψυχὴ, πού μέλλει ἀδιάκοπα ν' ἀπλώνεται γιά ν' ἀγκαλιάσῃ ὀλόκληρο τὸ σύμπαν τῶν θεϊκῶν καί ἀνθρώπινων πραγμάτων. Ὅταν ἡ σκέψη εἶναι προικισμένη μὲ μεγαλοπρέπεια καί μὲ τὴ δύναμη νά παραδίδεται στὴ θεωρία τῆς αἰωνιότητος καί τοῦ συνόλου τῆς οὐσίας, δέν μπορεῖ νά νομίσῃ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ σάν κάτι μεγάλο.(486)

Φιλοσοφία καί πλῆθος εἶναι ἀδύνατον νά συνυπάρξουν. Ἀναγκαστικά οἱ φιλόσοφοι θ' ἀκοῦνε κατηγορίες ἀπὸ τὸ πλῆθος.(494)

Ὁ ἀληθινὸς φιλόσοφος καταφρονεῖ τὰ πολιτικὰ ἀξιώματα.(521)

Ἄν οἱ φιλόσοφοι δέν βασιλεύουν στίς πόλεις ἢ οἱ λεγόμενοι βασιλεῖς καί δυνάστες δέν φιλοσοφήσουν γνήσια καί ἱκανοποιητικά, ἂν δέν συμπέσουν στὸ ἴδιο πρόσωπο τοῦτα τὰ δύο, δηλ. ἡ πολιτικὴ δύναμη καί ἡ φιλοσοφία, δέν θά ὑπάρξῃ τέλος τῶν δεινῶν στίς πόλεις, καί νομιζῶ ὅτι οὔτε καί σέ ὀλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος.(473)

Ὁ Πλάτων γιά νά ἐξηγήσῃ τὴ νοοτροπία τῶν ἀπαιδευτῶν στὴ φιλοσοφία ἀνθρώπων, δίνει τὴν περιφνημὴ εἰκόνα τῶν δεσμωτῶν τοῦ σπηλαίου, οἱ ὁποῖοι –στὴ λάμψη τῆς πίσω τους φωτιᾶς– βλέπουν στὸν ἀντικρινὸ τοῖχο τίς κινούμενες σκιές ἐκείνων πού περνοῦν πίσω τους–ἐμπρὸς ἀπὸ τὴ φωτιᾶ– καί τίς θεωροῦν σάν τὴ μοναδικὴ πραγματικότητα. Ἄν κανεὶς τοὺς λύσῃ ἀπὸ τὰ δεσμά τους καί ἰδοῦν τὰ πράγματα ὅπως εἶναι, δέν θά τὰ καταλάβουν καί θά ἐξακολουθοῦν νά θεωροῦν σάν πραγματικότητα τίς κινούμενες σκιές πού ἦσαν συνηθισμένοι νά βλέπουν στὸν ἀντικρινὸ τοῖχο τοῦ σπηλαίου.

Ὁ Πλάτων θεωρεῖ σάν ἀπαραίτητα μαθήματα, πού ὀδηγοῦν τήν ψυχὴ στὴ θεὰ τοῦ ὄντος καὶ στὴν ἀλήθεια, τὴν ἀριθμητικὴ, γεωμετρία, στερεομετρία, ἀστρονομία, ἀρμονικὴ, διαλεκτικὴ.

Ἡ ἀριθμητικὴ γυμνάζει τὴ νόηση καὶ τὴν ὀδηγεῖ στὴ γνώση τῆς καθαρῆς φύσεως τῶν ἀριθμῶν.(522-526)

Ἡ γεωμετρία καὶ ἡ στερεομετρία ἀνυψῶνουν τὴ νόηση πρὸς τὴν οὐσία τῶν ὄντων καὶ τὴν ἀλήθεια.(526-528)

Ἡ ἀστρονομία ὠθεῖ τὴν ψυχὴ νὰ ἀτενίζη πρὸς τὰ ἄνω καὶ νὰ θαυμάζη τὰ ἄστρα, τὰ στολιδία τοῦ οὐρανοῦ πού εἶναι τὰ ὠραιότερα ἀνάμεσα στὰ ὀρατά, ἀλλὰ πολὺ κατώτερα ἀπὸ τὰ ἀληθινά.(527-530)

Ἡ ἀρμονικὴ, ὀδηγεῖ στὴν ἀντίληψη τῶν ἀρμονικῶν σχέσεων πού ὑπάρχουν στὴ φύση.(530-531)

Ὅλες αὐτές οἱ ἐπιστῆμες εἶναι προπαρασκευὴ γιὰ τὸ μάθημα τῆς διαλεκτικῆς, πού εἶναι ἡ τέχνη τοῦ μεθοδικοῦ διαλόγου, διὰ τοῦ ὁποῖου ἀναζητεῖται ἡ οὐσία κάθε πράγματος καὶ ἀνευρίσκεται διὰ τῆς νοήσεως τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀλήθεια.(531-534)

Τὴ γλυκύτητα τῆς ἡδονῆς πού παρέχει ἡ θεὰ τοῦ ὄντος εἶναι ἀδύνατον ἄλλος νὰ τὴ δοκιμάσῃ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν φιλόσοφο.(582)

Ἡ σύγχρονη ἀποτυχία καὶ ἡ περιφρόνηση πού ἔχει πέσει στὴ φιλοσοφία, ὀφείλεται στὸ ὅτι ἀσχολοῦνται μ' αὐτὴν ἄνθρωποι χωρὶς ἀξία, ἐνῶ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἐπαφὴ μαζί της νόθοι, ἀλλὰ γνήσιοι ἄνθρωποι, μὲ σωφροσύνη, ἀνδρεία, μεγαλοπρέπεια καὶ ὅλα τὰ εἶδη τῆς ἀρετῆς.(535)

Ὅσοι ἔχουν παραμείνει ἀκλόνητοι στὴν ἀρετὴ, ὅταν γίνουν 50 χρονῶν καὶ ἀριστεύσουν σὲ ὅλα καὶ ἀπὸ κάθε ἀποψη, πρέπει νὰ ὀδηγηθοῦν στὴν τελευταία βαθμίδα καὶ ἀφοῦ ὑψώσουν πρὸς τὰ ἐπάνω τὴν ὀλοκάθαρη λάμψη τῆς ψυχῆς, νὰ στρέψουν τὴν προσοχὴ τους σ' αὐτὸ πού χαρίζει στὰ πάντα φῶς, καὶ ἀφοῦ ἰδοῦν τὸ πρωταρχικὸ ἀγαθὸ, ἔχοντάς το σάν πρότυπο, νὰ βάζουν τὴν πόλι, τοὺς πολῖτες καὶ τὸν ἑαυτὸ τους σὲ κόσμια τάξη κατὰ τὸν ὑπόλοιπο χρόνο τῆς ζωῆς τους, ἀφιερώνοντας τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς στὴ φιλοσοφία. Ἄλλ' ὅταν ἔλθῃ τοῦ καθενός ἡ σειρά, θὰ παίρῃ μέρος στοὺς κόπους τῆς πολιτικῆς ζωῆς, γιὰ τὸ συμφέρον τῆς πόλεως.(539)

Πρέπει νὰ μένη κανεὶς ὅσο μπορεῖ ἀτάραχος μέσα στὶς συφορές, χωρὶς ν' ἀγανακτῇ, ἀφοῦ δὲν εἶναι φανερὸ τὸ καλὸ ἢ τὸ κακὸ πού βγαίνει ἀπ' αὐτές, οὔτε ἔχει νὰ κερδίσῃ τίποτα ἐκεῖνος πού παραδίδεται στὴ στενοχώρια, οὔτε ὑπάρχει κάτι μέσα στὰ ἀνθρώπινα πού νὰ ἔχῃ ὑπερβολικὰ μεγάλη σπουδαιότητα.(604)

Εἶναι ἓνας μεγάλος ἀγώνας, περισσότερο μεγάλος ἀπ' ὅσο

φαίνεται, νά γίνη κανείς καλός. Γι' αυτό δέν αξίζει νά παρασυρθή ούτε από τιμές, ούτε από χρήματα, ούτε από κάποιο αξίωμα, ούτε από τήν ποίηση τήν ίδια, στήν παραμέληση τῆς δικαιοσύνης καί τῶν ἄλλων ἀρετῶν.(608)

Ὅλος ὁ χρόνος πού ἀρχίζει μέ τήν παιδική ἡλικία καί τελειώνει μέ τή γεροντική, ἂν συγκριθῆ μέ τό σύνολον τοῦ χρόνου, θά εἶναι ὑπερβολικά λίγος. Ὅχι λίγος, ἀλλά ἓνα τίποτα.(608)

Οἱ θεοί πάντοτε ἐνδιαφέρονται γιά τόν ἄνθρωπο, πού εἶναι ὀλόκαρδα ἀποφασισμένοι, ἀσκώντας τήν ἀρετή, νά γίνη δίκαιος καί ὁμοιος μέ τόν θεό, στόν βαθμό πού τοῦ ἐπιτρέπουν οἱ ἀνθρώπινες δυνάμεις.(613)

Ἡ ἀρετή δέν εἶναι ἰδιοκτησία κανενός. Ἡ μετοχή πού θά ἔχη κανείς ἐπάνω σ' αὐτήν θά εἶναι μεγαλύτερη ἢ μικρότερη, ἀνάλογα μέ τήν ἐκτίμηση ἢ τήν περιφρόνηση πού δειχνεῖ ἀπέναντί της.(617)

Ὁ χειρότερος τρόπος ζωῆς εἶναι ἐκεῖνος πού θά καταστήσῃ τήν ψυχή ἀδικώτερη. Ὁ καλύτερος εἶναι ἐκεῖνος πού θά δώσῃ ὦθηση στήν ψυχή γιά νά γίνη δικαιοτέρα.(618)

Τελειώνοντας, ἄς σκιαγραφήσωμε συνοπτικά τόν περίφημο μῦθο τοῦ Ἥρος. Ὅπως εἶναι γνωστόν, ὁ Πλάτων ἀγαπᾷ νά ἀφηγηται μέ μῦθους τὰ πιό παράδοξα σημεία τῶν διαλόγων του. Αὐτός σκοτώθηκε στόν πόλεμο καί ἔμεινε τό σῶμα του ἄταφο 12 ἡμέρες. Ὄταν ἐπῆγαν νά τό θάψουν, ξαναγύρισε στή ζωή καί διηγήθηκε ὅσα εἶδε ἐκεῖ πού εἶχε πάει. Ἦταν ἓνα σταυροδρόμι, μεταξύ οὐρανοῦ καί γῆς, καί ἐκεῖ ἦσαν καθισμένοι δικαστές, πού ἔστελναν τοὺς δίκαιους δεξιά, πρὸς τόν οὐρανό, τοὺς ἀδίκους ἀριστερά, πρὸς τὰ τάρταρα. Καί συγχρόνως, ἄλλες ψυχές ἀνέβαιναν ἀπό τή γῆ καί ἄλλες κατέβαιναν ἀπό τόν οὐρανό. Κάθε ψυχὴ βασανιζόταν γιά τὰ ἀδικήματα πού εἶχε κάνει καί εὐδαιμονοῦσε γιά τίς εὐεργεσίες καί τή δικαιοσύνη πού εἶχε ἀσκήσει στόν ἐπίγειο βίο. Κάθε ψυχὴ ἐδιάλεγε τόν τρόπο τοῦ μελλοντικοῦ βίου της, ἀλλά οἱ πιό πολλές δέν ἐγνώριζαν νά διαλέξουν τὰ σωστά. Τίς περισσότερες φορές τήν ἐκλογή κανόνιζαν οἱ συνήθειες καί οἱ ἐντυπώσεις τῆς προηγούμενης ζωῆς. Ὄταν καθένας ἐδιάλεγε τόν μελλοντικό βίο του, παρουσιαζόταν στίς τρεῖς μοῖρες, τῆ Λάχηση, τήν Κλωθῶ καί τήν Ἄτροπο, πού ἦσαν κόρες τῆς Ἀνάγκης. Κατόπιν ἔπιπε ἀπό τό νερό τῆς Λήθης, λησμονοῦσε τὰ προηγούμενα καί προχωροῦσε σέ μιά νέα γέννηση.

Μέ τόν μῦθο τοῦ Ἥρος τελειώνει ἡ «Πολιτεία».

Η ΕΝΔΟΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Υπό Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ

Παγκοσμίου Προέδρου τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας

Ἐχει εἰπωθῆ, ὅτι ἐκεῖνος πού ξεκινᾶ γιά νά βαδίσῃ στήν πνευματική ἀπόκριφῃ Ἄτραπό, θά πρέπει νά ἀναποδογυρίσῃ τό περιεχόμενο τοῦ ἑαυτοῦ του. Τά λόγια αὐτά φαίνονται κάπως ὑπερβολικά· νομίζω, ὅτι ἐκφράζουν στήν κυριολεξία του ἐκεῖνο πού πρόκειται νά συμβῆ καί πού εἶναι, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, μία πραγματική ἐσωτερική ἐπανάστασις. Ἴσως καί αὐτό νά φαίνεται ὑπερβολικό, ἴσως ἀκόμη καί ἀκατανόητο, ὥστόσο θά μπορούσαμε νά ἀντιληφθοῦμε τή φύση τῆς μεταβολῆς μέ τόν ἀκόλουθο τρόπο:

Ὁ καθένας μας ἄς ἐξετάσῃ τόν ἑαυτό του, ὅπως εἶναι τώρα, στή σημερινή του κατάστασι. Ἐγκαταλείποντας τό σῶμα, πού ἀπλῶς ἀποτελεῖ μία ἐξωτερική ἐνδυμασία, καί παρατηρῶντας τίς ἀντιδράσεις καί τίς ιδέες πού βρίσκονται μέσα στό μυαλό του, θά ἰδῆ ὅτι ἡ παρομοίωσις τοῦ πνευματοῦ του μέ εἶδος σάκκου γεμάτου διάφορα πράγματα καί μέ πολύ κλειστό στόμιο, δέν εἶναι ὑπερβολική. Τόν σάκκο αὐτό γεμίζει ὁ καθένας μας μέ ἕναν ἀριθμό πληροφοριῶν ὡς πρός τόν κόσμο πού τόν περιβάλλει, καθῶς καί μέ διάφορες ιδέες ὡς πρός τήν σχέση του μέ τόν κόσμο αὐτό, μέ τίς ἀνάγκες του, ἐπιθυμίες, κατακτήσεις, πεποιθήσεις καί λοιπά. Ἡ σκέψις του κινεῖται μέ μεγάλη ἀνεση γύρω καί ἀνάμεσα στίς ιδέες αὐτές.

Ἐάν μελετήσωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, θά ἰδοῦμε ὅτι ὅταν ἀρχίζουμε νά σκεπτῶμαστε ἕνα θέμα, τό πνεῦμα μας τείνει νά πάρῃ τήν κατεύθυνση πού ἔχει συνηθίσει. Κάθε κίνησις τοῦ πνεύματός μας γράφει ἕνα αὐλάκι, πού σέ κάθε ἐπανάληψη τείνει ν' ἀκολουθήσῃ ξανά. Μποροῦμε νά μεταβάλλωμε λίγο τίς ιδέες μας, νά τίς χειρισθοῦμε, καί νά μετατρέψωμε τήν τάξη τοὺς καί νά τίς μετατοπίσωμε κατὰ διάφορους τρόπους, βασικά ὅμως ἡ δομή τοῦ πνεύματός μας συνίσταται ἀπό τίς ιδέες πού ἔχουν συγκεντρωθῆ σ' ἕνα ὀρισμένο χρονικό διάστημα καθῶς καί ἀπό τίς σχετικές ἀντιδράσεις. Κατὰ μέγα μέρος τό πνεῦμα μας εἶναι κλειστό καί δέν παραδέχεται πρόθυμα τίς ιδέες καί τίς ἀλήθειες πού θά ἀναστάτωναν τήν καθιερωμένη τάξη του.

Ὅ,τι πρόκειται τώρα νά συμβῆ, εἶναι ἡ μεταβολή τοῦ κλειστοῦ αὐτοῦ πνεύματος πού μοιάζει μέ σάκκο, σέ κάτι ἀνοιχτό καί ἐντελῶς διαφορετικό. Μέ τήν λέξη ἀναποδογύρισμα, ἐννοοῦμε

τό ἄδειασμα τοῦ πνεύματος καί τήν τέλεια κάθαρση τοῦ περιεχομένου του, ἔτσι ὥστε νά πάψη νά εἶναι ἐκεῖνο πού εἶχε σηματιστή μέ τόν καιρό, καί νά μεταβληθῆ σέ μία ἐξαγνισμένη περιοχὴ τῆς συνειδήσεως, ἐλεύθερη ἀπό κάθε προσκόλλησι. Γνωρίζουμε ὅλοι τήν θεωρίαν τοῦ Ἀϊνστάϊν περί συνεχείας τοῦ χώρου καί τοῦ χρόνου, ἡ ὁποία μᾶς μιλά γιά μία ἐποχὴ πού θά ἦταν ἐντελῶς ὁμαλὴ καί κανονικὴ, ἐάν δὲν ὑπῆρχαν μέσα τῆς διαφορά ἀντικείμενα, ὅλα τὰ ἀντικείμενα τῆς οἰκουμένης πού τήν ὠθοῦν κατὰ διαφόρους τρόπους, καί δημιουργοῦν ἀνισότητες, καί ἔτσι ὁ χώρος αὐτός καταντᾷ τετελειωμένος καί κλειστός. Αὐτὴ εἶναι μία ἐξαιρετικὰ διαφωτιστικὴ ἀντίληψις, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἡ θεωρία εἶναι ἐντελῶς ὀρθή. Οἱ διαφορὲς ιδέες πού σχηματίζονται ἐξασκοῦν μεμονωμένα πίεσι πάνω στήν συνειδήσι, κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε σέ ἄλλα σημεῖα νά τήν ὠθοῦν πρὸς τὸ ἓνα κέντρο πού ἀποκαλοῦμε ἑαυτὸ μας, καί ἄλλοτε νά τήν ἀπωθοῦν ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτό, ὥστε τελικὰ, ὅ,τι θά ἔπρεπε νά ἀποτελῆ μία ὁμαλὴ, ἀνοιχτὴ ἔκτασι, καταντᾷ κλειστός σάκκος.

Ἡ συνειδήσις, πού θά πρέπει νά τήν φανταστοῦμε σάν κάτι τὸ ἀκατάλυτο καί ἐξαιρετικὰ ἐλαστικὸ – ὅτιδήποτε σχετικὸ μέ αὐτὴν εἶναι ἐλαστικὸ – μπορεῖ νά ἀποκατασταθῆ χωρὶς σπασμωδικότητα στήν ἀρχικὴ κατάστασὴ τῆς, μόνον ὅταν ἐγκαταλείψῃ ὅ,τι κρατοῦσε, ὅποτε καί ὅλες οἱ ἀνωμαλίαι θά ἐξισωθοῦν ἐντελῶς, καί οἱ διαφορὲς πιέσεις πού τήν παρενοχλοῦν καί τήν συρρικνώνουν θά πάσουν νά ὑφίστανται. Ἐκτός αὐτοῦ, θά ἀπελευθερωθῇ ἀπὸ κάθε κηλίδαν ἢ ἶχνος τῆς ἐπαφῆς τῆς μέ τὸ παλαιὸ τῆς περιεχόμενον. Μποροῦμε νά φανταστοῦμε τί θαυμάσια θά εἶναι αὐτὴ ἡ κατάστασις τοῦ πνεύματος καί τῆς ψυχῆς, ὅταν θά εἶναι ἀνοιχτὰ πρὸς κάθε κατεύθυνσι γιά νά σκέπτονται, νά θυμοῦνται καί νά μαθαίνουν τὸ κάθε τι μέ ἀπόλυτη ἀλήθεια. Ἐνα τέτοιο πνεῦμα, χωρὶς τὸν ἐγκεντρισμὸ καί τίς προκαθορισμένες ιδέαι, εἶναι πνεῦμα καθαρὸ, ἱκανὸ νά καθρεφτίσῃ τήν ἀλήθειαν.

Ἀπὸ ἐκεῖ καί ὕστερα, ἡ νέα του κατάστασις θά εἶναι μία κατάστασις ταπεινοφροσύνης, πού μόνον σ' αὐτὴν εἶναι δυνατόν νά βρῆ κανεῖς τήν σοφίαν. Ἡ ταπεινοφροσύνη δὲν σημαίνει, ὅπως πολλοὶ νομίζουν, τὴν ὑποτίμησι τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ὅταν λέγω ὅτι εἶμαι ἓνας ἀσήμαντος ἄνθρωπος, οἰκτεῖρω τὴν μικρότητά μου, ἐκφράζοντας τὸ συναισθημα ὅτι δὲν εἶμαι τόσο ἀξιόλογος ὅσο θά ἤθελα νά εἶμουν. Εἶναι ἡ ἐπιθυμία γιά ἀνωτερότητα, ἡ λαχτὰ τοῦ ἀτόμου νά σταθῇ ψηλά καί νά παίξῃ ἓνα ρόλο, ἐπιθυμία πού πηγάζει ἀπὸ τὸ θλιβερὸ συναισθημα ὅτι δὲν τὸ ἔχει κατορθώσει ἀκόμη. Ἡ ταπεινοφροσύνη μοιάζει μέ τὴν σκοτεινὴ ἐπιφά-

νεια μιᾶς ἐξαιρετικά εὐαίσθητης φωτογραφικῆς ταινίας ἢ πλάκας πού καθρεφτίζει πιστά καί πραγματικά ὅ,τιδήποτε βρίσκεται μπροστά της.

Γιὰ νά φθάση κανεὶς στό σημεῖο αὐτό, δέν θά πρέπει νά ριχθῆ σέ μία ἀναζήτηση πού θά σήμαινε τήν προσπάθεια αὐτοπροβολῆς, ἀλλά θά πρέπει νά γυμνώσῃ τόν ἑαυτό του ἀπό κάθε τί πού τόν ἐμποδίζει νά καθρεφτίσῃ τήν ἀλήθεια, μιᾶ ἀλήθεια πού ἀφορᾷ τὰ πάντα, καί τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του. Ὅταν ὑπάρχουν οἱ ἀπαραίτητες συνθήκες, ἡ ἀλήθεια μᾶς φανερώνεται σάν σέ καθρέφτη. Τότε ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι ἀναγκασμένος νά τήν ἀναζητήσῃ. Πρόκειται γιὰ μιᾶ κατάσταση δεκτικῆς ἀρνητικότητος, πού μπορεῖ αὐτόματα νά περιλάβῃ μέσα της κάθε τι θετικό στόν τόμῳ του. Ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους ἀποκαλοῦμε Κυρίου τῆς Σοφίας, καθὼς ἐγὼ τοὺς ἀντιλαμβάνομαι, εἶναι πρόσωπα πού ἔχουν φθάσει στό σημεῖο αὐτό.

Μπροστά σέ μιᾶ τέτοια κατάσταση ταπεινοφροσύνης, πού ἀποτελεῖ καθαρῆ καί ἀπόλυτῆ αὐτοἀρνηση καί πού σημαίνει πλήρη ἐκμηδένιση τοῦ ἐγωῖσμοῦ καθὼς καί πλήρη ἔλλειψη ἰσχυρογνωμοσύνης, ἡ ἀλήθεια πού εἶναι κλεισμένη σέ ὅτιδήποτε τύχει νά βρεθῆ ἀντιμέτωπο στήν κατάσταση αὐτή, κατανατᾷ τελειῶς ἀπλῆ καί αὐτοπόδεικτῆ. Γιὰ νά πραγματοποιηθῆ ὁμως αὐτή ἡ τελεία ἀρνητικότης, πού εἶναι ἐπίσης καί ἀγνότης καί ταπεινοφροσύνη, πρέπει νά σταματήσῃ κάθε εἶδος ἐμμονῆς στήν γνώμη, καθὼς καί στίς ιδέες πού τό ἄτομο ἔχει ἐνστερνισθῆ καί ἀποτελοῦν μέρος τοῦ ἑαυτοῦ του, ἢ προσπάθειά του νά ἐντυπωσιάσῃ τοὺς ἄλλους μεγαλοποιῶντας ἢ προωθῶντας τόν ἑαυτό του, καί οἱ λοιπές παρόμοιες πράξεις του.

Ὅταν φανταζόμαστε ἕναν Μεμμημένο ἢ ἕνα μεγάλο πνευματικό ὄν, ἡ ἰδέα πού σχηματίζουμε γενικῶς γι' αὐτόν καθρεφτίζει τήν ἀγνοιά μας, ἐπειδὴ δέν ἀναπλάθει τήν πραγματικῆ του κατάσταση. Τόν φανταζόμαστε νά ἔχῃ διάφορες ὑπερφυσικῆς δυνάμεις, νά εἶναι ἄτομο ἰκανό νά εἰσχωρήσῃ σέ κρυφοὺς κόσμους καί νά προσφέρῃ διάφορες εὐνοιες. Τίς δυνατότητες αὐτές, πιθανόν νά τίς ἔχῃ πράγματι, ἀλλ' ἡ πραγματικῆ ἀξία τῆς ὑπάρξεώς του δέν εἶναι αὐτή. Ἡ τελειότης δέν συνίσταται στήν κατοχῆ τῆς ἰσχύος. Τήν αὐθόρμητῆ ἀγάπη καί τόν θαυμασμό μας ξυπνοῦν πρό παντός ἡ ὁμορφιά τῆς φύσεώς του καί ἡ ἀλήθεια τῆς ὑπάρξεώς του.

Ἐχομε ὅλοι μας διαβάσει σχετικὰ μέ τήν φύση αὐτή, ἢ τήν ἀρχή, στόν ἄνθρωπο, πού σανσκριτικὰ ἀποκαλεῖται «Μποῦντι». Ἡ λέξις μεταφράζεται γενικά ὡς πνευματικῆ Ἐμφυτος γνῶσις. Πα-

λαιότερα, ή "Αννι Μπέζαντ τήν ώνόμαζε «καθαρή Λογική». 'Αλλ' οί περιγραφές αυτές αποδίδουν μόνο ένα μέρος τής συνολικής έννοιας. 'Απλούστατα, θά μπορούσαμε νά τό θεωρήσωμε σάν τήν βαθύτερη πνευματική φύση του ανθρώπου. 'Ο λόγος γιά τόν όποιο αναφέρω έδω αυτό τό θέμα, είναι έπειδή μόνον όταν βρεθούμε στην κατάσταση εκείνη τής αγνότητος και ταπεινοφροσύνης πού περιέγραψα προηγουμένως, είναι δυνατόν νά αναπτυχθή ή έξαιρετική ιδιότης του Μπουντι, ή τής συνειδήσεως τής αλήθειας, καθώς αυτό έχει όνομασθή. Ειπώθηκε ότι ή καρδιά είναι ή έδρα του Μπουντι ενώ τό μυαλό είναι ή έδρα του Μάνας. 'Η καρδιά είναι ή φύσις αυτή πού δίδει τόν έαυτό της άδιστακτα.

'Η βασική διαφορά μεταξύ του Μάνας και του Μπουντι βρίσκεται στό ότι ενώ τό Μάνας είναι μία ενέργεια πού κατευθύνεται πρός τά έξω και πρός διάφορα ιδιαίτερα ή μέρη ενός συνόλου, τό Μπουντι ένεργεί διαφορετικά. 'Αγκαλιάζει όλόκληρο τό άντικείμενό του, αλλά έκ τών έσω. Γνωρίζει τήν αλήθεια ενός πράγματος, μέ τό νά συνταυτίζεται μαζί του, γιατί ή αλήθεια αυτή δέν άφορά άπλώς τήν έξωτερική του εμφάνιση, τήν μορφή του, αλλά πρό παντός τήν έσωτερική πραγματική του ύπόσταση, άνεξαρτήτως μορφής, τήν αλήθεια τής ένδότερης ζωής του. Είναι μία διαφορετική όψις τής συνολικότητος μιås ύπάρξεως, πού είναι κάτι άνάλογο μέ τήν ποιότητα ή τήν έσωτερική ύφή ενός πράγματος. Μία τέτοια άνταπόκρισις ύφίσταται, όταν ύπάρχει τό είδος τής άνιδιοτελούς αγάπης.

Καθώς λέγει ή Έλένη Πετρόβνα Μπλαβάτσκι τό Μάνας και τό Μπουντι θά πρέπει νά έλθουν σέ άρμονία μεταξύ τους προκειμένου νά συστήσουν τήν ένότητα Μπουντι-Μάνας. 'Εάν έπιτευχθή αυτό, άνοίγονται ποικίλες δυνατότητες πού πηγάζουν όλες από τήν ιδιότητα του νά προσφέρη κανείς τόν έαυτό του και τό σύνολο τών ένδιαφερόντων του και τής αγάπης του πρός τήν ζωή, σέ όλες τίς μορφές της. 'Η όλόκληρωμένη προσφορά του έαυτου μας είναι μία κατάσταση ύποταγής, πού δέν είναι δυνατόν νά έπιτευχθή μέ τήν έξάσκηση βίας. 'Η προσφορά αυτή πρέπει νά είναι έλεύθερη και άβιαστη. 'Ο άνθρωπος κατορθώνει νά έπιτύχη τήν χαλάρωση, τήν αγνότητα και τήν συναισθηματικότητα πού είναι τό τμήμα του έαυτου του πού είναι παράγωγο του τύπου «θέλω». 'Η μεταβολή μας από έναν τρόπο του σκέπτεσθαι άποτελεϊ ένα γίγνεσθαι, άλλ' όχι ένα αύτο-γίγνεσθαι. Είναι ένα ξεδιπλωμα πού συντελείται μέ τήν διαμέλιση του έγώ, διαδικασία πού στους μεμυημένους προχωρεί γρήγορα, σάν τό λυώσιμο τών παγωμένων νερών, στις άρχές τής άνοιξεως. Τό γίγνεσθαι αυτό

δέν μπορεί νά εἶναι ἐνσυνείδητο, ἀφοῦ συντελεῖται χωρίς τήν συμμετοχή τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἀσυνείδητη ἐνότης πού ἀποτελοῦσε τήν ἀρχική μας κατάσταση, συντριβεται ἀπό τήν αἴσθηση ἐνός ξεχωριστοῦ ἐγώ. Τό ἐγώ, ὅπως μπορούμε ὅλοι μας νά ἰδοῦμε, εἶναι ἓνα ὄν μέ πολλές ἀνάγκες. Πραγματικά, ἀποτελεῖ προϊόν ἀντιφατικῶν ἐπιθυμιῶν. Καί καθῶς ἐπιθυμία γιά ὅποιοδήποτε πρᾶγμα, εἶναι βασικά ἐγῶκεντρική, δημιουργεῖται τό πρόβλημα ἐάν αὐτό πού δημιουργεῖ τήν ψευδαἴσθηση ἐνός ἐγώ μέ πολλές ἀντιφατικές ροπές, δέν εἶναι παρά ἡ ἐπιθυμία γιά τήν ἀπόκτηση καί ἰδιοκτησία πολλῶν πραγμάτων. Μέ τήν λέξη «ἐγώ» δέν ἐννοῶ τό «Ἐγώ» ἐκεῖνο τῆς Θεοσοφιστικῆς μας λογοτεχνίας, πού ἀποτελεῖ ἄθροισμα ὄλων τῶν ἀνεπτυγμένων πνευματικῶν δυνατοτήτων, καί πού περικλείει μέσα του τό νῆμα πού τίς συνδέει.

Θά πραγματοποιήσωμε τήν ἐσωτερική μας ἐπανάσταση, μόνον ὅταν διαλύσωμε τό κέντρο ἀπομονώσεως, τό ὅποιο ἔχει πολλές μορφές δράσεως καί ἐκφράσεως, καί ρίχνει γύρω του κεραίες μέ τίς ὁποῖες ἀρπάζει ὅ,τι ἐπιθυμεῖ, καί προσπαθεῖ νά τό κρατήση γιά τήν εὐχαρίστησή του. Ἡ ἀγάπη, μέ τήν πραγματική πνευματική της σημασία, θά ξυπνήση μόνον ὅταν γκρεμίσωμε τόν ἐγωῖσμόν μας, ἐκδηλώνοντας κατανόηση γιά τοὺς συνανθρώπους μας. Τότε, στή θέση τοῦ βασιλείου τοῦ ἐγωῖσμοῦ, θά στηθῇ στήν καρδιά μας ἓνα τελείως διαφορετικό βασίλειο, πού θά ἀνήκη στήν ἀγάπη καί στήν κατανόηση. Κι' αὐτό τό βασίλειο, αὐτή ἡ κατάσταση, δέν θά εἶναι στατική, ἀλλά θά εἶναι μία διαρκῆς ροή ἢ ἐσωτερική ἀνθηση. Τό ρεῦμα τῆς ζωῆς θά κυλᾷ ἀσταμάτητα μέσα της, σάν μία πηγὴ πού ἀλλάζει μορφές ἀπό τή μιὰ στιγμή στήν ἄλλη.

Μεγάλη σημασία ἔχει ἀκόμη καί νά διαβλέψη κανεῖς τήν πιθανότητα μιᾶς τέτοιας ἀλλαγῆς. Τήν στιγμή πού θά ἰδοῦμε τόν σκοπό, ξέρουμε τουλάχιστον τήν κατεύθυνση πού θά πρέπει νά πάρωμε. Μιά μόνη ματιὰ στόν σκοπό πού κρύβεται μέσα μας, μᾶς δίνει μιὰ τρομαχτική πεποίθηση καί μιὰ ἀμεριμνησία, γιά ὅτιδήποτε εἶναι ἄσχετο πρός αὐτόν. Τό ἄτομο δέν κινδυνεύει τότε νά χάσῃ τόν δρόμο του, ὀδηγημένο ἀπό τίς συμβολές τῆς ἀγνοίας, σά μικρά μονοπάτια πού στρέφονται γύρω ἀπό τό ἐγώ.

Ἡ ἐπανάσταση πού πρέπει νά συντελεσθῇ, δέν εἶναι μιὰ ἐπανάσταση μέ τήν συνηθισμένη ἐννοια πού τῆς ἀποδίδεται, δέν εἶναι μεροληπτική ἢ σφοδρή. Θά πρέπει νά γίνῃ μέσα σ' ἓνα περιβάλλον κατανόησεως καί ἐλευθερίας, χωρίς ἀγῶνα, πού θά σημαίνῃ τήν ἐγκαθίδρυση μιᾶς τάξεως διαφορετικῆς ἀπό τήν τάξη – ἢ μᾶλλον τό χάος – πού ἐπικρατεῖ πρός τό παρόν μέσα

μας, μιᾶς τάξεως πού θά ἀποτελῆ ἓνα κλίμα ἐλευθερίας πού θά ξυπνᾷ ἓνα αἶσθημα ἀγάπης πού θά σκορπᾷ τίς ἀκτίνες του πάνω σέ ὅλα, φανερώνοντας στά μάτια τοῦ ατόμου τά ἀξιαγάπητα στοιχεῖα πού βρίσκονται στους ἄλλους. Πρὸς τό παρόν δέν εἶμαστε σ' αὐτὴ τὴ θέση. Τί θά πρέπει νά κάνουμε γιὰ νά ξυπνήσωμε αὐτὴ τὴν ἀγάπη; Ἡ ἀπάντησις πρέπει νά εἶναι: Ὅλα ἐκεῖνα τὰ πράγματα πού ξεχωρίζουν σέ ὁμορφιά καὶ σέ νόημα, δέν εἶναι δυνατόν νά δημιουργηθοῦν ἀπὸ τὴ θέλησή μας ἢ ἀπὸ τὸ πνεῦμα μας πού εἶναι περιορισμένο καὶ ἀμαθές· μόνο ἡ Φύση, δηλαδή μία διαδικασία ἐντελῶς φυσική, μπορεῖ νά τὰ δημιουργήσῃ. Ἡ Φύση εἶναι ἡ παγκόσμια Μητέρα πού γνωρίζει πῶς νά ὀδηγήσῃ στὴν καρποφορία τίς δυνατότητες πού ζοῦν σέ λανθάνουσα κατάσταση σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ, πῶς νά συντελέσῃ μία πλήρη μεταβολή, πῶς νά δημιουργήσῃ κάτι τὸ ἐντελῶς νέο. Τὸ μόνο πού μποροῦμε νά κάνουμε ἑμεῖς, εἶναι νά ἀπομακρύνουμε ἀπὸ μέσα μας τὰ ἐμπόδια πού παρενοχλοῦν τὴν ροὴ αὐτὴ πού πρέπει νά συντελεσθῇ μόνη της.

Ἐνα ἄτομο μπορεῖ νά εἶναι ἡλικιωμένο, ἀνούσιο, κλεισμένο στὸν ἑαυτό του, περιορισμένο κατὰ διαφόρους τρόπους. Εἶναι ἄραγε δυνατόν νά μεταβληθῇ σέ ἓνα νέο, δροσερό, καὶ ἐντελῶς ἀνανεωμένο ὄν; Πῶς θά ἐπιτευχθῇ αὐτὸ τὸ πράγμα; Ἀδύνατον νά συντελεσθῇ ἀπὸ μέρους του, ἢ μὲ τὴ θέλησή του. Δέν μπορεῖ νά γίνῃ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐπειδὴ ἡ ζωὴ εἶναι ἡ μόνη πού μπορεῖ νά ἀνανεώσῃ, κι' ἐκεῖνο πού θά πρέπει ἑμεῖς νά κάνουμε, εἶναι ν' ἀφήσωμε τὴ ζωὴ νά κυλήσῃ ἐλεύθερα. Καθὼς ἔχει εἰπωθῆ ἀπὸ παλιά, ὁ θάνατος εἶναι ὁ πυλώνας τῆς ζωῆς – ἡ ἀνανέωση τῆς ζωῆς. Θάνατος σημαίνει καταστροφή ὅλων τῶν στοιχείων πού παρεμποδίζουν τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς. Ἡ ζωὴ πού ἀνεβαίνει ἀπὸ τίς αἰώνιες ρίζες τοῦ καθενός μας, εἶναι αὐτὴ πού ἀνανεώνει τὸ ὑποκείμενο, ἔτσι ὥστε αὐτὸ νά καταντᾷ ἐντελῶς νέο μέσα στὴν ἐσώτερη ὑπαρξή του.

Εἶναι δυνατόν, μέσα στά περιθώρια τοῦ συνειδητοῦ, νά ἐπιτευχθῇ μία κατάσταση ὑπάρξεως πού δέν θά φθειρῆται, μία κατάσταση αἰωνίας νεότητος. Ὁ ἀπελευθερωμένος ἄνθρωπος μπορεῖ νά ἔχῃ φυσιολογικὸ σῶμα τὸ ὁποῖο νά γερνᾷ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, – αὐτὸ εἶναι ἀναπόφευκτο ἐπειδὴ τὸ σῶμα ἀλλάζει σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῆς ὑλικῆς Φύσεως – ἀλλὰ ἐσωτερικά, στὴν ψυχὴ, τὴν ὑπαρξή του, τὸν συναισθηματικὸ του κόσμο, αὐτὸς εἶναι πάντα νέος καὶ δροσερός, εἶναι πάντα σάν τὸ νεογέννητο παιδί, παρ' ὅλη τὴν σοφία του. Δέν ἀξίζει νά ἐπεκτείνῃ κανεὶς τὸ χρονικὸ ὄριο τῆς ζωῆς, τὸ σπουδαῖο εἶναι νά μπορῇ

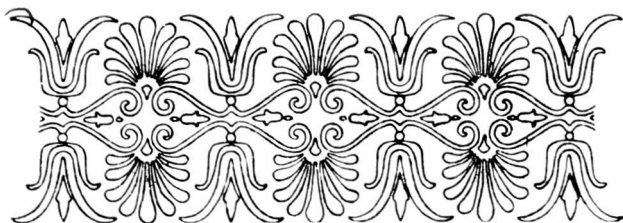
νά μένη ψυχικά νέος, άθώς, άκέραιος, έλεύθερος και άδιάφθορος. Αύτή είναι ή φύσις ενός Μεμυημένου.

Τί θά πρέπει λοιπόν νά κάνωμε έμεις, άφοϋ μία παρόμοια μεταβολή συντελείται χωρίς πίεση, χάρις σέ μία φυσική διαδικασία; «Έμεις», σημαίνει ή θέλησή μας και ή έξυπνάδα μας πού μπορούν νά άπομακρύνουν τά έμπόδια πού προσκρούουν στήν διαδικασία, και νά άπελευθερώνουν τήν φύση αύτή πού δέν ύποβάλλεται σέ όρους, και πού άποκαλοϋμε πνευματική φύση. Όστε λοιπόν, δύο μόνον πράγματα μās άφοροϋν: πρώτον ή άλήθεια, ή μάλλον ή κατανόηση τής άλήθειας, δεϋτερον ή κατεύθυνσις τής θελήσεώς μας πρός μίαν όσο τό δυνατόν άφιλοκερδή πράξη, σάν τήν έξυπηρέτηση πού προσφέρουμε χωρίς κέρδος. Νομιζω ότι εάν ή ζωή είναι δυνατόν νά περιοριστή σ' αύτά τά δύο βασικά στοιχειά, εάν άπομακρύνωμε κάθε άλλο σκοπό ή έπιθυμία, ό,τιδήποτε μπορεί νά συμβη κατά τό διάστημα πού θά βρισκόμαστε σ' αύτή τήν κατάσταση έλευθερίας από κάθε μέριμνα για τόν έαυτό μας, θά άντιπροσωπεϋη τήν άλήθεια τής βασικής ύπάρξεώς μας.

Όταν μιλάμε για κατανόηση, δέν έννοοϋμε τήν άντίληψη τών άφηρημένων έννοιών ή τήν άποκόμιση έγκυκλοπαιδικών γνώσεων, αλλά μία κατανόηση ως πρός τόν τρόπο ζωής, του ίδιου του έαυτού μας και τών άλλων, του πώς πρέπει νά συμπεριφερώμεθα, του τρόπου μέ τόν όποϊον θά πρέπει νά βλέπωμε τά πράγματα. Η κατανόηση αύτή άφορά άμεσα όλες τις όψεις τής ζωής μας. Μόνο μέ τήν κατανόηση ή θέλησις μεταβάλλεται από έγωϊστική σέ άφιλοκερδή. Χρησιμοποιοϋμε συχνά τήν λέξη «θέλησις», αλλά είναι δύσκολο νά καταλάβωμε τή φύση της. Πολύ συχνά τήν παρερμηνεύουμε, δίνοντάς της τήν έννοια τής θελήσεως ενός άυταρχικού έπίμονου άτομου. Είναι άνόητο νά ύποστηρίξη κανείς πεισματικά τήν άποψη του, ένάντια στή λογική ή σέ συνθήκες πού προσβάλλουν τήν εύτυχία και τήν εύημερία όλων. Η θέλησις, μέ τήν έννοια πού τής προσδίδεται συνήθως, γεννά μία συνείδηση δυνάμεως πού ένισχύει τό συναίσθημα μονώσεως και ύψώνει έμπόδια στόν δρόμο τής Μιάς Θελήσεως πού στέκει πίσω από κάθε ζωή και εξέλιξη, τόν δρόμο στόν όποϊο κινείται ή Ζωή, όταν δέν ύπάρχει καταναγκασμός. Η θέλησις του Πνεύματος δέν είναι ή θέλησις τής τυφλής ύλης, τής μηχανικής έμμονής, στους ισχυρισμούς ή τής έπιθετικής άυτο-ύπερασπίσεως.

Όταν καταλάβωμε αύτά τά πράγματα, θ' αρχίσουμε νά βλέπωμε τήν κατεύθυνση πού θά πρέπει νά πάρωμε, και τήν δυνατότητα νά συνεχίσωμε τόν δρόμο κατά μήκος της, άποφεύγοντας

διάφορα πράγματα πού θά μᾶς ἀπομάκρυναν ἀπό τόν δρόμο, ὅπως ἐπί παραδείγματι τήν ἀναζήτηση φυσικῆς ἰσχύος, τήν ὑπερτίμηση τῆς προσωπικότητός μας, τῆς καταστάσεώς μας, τῆς ἐπιτυχίας μας κ.λπ. Τό ἄτομο πρέπει νά τά ἐγκαταλείψῃ ὅλα αὐτά, ἄν θέλῃ νά βαδίσῃ πάνω στόν δρόμο γιά τόν ὁποῖο ἔχει εἰπωθῆ «Δέν ὑπάρχει ἄλλη ὁδός ἀπό αὐτήν», ἐπειδῆ ἡ ἀτραπός αὐτή, πραγματικῆ ἀτραπός ζωῆς, καί τό ἄτομο στήν εἰλικρινέστερη φύση του, ἀποδεικνύεται ὅτι ἀποτελοῦν ἓνα καί τό αὐτό.



Οί τρεις ἐπιθυμίες

ΦΙΛΟΔΟΞΙΑ – ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΖΩΗΣ – ΕΠΙΘΥΜΙΑ ΑΝΕΣΕΩΣ

Σχόλιο από τό περιοδικό τῆς Μπλαβάτσκου LUCIFER τοῦ
Φεβρουαρίου 1888

Οί τρεῖς πρῶτοι κανόνες πού ἀναφέρονται στό «Φῶς στήν Ἄτραπό» ἴσως νά φαίνωνται κάπως ἀνόμοιοι μεταξύ τους. Ἡ ἐννοια τήν ὁποία ἀκολουθεῖ ὁ καθένας εἶναι καθαρά πνευματική. Ἡ φιλοδοξία εἶναι τό ὑψηλότερο σημεῖο τῆς προσωπικῆς δραστηριότητος που πηγάζει ἀπό τόν νοῦ, καί ὑπάρχει κάτι τό εὐγενικό σ' αὐτήν, ἀκόμη καί γιά ἕναν ἀποκρυφιστή. Ἀφοῦ κατακτήσει τήν ἐπιθυμία τοῦ νά σταθῆ πάνω ἀπ' τοῦς ὁμοίους του, ὁ ἀκούραστος ὑποψήφιος ζητώντας νά βρῆ ποιές εἶναι οἱ προσωπικές του ἐπιθυμίες, βρίσκει τή δίψα γιά ζωή στό ἐπόμενο βῆμα. Γιατί ὄλ' αὐτά κατατάσσονται συνήθως σάν ἐπιθυμίες πού ἔχουν ἀπό καιρό κατακικηθεῖ ἢ λησμονηθεῖ πρῖν ἀρχίσει ἢ ἐκ παρατάξεως μάχη τῆς ψυχῆς. Ἡ ἐπιθυμία τῆς ζωῆς εἶναι ἐντελῶς μιά ἐπιθυμία τοῦ πνεύματος, διόλου διανοητική καί ὁ ἄνθρωπος ἀντικρύζοντας τήν ἀρχίζει ν' ἀντιμετωπίζει τήν ἴδια του τήν ψυχή. Ὅμως πολύ ὀλίγοι δοκίμασαν νά τήν ἀντιμετωπίσουν, κι' ἀκόμα ὀλιγώτεροι μποροῦν νά μαντεύσουν τήν σημασία της.

Ἡ σχέσις μεταξύ τῆς φιλοδοξίας καί τῆς ἐπιθυμίας τῆς ζωῆς εἶναι αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Οἱ ἄνθρωποι στοῦς ὁποίους τά ζωικά πάθη εἶναι δυνατά, σπάνια εἶναι πραγματικά φιλόδοξοι. Ἐκεῖνο πού ἐκλαμβάνεται σάν φιλοδοξία στοῦς ἄνθρώπους μέ δυνατή φύσι εἶναι ὡς ἐπί τό πλεῖστον ἡ ἐξάσκησι μεγάλης ἐνέργειας γιά νά μπορέσουν νά ἐπιτύχουν τήν πλήρη ἱκανοποίησι ὄλων τῶν φυσικῶν ἐπιθυμιῶν. Φιλοδοξία ἀπλή καί καθαρή εἶναι ἡ προσπάθεια τοῦ νοῦ πρὸς τά ἄνω, ἡ ἐξάσκησι μιᾶς ἔμφυτης διανοητικῆς δυνάμεως ἡ ὁποία ἀνυψώνει τόν ἄνθρωπο πάνω ἀπ' τοῦς ὁμοίους του. Τό ν' ἀνυψώνεται κανεῖς, τό νά προεξέχει κατά κάποιον εἰδικό τρόπο, σέ κάποιον τομέα τέχνης, ἐπιστήμης ἢ σκέψεως, εἶναι ὁ βαθύτερος πόθος ἑνός λεπτοῦ καί καλλιεργημένου νοῦ. Εἶναι κάτι τό ἐντελῶς διαφορετικό ἀπό τήν δίψα γιά γνώσεις ἡ ὁποία κάνει τόν ἄνθρωπο διαρκῶς ἕναν σπουδαστή μέχρι τέλους, ὅσο μέγας καί ἂν ἀποβῆ.

Ἡ φιλοδοξία γεννιέται ὅταν δέν ἀγαπᾷ κανεῖς ὁ,τιδήποτε γιά τό ἴδιο τό πράγμα, ἀλλά μονάχα γιά τόν ἑαυτό του. «Ἐγῶ θά

γνωρίσω, ἐγὼ θ' ἀνυψωθῶ καὶ μὲ τὴν δική μου τὴ δύναμι». Ἀπὸ τοῦτο τὸ ἁμάρτημα ἔπεσαν οἱ ἄγγελοι.

Ἕνας ποιητῆς θεωρεῖται φιλόδοξος ὅταν γράφει γιὰ φήμη. Κι' ἔτσι εἶναι πράγματι. Μπορεῖ νὰ μὴ ζητᾷ μιὰ θέσι στὴν Αὐλή, μὰ ἀσφαλῶς ζητᾷ τὴν πιὸ ὑψηλὴ θέσι πού γνωρίζει. Δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ πῶς ἓνας μεγάλος συγγραφέας θὰ μπορούσε πραγματικά νὰ εἶναι ἀνώνυμος, καὶ νὰ παραμένει τέτοιος.

Ἕνα πρόσωπο πού μπορεῖ νὰ σκεφθεῖ νὰ μὴν ἔχη ἀπαιτήσεις ἀπ' τὸν κόσμο, νὰ μὴν ἐπιθυμεῖ νὰ λάβῃ εὐχαρίστησι, οὔτε καὶ νὰ δίνῃ, μπορεῖ ἀμυδρά νὰ καταλάβῃ τὴν κατάστασι στὴν ὁποία ἔχει φθάσει ὁ ἀποκρυφιστῆς ὅταν δὲν ἐπιθυμεῖ πιά νὰ ζήσῃ. Μὴν υποθέσετε ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν παίρνει οὔτε δίνει ποτέ εὐχαρίστησι· καὶ τὰ δύο πράγματα τὰ κάνει, καθὼς ἐπίσης καὶ ζῆ. Ἕνας ἀνώτερος ἄνθρωπος γεμάτος ἀπὸ ἐργασία καὶ σκέψι, τρώγει τὴν τροφὴ του μ' εὐχαρίστησι, δὲν ἐνδιατρίβει στὴν ἀποψι αὐτὴ καὶ δὲν χρονοτριβεῖ στὴ μνήμη σάν τὸ λαιμαργο παιδί. Αὐτὸ βέβαια εἶναι μιὰ εἰκόνα πολὺ πολὺ ὑλική, ὥστόσο τὰ ἀπλᾶ του τὰ παραδείγματα κάποτε χρησιμεύουν γιὰ νὰ βοηθήσουν τὸ νοῦ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Ἀπὸ τούτῃ τὴν ἀναλογία εἶναι εὐκόλο νὰ δῆ κανεὶς ὅτι ἓνας προχωρημένος ἀποκρυφιστῆς ὁ ὁποῖος ἐργάζεται μέσα στὸν κόσμο μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπόλυτα ἐλεύθερος ἀπὸ τίς ἐπιθυμίες καὶ ὅμως νὰ δίνει καὶ νὰ παίρνει εὐχαρίστησι, μὲ τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον. Εἶναι σὲ θέσι νὰ δίνῃ περισσότερη χαρὰ ἀπ' ὅση παίρνει γιὰτὶ δὲν μπορεῖ νὰ νιώσῃ φόβο ἢ ἀπογοήτευσι. Δὲν φοβάται τὸν θάνατο, μήτε ἐκεῖνο πού ὀνομάζεται ἐκμηδένισις. Ἀναπαύεται πάνω στὰ νερά τῆς ζωῆς, συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ. Δὲν μπορεῖ νὰ νιώσῃ ἀπογοήτευσι γιὰτὶ, ἂν καὶ ἡ εὐχαρίστησι γι' αὐτὸν ἐντονα ζωηρὴ καὶ βαθιὰ, εἶναι τὸ ἴδιο γιὰ κείνον ἂν τὴν χαίρεται ὁ ἴδιος ἢ ἓνας ἄλλος. Εἶναι εὐχαρίστησις καθαρὴ καὶ ἀπλὴ πού δὲν θολώνεται ἀπὸ προσωπικὸ πόθο ἢ ἐπιθυμία.

Τοῦτο εἶναι πού οἱ ἀποκρυφισταὶ ὀνομάζουν «πρόοδο», τὴν προαγωγή τῆς γνώσεως ἀπὸ στάδιο σὲ στάδιο.

Σ' ἓνα σχολεῖο ὁποιοῦδήποτε εἴδους στὸν ἐξωτερικὸ κόσμο, ἡ ἀμιλλα εἶναι τὸ μεγάλο κέντρισμα γιὰ πρόοδο. Ἀντίθετα ὁ ἀποκρυφιστῆς εἶναι ἀνίκανος νὰ κάμῃ καὶ ἓνα βῆμα ἀκόμη ἂν δὲν ἀποκτήσῃ τὴν ιδιότητα νὰ πραγματοποιεῖ τὴν πρόοδο σάν ἀφηρημένο γεγονός. Κάποιος πρόκειται νὰ προσεγγίσει τὸ Θεῖον σὲ κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς· πάντοτε πρέπει νὰ ὑπάρξῃ πρόοδος. Ὅμως ὁ μαθητῆς πού ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι ὁ ἓνας πού θὰ προχωρήσῃ τὴν ἐπομένῃ στιγμῇ, πρέπει νὰ ἐγκαταλείψῃ κάθε ἐλπίδα γι'

αυτήν. Ούτε θάπρεπε νά ἔχη συνειδησι προτιμῶντας τήν πρόοδο γιά τόν ἄλλον ἢ γιά ὅποιοδήποτε εἶδος ἀντιπροσωπευτικῆς θυσίας. Τέτοιες ιδέες εἶναι κατά κάποιον τρόπο ἀφιλοκερδεῖς, εἶναι ὁμως οὐσιωδῶς χαρακτηριστικές τοῦ κόσμου στόν ὅποιο ἡ χωριστικότης ὑπάρχει καί ἡ μορφή θεωρεῖται σάν νά ἔχη δική της ἀξία. Ἡ μορφή ἐνός ἀνθρώπου πού εἶναι σάν ἓνα εἶδωλο ἐνόσω δέν κατοικεῖ σ' αὐτήν ἡ σπίθα τοῦ θείου. Σέ κάθε στιγμή ἡ σπίθα μπορεῖ νά ἐρημώσῃ τήν ἰδιαίτερη μορφή καί ἀπομένει μιά οὐσιαστική σκιά τοῦ ἀνθρώπου πού γνωρίζομε.

Ἄφου γίνη τό πρῶτο βῆμα στόν ἀποκρυφισμό, μάτια ὁ νοῦς προσκολλᾶται στίς παλιές πίστεις καί πεποιθήσεις. Χρόνος καί διάστημα δέν ὑπάρχουν· θεωροῦνται μόνο ὡς ὑπάρχοντα στήν πρακτική ζωῆ χάριν εὐκολίας.

Τά ρόδα ἔχουνε τό δικό τους χρῶμα ὅπως καί τά κρῖνα· δέν μπορεῖ κανεῖς νά πῆ γιατί γίνεται αὐτό... Ἡ Φύσις εἶναι ἀδιαίρετη. Ὑφαίνει τήν γῆ, καί ὅταν αὐτό τό ἐνδυμα χαθῆ ξαναρχίζει τό ἔργο της. Περιβάλλοντας τή γῆ σάν μιά ἀτμόσφαιρα τήν διατηρεῖ πάντα λαμπρή, πράσινη, ὑγρή καί ἡλιοφώτιστη.

Τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου περικυκλώνει τήν γῆ σάν ἓνα πέτρινο πνεῦμα ζωντανό μέσα στή Φύσι, πάντοτε ὁμως στό σύνολό του παραμένει πιά αἰθέριο καί θεῖο ἀπ' ὅ,τι ἐκείνη εἶναι. Ἀτομικά ὁ ἄνθρωπος ἔχει συνειδησι τῆς πλατειᾶς ἀνωτερότητος τῆς Φύσεως· μά ὅταν μιά φορά ἀποκτήσῃ συνειδησι ὅτι ἀποτελεῖ μέρος ἐνός ἀδιαίρετου καί ἀδιάφθορου συνόλου, γνωρίζει ἐπίσης ὅτι αὐτό τό ὅλον τοῦ ὁποίου καί ἐκεῖνος εἶναι ἓνα μέρος, ἴσταται ὑπεράνω τῆς Φύσεως. Ὁ ἑναστros οὐρανός εἶναι ἓνα θέαμα πού προξενεῖ δέος στόν ἄνθρωπο πού εἶναι ἀπλῶς ἀνιδιοτελής ὥστε νά ἔχη συνειδησι τῆς μικρότητός του σάν ἄτομο· σχεδόν τόν κατασυντρίβει. Μιά φορά ὁμως πού θ' ἀγγίξῃ ἐκείνη τήν δύναμι πού ἐρχεται ἀπό τό γνῶθι σαυτόν σάν μέρος τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, τίποτε δέν μπορεῖ μέ τό μέγεθός του νά τόν συντρίψῃ. Γιατί καί ἂν οἱ τροχοί τοῦ ἄρματος τοῦ ἐχθροῦ περάσουν πάνω ἀπ' τό σῶμα του, ξεχνᾶ πῶς αὐτό εἶναι σῶμα του καί ξανασηκώνεται νά πολεμήσῃ.

Ὅμως στήν κατάστασι αὐτή δέν μπορεῖ κανεῖς ποτέ νά φθάσῃ, οὔτε κἀν νά πλησιάσῃ, ἂν δέν κατακτηθῇ καί ἡ τελευταία ἀπό τίς τρεῖς ἐπιθυμίες. Πρέπει νά κατανοηθοῦν καί ν' ἀντιμετωπισθοῦνε μαζί.

Ἄνεσις, στήν γλῶσσα τῶν ἀποκρυφιστῶν εἶναι μιά λέξις εὐνόγητη. Καί εἶναι ἐντελῶς ἀνώφελο γιά ἓναν νεόφυτο νά ἐξασκῇ τήν καταπίεσι ἢ τόν ἀσκητισμό ὅπως κάνουν οἱ φανατικοί θρη-

σκευόμενοι· γιατί μπορεί στο τέλος να προτιμήσει τις στερήσεις, όποτε αυτό γίνεται ή άνεσις του. Τό να είναι κανείς άστεγος είναι μία κατάσταση πού ό θρησκος Βραχμάν υπόσχεται στον έαυτό του, και πού στην έξωτερική θρησκεία θεωρείται ότι αυτός εκπληρώνει την υπόσχεσί του αν αφήσει γυναίκα και παιδί να γίνη ζητιάνος όδοιπόρος. Όστόσο όλες οι έξωτερικές μορφές της θρησκείας είναι μορφές άνέσεως, και οι άνθρωποι κάνουν τάματα έκστρατειας με τό ίδιο πνεύμα πού δίνουν τις υποσχέσεις φιλίας. Η διαφορά ανάμεσα σ' αυτές τις δύο πλευρές της ζωής είναι απλώς φαινομενική. Τό να ζή ό νεόφυτος με γυναίκα και παιδί κάτω από τή σκεπή ενός γνώριμου δένδρου και να εκπληρώνει τά καθήκοντα του πολίτη, μπορεί – με τήν έσωτερική έννοια – να είναι περισσότερο άστεγος παρά αν ήταν ένας όδοιπόρος ή ένας απόβλητος.

Τό πρώτο μάθημα στον πρακτικό άποκρυφισμό πού συνήθως δίνουν σέ ένα μαθητή είναι να έκτελή τά καθήκοντά του καθώς του παρουσιάζονται άμεσα, με τό ίδιο λεπτό μίγμα ένθουσιασμού και άδιαφορίας όπως ό νεόφυτος πού θά φανταζότανε τον έαυτό του ικανό ν' αύξάνη στο μέγεθος ενός κυβερνήτου του κόσμου.

Ό κανών αυτός μπορεί να βρεθί στα Ευαγγέλια και στην Μπαγκαβάντ – Γκιτά. Η άμεση εργασία, όποιαδήποτε και αν είναι, έχει τήν άφηρημένη άξίωσι του καθήκοντος, και ή σχετική της σημασία ή μη σημασία δέν μπορεί να έκτιμηθί. Και δέν μπορεί να τηρηθί ό νόμος αυτός αν δέν έξαφανισθί για πάντα κάθε επίθυμία για άνεσι. Οι άκατάπαυστες βεβαιώσεις και έπιβεβαιώσεις του προσωπικού έαυτού πρέπει για πάντα να έγκαταλειφθούν· είναι χαρακτηρισικά τούτου του κόσμου, όπως και ή επίθυμία του να έχωμε κάποια κατάθεσι στην τράπεζα ή να διατηρούμε τήν άφοσίωσι ενός άγαπημένου προσώπου, και είναι έπίσης υποκείμενα στην άλλαγή, πού είναι χαρακτηρισική αυτού του κόσμου. Άλλαγή, άπογοήτευσις, άπελπισία θά στριμώξουν τον νεόφυτο, με τήν πρόσκλησί του· γιατί θέλησίς του είναι να μάθη γρήγορα εκείνο πού έχει να μάθη.

Καθώς θά έξαλείφη αυτά τά κακά, πιθανόν ν' άντικατασταθούν από άλλα χειρότερα – ένας δυνατός πόθος για ζωή ξεχωριστή, έντυπωσιακή, για τήν αύξησι του έαυτού θά όρμήσουν επάνω του και θά σαρώσουν τους άδύνατους φραγμούς πού έχει ύψώσει· και τέτοιοι φραγμοί, όπως ό άσκητισμός και ή άπάρνησις, δέν θά σταθούνε ούτε μία στιγμή μπροστά σ' αυτήν τήν παλίρροια του συναισθήματος. Ό μόνος φραγμός είν' εκείνος πού ύψώνεται από τις καινούργιες έπιθυμίες. Γιατί είναι έντελώς

άνωφelo για τόν νεόφυτο τό νά φαντάζεται ότι μπορεί νά φθάση πέρα άπ' τή χώρα τών επιθυμιών. Δέν μπορεί άφου είναι άκόμα ένας κοινός θνητός.

Η Φύσις πρέπει νά κάνη λουλούδια ένόσω είναι Φύσις και τό ανθρώπινο πνεύμα θά έχανε ολοκληρωτικά τήν ύπόστασί του σ' αυτήν τήν μορφή τής ύπάρξεως άν δέν εξακολουθοῦσε νά επιθυμῆ. Δέν μπορεί ό άνθρωπος σέ μία στιγμή ν' άποσπάση τόν έαυτό του άπό τούτη τή ζωή τής οποίας άποτελεῖ ουσιώδες μέρος. Μπορεί μόνο ν' αλλάξη τή θέσι του σ' αυτήν. Και ό άνθρωπος εκείνος πού ή διανοητική ζωή του κυβερνά τήν ζωώδη, αλλάζει τήν κατάστασί του· όμως βρίσκεται άκόμα υπό τό κράτος τής επιθυμίας. Ό μαθητής πού πιστεύει ότι είναι δυνατόν νά γίνη άνιδιοτελής μέ μία μόνιμη προσπάθεια, θά δῆ τόν έαυτό του νά έκσφενδονίζεται μέσα σ' έναν βαθύτατο λάκκο σάν συνέπεια τής άπερίσκεπτης προσπάθειάς του. Συλλάβετε μία νέα τάξι επιθυμιών – καθαρώτερη, πλατύτερη, εύγενέστερη και άκουμπήστε τά πόδια σας σταθερά στή σκάλα. Μόνο στό τελευταίο και ύψηλότερο σημείο της, σ' αυτήν τήν ίδια τήν είσοδο τής Θείας Ζωής, είναι δυνατόν νά κρατήσωμε στερεά εκείνο πού δέν έχει μήτε ουσία μήτε ύπαρξι.

Τό πρώτο μέρος άπό τό «Φώς στήν Άτραπό» είναι μία μουσική χορδή· οι νότες πρέπει νά κτυπηθοῦν μαζί. Μελετήστε και κρατήστε τις καινούργιες επιθυμίες πριν πετάξετε τις παλιές, ειδεμή θά χαθῆτε μέσα στήν τρικυμία. Ό άνθρωπος ένόσω είναι άνθρωπος χρειάζεται κάποιον σκαλοπάτι για νά σταθῆ, κάποιαν ιδέα νά κρατήση. Άς είναι όμως τό ελάχιστο δυνατόν. Νά μαθαίνετε όπως μαθαίνει και ό άκροβάτης, άργά και προσεκτικά, για νά γίνετε πιό ανεξάρτητοι. Πριν επιχειρήσετε νά πετάξετε τό κακό τής φιλοδοξίας – τήν επιθυμία για κάτι, όσο λεπτό και ύψηλό έξω άπό τόν έαυτό σας–, κρατήστε τήν επιθυμία νά βρῆτε τό φώς του κόσμου μέσα σας. Πριν επιχειρήσετε νά πετάξετε τήν επιθυμία τής συνειδητής ζωής, μάθετε νά προσβλέπετε στό άφθαστο μέ άλλα λόγια, σ' εκείνο πού ξέρετε πως μπορείτε νά φθάσετε μονάχα στήν μη συνειδητή κατάστασι. Γνωρίζοντας ότι ό σκοπός σας είναι του ύψηλου αυτού χαρακτήρος, ότι ποτέ δέν θά φέρη συνειδητή έπιτυχία, ποτέ άνεσι, ποτέ δέν θά σās οδηγηση στόν προσωπικό σας έαυτό, σέ κάποιον ούρανό αναπαύσεως ή σέ κάποια θέσι ευχάριστης δράσεως, – γνωρίζοντας όλα τούτα, κόβετε όλη τή δύναμι και έξουσία τών επιθυμιών τής κατώτερης άστρικής φύσεως.

Η πανοπλία του πολεμιστοῦ πού σηκώνεται νά πολεμήση για

σᾶς στή μάχη, πού περιγράφεται στό δεύτερο μέρος τοῦ «Φῶς στήν Ἄτραπό», εἶναι σάν τό πουκάμισο τοῦ εὐτυχισμένου ἀνθρώπου τῆς παλαιᾶς ἱστορίας: ὁ βασιλιάς ἐπρόκειτο νά θεραπευθῆ ἀπό ὅλες τίς ἀρρώστιες του ἀν κοιμόταν μ' αὐτό τό πουκάμισο. Ὅταν ὁμως βρέθηκε ὁ μόνος εὐτυχισμένος ἀνθρωπος στό βασιλεῖό του, αὐτός ἦταν ἕνας ζητιάνος ξένιαστος καί χωρίς πουκάμισο.

Ὁ κοσμικός ἀνθρωπος, ὅσο λεπτός καί καλλιεργημένος καί ἀν εἶναι, ἐμποδίζεται ἀπό χίλιες δυό σκέψεις, καί συναισθήματα πού πρέπει νά παραμερισθοῦν πρὶν μπορέσῃ νά σταθῆ ἀκόμα καί στό κατώφλι τοῦ ἀποκρυφισμοῦ. Καί πρέπει νά σημειώσωμε ὅτι κυρίως ἐμποδίζεται ἀπό τήν πανοπλία πού φορεῖ ἡ ὁποία τόν ἀπομονώνει. Ἔχει προσωπική ὑπερηφάνεια καί αὐτοσεβασμό. Τά πράγματα αὐτά πρέπει νά πεθάνουν καθῶς θ' ἀποσύρεται ἡ προσωπικότης.

Ἡ πορεία πού περιγράφεται στό πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου εἶν' ἐκείνη πού βγάζει τό ὄστρακο τοῦτο καί τό πετᾶ μακριά γιά πάντα.

Τότε ὁ πολεμιστής ξεπετιέται ἀοπλος, ἀνυπεράσπιστος, ἀπρόσβλητος ταυτισμένος μέ τοὺς καταπιέζοντας καί τοὺς πιεζομένους, μαχόμενος ὄχι πιά ἀπό δῶ κι' ἀπό κεῖ, παρά μόνο γιά τό Θεῖον, τό ὑψιστον πάντων.



ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΡΒΟΥΝΗ

“Όταν στερεύη ή πηγή τῆς Δημιουργίας

«ΠΡΩΪΑ» 17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1931

Ἐάν ὑπῆρχε καμμία ἀνάγκη καί ἄλλων πειστηρίων περί τοῦ ὅτι ὁ Δυτικός Πολιτισμός πνέει τὰ λοιόσθια, θά ἤμποροῦσε κανεῖς ν' ἀναφέρῃ ἓνα σύμπτωμα πάρα πολύ χαρακτηριστικόν: Εἰς τό πεδῖον τῆς διανοητικῆς παραγωγῆς ἐπικρατεῖ, σήμερον ἰδίως, ἡ τάσις τῆς ἀνασκαλίσεως ὄλων τῶν δυνατῶν λεπτομερειῶν μερικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα συχνά δέν εἶχαν καί μεγάλην σημασίαν. Καί παρατηρεῖται μία ἐκπτώσις τῆς πνευματικῆς λεγομένης δημιουργίας, ἐκπτώσις πού ἐκδηλώνεται, κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτά χρόνια, μέ τήν ὑπερπαραγωγῆν βιογραφικῶν μονογραφιῶν καί δοκιμῶν, μέ τήν πλημμύραν τῶν «Ἀπομνημονευμάτων», μέ τήν νοσηράν ἐπιμονήν εἰς τήν ἐξακριβῶσιν μικρολόγων ἀσημαντοτήτων διά κάποιον γεγονός, ἔστω καί μεγάλης σημασίας διά τήν ἀνθρωπίνην ἐξέλιξιν, διά τήν ζωῆν ἑνός συγγραφέως, ἡ καλλιτέχνου, ἔστω καί πραγματικοῦ δημιουργοῦ.

Αὐτή ἡ μικρολόγος πολυπραγμοσύνη, πού ξεγελᾷ πρό πάντων ὅσους πάσχουν ἀπό αὐτήν καί τους δίδει τήν θλιβεράν διανοητικὴν οἴησιν τῆς «πολυμαθείας», εἶνε ἀλάθητον σύμπτωμα μιᾶς ἐποχῆς πνευματικῆς καταπτώσεως. Ὅταν οἱ λαοὶ διανύουν μίαν περίοδον πραγματικῆς δημιουργικότητος, δέν ἔχουν καιρόν νά ἐνδιαφέρωνται διά τὰς λεπτεπιλέπτους αὐτάς μικρολογίας. Ζοῦν τήν ζωῆν συναρμονισμένοι μέ τόν γενναῖον ρυθμόν της καί ὅσοι ζοῦν πραγματικῶς – δηλαδή συνεργάζονται δημιουργικῶς μέ τήν Ζωῆν – δέν ἤμποροῦν νά τήν ἐπισκοπήσουν μέ διάθεσιν κριτικῆν. Αὐτό ἤμπορεῖ νά τό κάμῃ κανεῖς μόνον ὅταν βρεθῇ ἐξω ἀπό τό ρεῦμα τῆς ἀθάνατης Ζωῆς, ὅταν ἀρχίσῃ νά στειρεύῃ μέσα του ἡ Πηγή τῆς Δημιουργίας – ὅταν ἔχη γηράσει ἐσωτερικῶς, οἰαδήποτε καί ἂν εἶνε ἡ φυσικὴ ἡλικία του. Διά τοὺς νέους ὀργανισμούς, – εἴτε ἄτομα εἶνε, εἴτε λαοί, εἴτε ἀνθρώπινα συγκροτήματα – τό παρελθόν δέν ἔχει καμμίαν σημασίαν. Οἱ νέοι δέν σκοτίζονται ποτέ διά τό «χθές»· τό λησμονοῦν χωρὶς καμμίαν δυσκολίαν· ζοῦν ἐντατικῶς εἰς ἓνα «τώρα» ἐλκυόμενοι, ὡσάν ἀπό μαγνήτην ἰσχυρότατον, πρὸς ἓνα αὔριον, εἰς τό ὁποῖον ἡ νεανικὴ αἰσιοδοξία των προεκβάλλει εἰς πρᾶγμα ὅλας τὰς ἐφέσεις, τὰς τὰ-

σεις, τὰς ἐπιθυμίας των. Ἀντιθέτως, ὅσοι ἐγήρασαν ζοῦν μὲ τὴν ὀλοένα περισσότερον καταθλιπτικὴν ἀνάμνησιν τοῦ «χθές». Προσπαθοῦν νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν προϊοῦσαν στείρωσιν τῆς ἐσωτέρας των δημιουργικότητος μὲ τὴν ἀντλησιν ἀναμνήσεων ἀπὸ τὴν προτέραν των πνευματικὴν ἀλκὴν· καὶ ἐφ' ὅσον ἡ φθορὰ πλησιάζει πρὸς τὴν συμπλήρωσιν τῆς, τόσον ἡ ἀπεγνωσμένη τάσις πρὸς τὴν ἀνασκόπησιν γίνεται περισσότερον ἀγωνιώδης καὶ μικροπράγμων καὶ ἀσημαντολόγος.

Τοῦτο συμβαίνει μὲ τὴν μεγαλύτεραν μερίδα τῶν «διανοουμένων» τοῦ τέλους αὐτοῦ τῆς ἐποχῆς τοῦ Δυτικοῦ Πολιτισμοῦ. Μικρολογοῦν περιπλανώμενοι εἰς κριτικούς λαβυρίθους· ἐννοοῦν νὰ συλλέξουν ὅλας τὰς λεπτομερείας τοῦ βίου διαφόρων μεγάλων, μετρίων, μικρῶν καὶ ἐλαχίστων ἀνδρῶν· ἐντρυφοῦν εἰς τὴν ἀνεκδοτολόγον ἀπομνημονευματογραφίαν· ἀνάγουν εἰς τὰ ζητήματα πνευματικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀπειροελαχίστας λεπτομερειακὰς ἀναξιοτήτας· καὶ ποτέ ἡ καλλιέργεια τοῦ ἀδειανοῦ «ῥουφους», τῆς ἀνοησίας πού λέγεται «λογοπαιγνιον» (ἄλλο, αὐτό, ἀλάθητον σύμπτωμα πνευματικῆς ἐκπτώσεως), τῆς κοπιώδους προσπάθειας διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ τί ἔκαμνε εἰς τὴν τὰδε ἐποχὴν ὁ τὰδε μέγας ἢ μέτριος ἀνὴρ, δὲν εἶχε φθάσει εἰς τὴν σημερινὴν θλιβεράν ἀποθέωσιν. Ποτέ ἄλλοτε δὲν ἦτο τόσον ἐπίκαιρον τὸ σατυρικόν ἐπίγραμμα τοῦ Σολωμοῦ, πού ἐπιγράφεται «Ξερὴ πολυμάθεια»:

« Ἐδῶ ἦταν κάποιος ἄνθρωπος κ' ἐκεῖ ἦταν κάποιος τόπος».

Ἡ μικρολόγος αὐτὴ διανοητικὴ πολυπραγμοσύνη, εἶνε τὸ φυσικόν κατακάθισμα καὶ κατάντημα μιᾶς καταρρεύσεως πού ἄρχισεν ἀπὸ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅταν, κατὰ τὸ 1848, ἠκοῦσθησαν οἱ πρῶτοι σοβαροὶ τριγμοὶ ἐνός πολιτικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ καθεστώτος, στερημένου τῆς παλαιᾶς –καλῆς ἢ κακῆς– πίστεως καὶ γυμνοῦ ἀπὸ οἰανδήποτε νέαν πνευματικότητα. Ἐξεδηλώθη, ἐν πρώτοις, μὲ τὴν ἀνθησιν τῆς κριτικῆς. Ἡ κριτικὴ, παρ' ὅλην τὴν ὀρισμένην ἀξίαν τῆς, εἶνε καὶ αὐτὴ σημεῖον καταπτώσεως· δὲν εἶνε θετικὴ δημιουργία. Ὅταν ἡ δημιουργικότης κουρασθῇ, τότε φυτρῶνει τὸ λεπτοφυές καὶ ἄοσμον ἄνθος τῆς κριτικῆς – ἄνθος πού φύεται μόνον εἰς ἐκτάσεις πού ἀπεξηράνθησαν καὶ ἐπτώχυναν ἀπὸ κάθε ρωμάλεαν καὶ ἀδρὴν βλάστησιν πνευματικὴν. Τὰς ἐποχὰς τῆς εὐτυχησμένης ἀνθήσεως τῶν μεγάλων πολιτισμῶν, ἐποχὰς γενναίας δημιουργίας, δὲν εἶχε καιρὸν νὰ κάμνη κριτικὴν. Ὑπῆρχεν ἓνας

κοινός γνώμων του καλού, του ὀρθοῦ καὶ τοῦ μέτρου, εἰς τὸν ὁποῖον ὅλοι ὑπήκουαν αὐτομάτως, χωρὶς ἐπίπονον προσπάθειαν, φυσικά, ἀβίαστα. Διότι εἰς αὐτάς τὰς σπανίας καὶ εὐλογημένας ἐποχάς τῶν ἀνθρωπίνων ἐξελίξεων, οἱ ἄνθρωποι εἶνε συγχորδισμένοι μὲ τὸν μέγαν ρυθμὸν τῆς Ζωῆς, ἀκολουθοῦν αὐθορμήτως τοὺς νόμους τῆς καὶ δημιουργοῦν. Ἐνῶ ἡ κριτικὴ εἶνε ἡ ἐνσυνείδητος καὶ ἐπίμοχθος προσπάθεια τῆς ἀνακτήσεως μιᾶς χαμένης ἤδη δημιουργικότητος. Ὅταν κανεὶς –ἄτομον ἢ λαός– δὲν εἶνε πλέον ἰκανός νά ζῆσῃ τὴν Ζωὴν, τὴν ἀναλύει, τὴν κάμνει ἀντικείμενον κριτικῆς μελέτης, τὴν «φιλοσοφεῖ».

Μήπως, ὅμως, αὐτὴ ἡ κριτικὴ, πού ἤκμασεν ἐπὶ ἓναν αἰῶνα, κατῶρθωσε τίποτε; Μήπως ἀναχαίτισε τίποτε; Μήπως μετέβαλε τίποτε; Ἀπ' ἐναντίας· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ, κατ' ἀνάγκην, ὡς προῖον παρακμῆς, ἔπρεπε νά ἔχη –καὶ τὰ ἔχει– ὅλα τῆς παρακμῆς τὰ στοιχεῖα, δὲν κατῶρθωσε τίποτε ἄλλο, παρά νά ἐπιτεινῇ τὴ σύγχυσιν τῶν πνευμάτων. Κάθε κριτικός, –καὶ ὁ λόγος εἶνε περὶ τῶν διασημοτέρων– προσέφερον εἰς τοὺς διανοουμένους καὶ τοὺς καλλιτέχνας τῆς ἐποχῆς του ἓνα ζευγάρι ματογυάλι τῆς ἰδικῆς του συνταγῆς διὰ τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀποπλανητικοῦ ἀστιγματισμοῦ τῶν συγχρόνων του. Ἀλλὰ μήπως ἦτο βέβαιον, ὅτι ὁ ἴδιος ἔβλεπε σωστά, ὅτι ἦτο ἀπολύτως ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὸ περιβάλλον τῆς παρακμῆς, πού τὸν ἐδημιούργησε, ἀπολύτως ἐλεύθερος;

Ἔτσι, εἰς τὰς μεταβατικὰς αὐτάς περιόδους ἐπικρατεῖ ἓνας πνευματικός κλυδωνισμός, μία ἀσυνέπεια, ἀσυμμετρία καὶ σπασμωδικότης τάσεων καὶ ψηλαφήσεων. Ἡ ἀνωτέρα ἐκείνη ἐκδήλωσις τοῦ ἀνθρώπου πού λέγεται τέχνη, ἐξευτελίζεται εἰς «τεχνοτροπίας». Ὁ καλλιτέχνης –ἐκτός ἂν εἶνε καλλιτέχνης ἀληθινός– χάνει τὸ αἶσθημα τῆς ἁρμονίας, τὴν βαθειάν αἰσθησίν τοῦ καλοῦ, καὶ γλυστρᾷ εἰς τοὺς «τρόπους». Ἐντὶ ν' ἀπευθύνεται εἰς τὴν αἰωνιότητα, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀντλεῖ ὁ πραγματικός δημιουργός, κραυγάζει ὑστερικῶς εἰς τὸ κενόν, εἰς τὸ χάος. Καὶ βλέπομεν, εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν μας νά ἐναλλάσσονται, ἀντὶ καλλιτεχνικῆς δημιουργίας, διάφορα πραξικοπήματα ποικιλωνύμων «σχολῶν» – ἓνα πλῆθος διανοητικῶν ἀκροβασιῶν εἰς τὸ πεδῖον τῆς Τέχνης, πού χαρακτηρίζονται μὲ παράξενα ὀνόματα λήγοντα εἰς «ισμός» – κλασικισμός, ρωμαντισμός, παρνασσισμός, ντεκανταντισμός, ἐξπρεσσιονισμός, ἱμπρεσσιονισμός, κυβισμός, φουτουρισμός...

Εἰς τὴν ἐπιστήμην συμβαίνουν τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Διὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας –διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνθήσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἀρχαίων Ἀθηνῶν– ἡ Ἐπιστήμη ἦτο μία καὶ ἀδιαίρετος, ὅπως ἀδιαίρετος καὶ μία ἦτο πάντοτε δι' ὅλους τοὺς ἀρχαιότερους τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἦτο κτῆμα τῶν ἐξαιρετικῶν πνευμάτων, ἀλλ' ἠμποροῦσεν ὁ καθεὶς νὰ τὴν πλησιάσῃ, ἂν εἶχεν ἀρκετὰ πνευματικά διὰ τοῦτο ἐφόδια. Ὁ ἐπιστήμων ἦτο τότε πανεπιστήμων πραγματικός. Ὅσον καὶ ἂν, κατ' ἀνάγκην πού ἀπορρέει ἀπὸ τὴν φύσιν τὴν ἴδιαν τῆς λειτουργίας τοῦ πνεύματος διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐγκεφάλου, ὑπῆρχαν ὀλίγοι εἰδικευμένοι ἐπιστήμονες, ὅπως ὁ Γαληνός, ὁ Ἀρχιμήδης, οἱ σκεπτόμενοι τῆς ἐποχῆς ἐξήταζαν ὅλας τὰς πλευρὰς τοῦ ἀνθρωπίνου ἐπιστητοῦ· δὲν ἐχώριζαν τὴν Γνώσιν εἰς κεφάλαια εἰδικά, ἢ Ἀστρονομία, ἢ Γεωμετρία, ἢ Φιλοσοφία δὲν εἶχαν σύνορα μεταξύ των· ὁ Πυθαγόρας δὲν ἐξεχώριζε τὴν φιλοσοφικὴν του σκέψιν ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην τῶν ἀριθμῶν. Οἱ ἐπιστήμονες τῶν εὐτυχησμένων ἐποχῶν ἐνός ακμαίου πολιτισμοῦ εἶνε πνεύματα γενικά, ἱκανὰ νὰ περιλάβουν εἰς τὴν διανοητικὴν των προοπτικὴν ἓνα σύνολον – καὶ σύνολον ἀδιαίρετον καὶ αἰώνιον εἶνε ἡ Ζωή.

Σήμερον, ἡ πνευματικὴ κατὰπτωσις, πού εἶνε τὸ σύμπτωμα τοῦ φθίνοντος πολιτισμοῦ, ἐκδηλώνεται, εἰς τὸ ἐπιστημονικόν πεδίον, μὲ τὸν καθημερινῶς ἐπιτεινόμενον πολλαπλασιασμόν τῶν εἰδικότητων καὶ μὲ τὴν ἀναγωγὴν εἰς κλάδους εἰδικούς ὅλων ἐκείνων τῶν δευτερευουσῶν ἐδρῶν τοῦ πολυεδρικοῦ πρίσματος τῆς Γνώσεως. Καὶ ἡ εἰδικεῖσις αὐτὴ ὄχι μόνον φονεῦει τὴν γενικὴν ἐπιστημονικὴν ἀντίληψιν, πού εἶνε ἀπαραίτητος, ἀλλὰ καὶ δημιουργεῖ ὀλοένα νέας πηγὰς ἐπιστημονικῆς πτωχαλαζονείας: ὀρίστε νὰ πείσετε ἓναν σημερινόν «ἀνθρωπογεωγράφον», ὅτι ἡ εἰδικότης του ἔχει σχέσιν μὲ πράγματα λεπτομερειακά πού ἓνας ἀληθινός ἐπιστήμων θὰ τὰ ἐγνώριζε κατὰ βάθος εἰς τὰς μεγάλας των γραμμάς, καὶ θὰ ἠμποροῦσεν, ἂν εἶχε ὄρεξιν καὶ καιρόν καί, πρό πάντων, αἰτίαν λογικὴν, νὰ τὰ ἐπεξεργασθῇ εἰς τὰς λεπτομερείας των κάθε στιγμῆν. Ὁμοίως ἓνας εἰδικός εἰς τὴν «θρησκολογίαν» θὰ ἐπαραξενευετο πολὺ ἂν τοῦ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι πολυπραγμονεῖ καὶ ἀσημαντολογεῖ ἀπὸ τῆς γενικῆς ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως.

Ἐπῆρξε καὶ ἄλλοτε μία ἐποχὴ, πού ἓνας πολιτισμὸς ἐπολυπραγμονοῦσε καὶ ἀσημαντολογοῦσε διανοητικῶς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, κατὰ τὰ χρόνια τῆς παρακμῆς του. Ἡ Ἀλεξανδρινὴ μι-

κρολόγος εποχή της Ἑλληνικῆς καταπτώσεως μᾶς εἶνε πολύ γνωστή καὶ εἶνε παράδειγμα πολύ ἐνδιαφέρον. Ἀντὶ τῆς βαθειᾶς, ἀπλῆς σκέψεως, τό περίτεχνον, τό πολυσύνθετον, τό περιπλοκόν σόφισμα, ὁ ἀκροβατικὸς συλλογισμὸς. Ἀντὶ μιᾶς πηγαίας δημιουργικότητος, ἡ δουλικὴ μίμησις. Ἀντὶ τοῦ γενναίου αἰσθήματος ἀπέναντι ἐνός ἔργου καλλιτεχνικοῦ, τοῦ αἰσθήματος πού ἦτο ἡ ἄμεσος ἀπόκρισις τοῦ κοινοῦ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν γησιᾶν ἐσωτερικὴν φωνὴν τοῦ δημιουργοῦ, τό πονήρευμα τῆς τεχνολογίας, τῆς γραμματολογίας, τῆς διανοητικῆς ἀνατομίας, τῆς κριτικῆς. Ἀντὶ τῆς πλουσίας ἀρμονικότητος, ἡ ἐκλέπτυνσις ἢ ἀσθениκή. Ἀντὶ τοῦ αἰσθήματος, ἡ αἰσθηματικότης. Ἀντὶ τῆς νοήσεως, ἡ «διανοητικότης».

Οἱ Ρωμαῖοι δὲν εἶχαν ἰδικόν των πολιτισμόν, καλλιέργειαν ἰδικήν των, ὅταν ἐπεκράτησαν χάρις εἰς τὴν κρατικὴν των ὀργάνωσιν καὶ εἰς μίαν πολιτειακὴν πειθαρχίαν, πάρα πολύ ὑλόφρονα καὶ ἀβαθῆ. Οἱ Ἐτροῦσκοι ἀφήκαν εἰς τό Λάτιον μίαν πενιχροτάτην πνευματικὴν κληρονομίαν. Ἡ διανόησις των ἐξυπηρετοῦσε μόνον τὰς ἀνάγκας ἀπλοϊκῶν ἀγροτῶν. Καὶ ὅταν τό Λάτιον ἐγίνε Ρώμη καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν θρεμμάτων τῆς λυκαίνης ἐξάπλωναν τὴν κυριαρχίαν των ἐπάνω εἰς τὴν τότε γνωστὴν οἰκουμένην, οἱ Ρωμαῖοι ἠσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην μιᾶς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς διακοσμήσεως τοῦ κρατικοῦ των οἰκοδομήματος. Ἐπῆραν τὸν Ἑλληνικόν πολιτισμόν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Ἀλεξανδρινῶν καὶ τῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν, πού εἶχε καὶ αὐτὴ ξεπέσει εἰς ἰνστιτούτον σοφιστείας καὶ ἀδειανῆς ρητορείας, καὶ τὸν μετέφρασαν κατὰ τὸν τρόπον των. Ἡ δουλικὴ μίμησις ἦτο τό περισσότερο καταφανές χαρακτηριστικόν τοῦ Ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τό ἡμιβάρβαρον Λάτιον ὁ Λίβιος Ἀνδρόνικος, ἓνας Ἑλλήν δοῦλος, ἦτο ὁ πρῶτος πού μετέφρασεν εἰς ἀτέχνους Ἐτρουσκικοὺς ρυθμούς, τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου. Ὁ Ἐννιος, ἀργότερα, ἔκαμε κάτι χειρότερον: τοὺς μετέφρασεν εἰς δακτυλικόν ἐξάμετρον καὶ ἐπολιτογράφησεν εἰς τὴν Ρώμην ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ μέτρα, χωρὶς νά τοῦ περάση ἀπὸ τὸν νοῦν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ μετρικὴ ἐβασίζετο εἰς τὴν προσωδιακὴν ἐναλλαγὴν τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων, τῶν ὀξέων καὶ βαρέων τόνων τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς καὶ ὅτι ἡ προφορά τῆς Λατινικῆς ἦτο βασικῶς διαφορετικὴ, τονικὴ. Ὁμοίως ὁ βάρβαρος Μούμμιος ἐκουβαλοῦσεν εἰς τὴν Ρώμην караβιές ἀπὸ Ἑλληνικὰ γλυπτά διὰ νά πλουτίσῃ τὴν κυρίαρχον μὲ τὰ λάφυρα τοῦ καλλιτεχνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ὑποδουλωθείσης Ἑλλάδος. Ὅλ' αὐτὰ, ὅμως, δὲν ἀφωμοιώθησαν ποτέ ἀπὸ τὴν πολυσύνθετην ἀνθρωπίνην μᾶζαν πού ἐλέγετο Ρώμη. Καὶ ὁ ψεύτικος καὶ

κίβδηλος πολιτισμός της εξεστράφη εις τήν γενικήν ἀποχαλίνωσιν πού ἐσημείωσε τήν ἀρχήν τῆς πτώσεώς της, τῆς κατακρημνίσεως της ἀπό τό φύσημα μιᾶς ψυχικῆς ἐπαναστάσεως πού ἦτο ὁ Χριστιανισμός.

Ἀσημαντολογία, μικροπραγμοσύνη, περίπλοκος ἀναλυτικῆ μανία, ἀκατάσχετος ροπή πρὸς ἀτελειώτην ὑποδιαίρεισιν τῆς εἰδικεύσεως τῶν κατὰ μέρος γνώσεων, περίτεχνος ἐλικοδρομία τῆς διανοήσεως, συλλογιστικοί ἀκροβατισμοί, ὑστερικῆ εὐαισθησία, ἀγωνιώδεις ψηλαφήσεις – ὅλα, ἐν γένει, τὰ συμπτώματα τῆς ἀπωλείας τῆς σωστῆς προοπτικῆς, τῆς ὑγιοῦς πνευματικῆς ὁράσεως, ὅλα τὰ ἀλάθητα συμπτώματα τῆς καταρρεύσεως ἐνός πολιτισμοῦ, τὰ βλέπομεν εις τήν σημερινήν μας ἐποχήν. Ἄλλ' ὑπάρχουν καί μερικά «γενικά» πνεύματα πού σκέπτονται καί βλέπουν μέσα εις μίαν Αἰωνιότητα, ὅπως ὁ Αἰνστάϊν. Καί ἤρχισαν ν' ἀκούωνται, ἀραιαί ἀκόμη, ἀλλά χαρακτηριστικαί τῆς προσεγγίσεως μιᾶς νέας αὐγῆς, μερικαί φωναί μιᾶς νέας πνευματικῆς ἀφυπνίσεως.

Αὐτή θά πραγματοποιηθῆ ὅταν διαλυθῆ βαθμηδόν ἡ ἀποπνικτικῆ αὐτή ὁμίχλη τῆς σημερινῆς χαώδους ὑστερίας. Καί, διὰ νά διαλυθῆ, ἀπαιτεῖται ἡ γενναία, ἡ ζωογόνος πνοή τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Ὅσον περισσότερο ἐπιτακτικῆ γίνεται ἡ δίψα τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῆς, ἡ δίψα τῆς διαυγοῦς ἐκτάσεως, τοῦ καθαροῦ πνευματικοῦ ἀέρος, τόσον τό τελικόν γκρέμισμα ὄλων τῶν προσκομμάτων, ὄλων τῶν ψευδῶν πού συναπαρτίζουν τόν Δυτικόν αὐτόν πολιτισμόν, θά πλησιάζη νά πραγματοποιηθῆ. Διότι – ἄς μὴν ἀπατᾶται κανεὶς – χωρὶς αὐτὴν τὴν μεγάλην πνευματικὴν ἐπανάστασιν, ἡ ἐπανεύρεσις τῆς πραγματικῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας δέν εἶνε δυνατῆ.



Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΙΝΕ ΚΛΕΙΔΙ;

ΑΙΔΕΣ. ΖΑΝΟΥ ΓΟΥΤΟΥΤΑ

Ἡ Παιδεία εἶνε κλειδί νά ἀνοίξει τήν πόρτα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου, πού συνήθως δέν γνωρίζει τί κουβαλάει μέσα του;

Ἀσφαλῶς ὑπάρχουν πολλά κλειδιά –Θεωρίες– γιά τοῦ το δέν εἶνε εὐκόλον νά συνεννοηθοῦν μαζί του – στό ἐρώτημα

– Τί κουβαλάει μέσα του ὁ ἄνθρωπος;

Καί ποιός τοῦ τά ἔδοσεν;

Ἡ κληρονομικότης καί τό περιβάλλον;

Καί γιατί « Ὁ Θεός ἐμετανόησεν σφόδρα ὅταν ἔκαμε τόν ἄνθρωπον;» γενέσεως 6 Κεφ. Ἁγία Γραφή.

Πῶς θά ἀξιοποιήσῃ τά καλά πού ἔχει μέσα του;

Βέβαια τό σπίτι, τό σχολεῖο καί ἡ Ἐκκλησία!.

Ἄλλά τί ἐξήγησῃ νά δώσωμε ὅταν στήν πατρίδα μας Ἑλλάδα 48% δέν ἔχουν τελειώσῃ τό Δημοτικόν σχολεῖον καί ἐδῶ στήν Ἀμερική πολλοί δέν ξέρουν νά διαβάσουν!

Ποιός εὐθύνεται;

Καί γιά νά ὑποτάσῃ τά ἐνστικτα στας –10 ἐντολάς– ὁ Θεός τοῦ δίδει τόν Παράδεισον καί τήν Κόλασιν ἂν ἀκολουθεῖ τά ἐνστικτά του!.

Χρειαζέται λοιπόν συστηματική ἠθική διδασχὴ καί ἀνθρωπογνωσίαν πρὸς ἀνθρωποποίησιν τοῦ ἀτόμου, τό ὁποῖον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τό περιγράφει ὡς τρομερά ἀντιφατικόν (Ρωμ. 7 Κεφ.)–

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ

Ἡ ἐκδοσὴ τοῦ ΙΛΙΣΟΥ συνεχίζεται βελτιούμενη καί εἶναι ἡ καλύτερη πνευματική προσφορά, στή μνήμη τοῦ Ἰδρυτοῦ τοῦ ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ.

Η ΣΥΝΤ. ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Νοῦς ὁ χιλιόπεταλος Λωτός

Τοῦ Ν. ΚΑΨΑΛΗ

Στῶν λουλουδιῶν τό ἄρωμα, τό χρώμα τό λεπτοφυές, στῶν ἀηδονιῶν τίς τρέλες, στό πρῶτο κλάμα τοῦ μωροῦ χαρμόσυνο τό ἄγγελμα. Ὁ γιοῖς τοῦ Φωτός, ὁ Νοῦς.

Πύρινη λάβα, ὁ βρυχηθμός, τῆς ἔλξης τῆς ἀπωσης μυστήριο ὁ Νοῦς, τό θαῦμα τῆς ζωῆς, ἡ φτερωτή Σοφία στή διχρωμη σφαῖρα τοῦ αὐγοῦ· ἡ ἐκτόξευση τῶν αἰμοσφαιρίων ἀπό τήν ἀντλία τῆς καρδιάς, τῶν ματιῶν ἡ ἀστραπή, Νοῦς, τό πνεῦμα ἐν κινήσει.

Ἐλεύθερη Φύση ὁ Νοῦς, ὑπερβατικός ταχυδρόμος τῆς θέλησης, σίγουρος ἀκροβάτης, ἀπειρωσύνη, τό κοσμικό δέος, τό ἄφθαρτο εἶναι, ὅλα τοῦτα εἶναι Νοῦς.

Βασιλιάς ὁ Νοῦς κατευθυντής τῶν γιγάντων στούς αἰῶνες, τῆς Διάνοιας, τῶν ἰδεῶν τῶν ἀρχετύπων, τῆς αὐτῆς ἔννοιας καί ἀνεκδήλωτης δόμησης τῶν πάντων. Χτίστης τοῦ κάλους, τοῦ ἐπωφελοῦς, τῶν ἀρετῶν, ἀτελείωτο ἐκτυφλωτικό φῶς τῆς γνώσης, ὅσων διάβηκαν, ὅσων θάρθουν, ὅσων ἐκδηλώνονται.

Ὁκεανός πολύμορφος ὁ Νοῦς, Προβολέας τῶν Θεῶν, πύρινο ξίφος, εὐαίσθητο μικροσκόπιο, τό βαθύ σκάφος τῶν ὑπόγειων δομῶν, ὁ ἀετός τῶν οὐρανῶν, τό βέλος τῆς ἐντολῆς, ὁ τροχονόμος τοῦ φωτός, τό παράθυρο τῆς ψυχῆς, ἀπειρη ὑπερκόσμια ὄψη, πύρινη γέννηση, ἀναδυόμενη στό δικό της βάθρο ὁ Νοῦς.

Ταχύς, διαπεραστικός, μύριες προεκτάσεις, μορφοποιός ἐγγράφεται καί ἐγγράφει. Δημιουργεῖ καί θρέφει στόν ἀκασικό μαγνητικό τιτάνα τὰ πάντα.

Ὁ Ἦχος, ἡ βροντή τοῦ φωτός, ἡ φωνή τῆς σιγῆς, τό πνευματικό αὐτί τοῦ ἐρευνητῆ καί τοῦ Θεοῦ τό δόρυ, ἡ μυστηριώδης γλώσσα Σένσα ἢ Sensar, μορφές, ἡ αἰωνία καί θαυμαστή παρουσία τοῦ σύμπαντος, ἡ πρώτη Ὀντότητα, ἀφέντης σ' ὅλα ὁ Νοῦς.

Συναρπαστικός ὁ Νοῦς, συνεχῆς ἀποκάλυψη, ἀκούραστος δείκτης δύναμης τῆς ἀλήθειας τῆς Ἀγάπης τῆς προόδου, ἐμποτιζῶν καί ἐμποδιζόμενος μέ αἰσθήσεις, συζητήσεις, ἀρετές, παρορμήσεις, ἀνάερος Ἑρμῆς, ἀνθρώπινος καί θεϊκός, ὁ βαρυφορτωμένος κέρβερους πού κυβερνάει τὰ σύμπαντα, ἡλιακά, παλιροιακά, στοιχεῖα, ἄτομα, συνειδήσεις, ὁ ντελάλης τῶν κόσμων, ἡ ψυχὴ τοῦ Θεοῦ.

Αὐτοβεβαιούμενη παρουσία, χτίστης, δονητής, ἐξουσιαστής, αἰθαρτος κινητήρας στεργιωμένος στό παντοῦ καί πουθενά, αὐτόματο ὄχημα, ταξιδευτῆς στήν κενότητα, στή ζωὴ, στήν ὑπαρξη,

στό γίγνεσθαι, ὁ Μάγος πού γλιστράει ἀφήνοντας τὰ καμώματά του. Τό Τέλεσμα ὁδοδείκτης τῶν ὄντων στό Σκοπό, μέσ τις ὑπόγειες δομές, αἰθερικά πεδία, τὰ πύρινα κέντρα. Δυναμικός κοσμικός κυκλώνας, ὑπερατομικῆς ὑφῆς, πνεύμα ἀέναο ὑπερκοσμική Ἀρχή. Φῶς καί Νοῦς, κίνηση, δράση, παρουσία, ἰλιγγιώδης οἱ ταχύτητες, συντονισμός, ταύτιση, θεωρία, αὐτόματοι σπινθήρες, οὐράνια σήμανση, πολύχρωμοι πίδακες ἢ Διδασκαλία, τό φῶς πού μιλάει, μορφοποιεῖται, ρυθμίζει, ἀπελευθερώνει, ἐκσφενδονίζεται, ἀνατεινόμενο πυροτέχνημα τοῦ Ἡγεμόνα πού ξέρει νά παίζη μέ τὰ παιχνίδια Του, τὰ ἀκατανόητα γιά μᾶς. Νοῦς, ὁ δάσκαλος κι ὁ καθηγητής, πορεία διατεταγμένη, ὀριοθετημένη ἐξέλιξη, ἀποτυπωμένη στούς φωτεινοῦς χάρτες τῆς Μιάς Διάνοιας, τοῦ Ἀρχαίου τῶν ἡμερῶν.

Θεῖες οἱ ἀναλαμπές, ἡ μυστική γλῶσσα τῶν Θεῶν, πολύχρωμες ἀνταυγείες οἰκοδόμων κατευθύνουν τούς κόσμους, διαμορφώνουν τή Δημιουργία, ἀναριθμητες ἐν δράσει ἀποστολές, φορτωμένες στό Νοῦ τόν παντοδύναμο, τό ἀγέραστο φτερωτό Ἐλάφι τοῦ Θεοῦ.

Οἰκοδόμοι ἀόρατοι, μουσουργοί, ποιητές σεβάσιμοι γέροντες φωτο-βολίδες, ἱερά τέρατα πιστά στόν Ἐνα Νόμο τῆς ἀρμονίας πού συνέλαβε τό Μυστικό ΟΝ, ὁ ἀκτινοβολῶν Ἀρχοντας. Νοῦς, ὀρθάνοιχτες πύλες στό χάος, τὰ πανοραμικά κέντρα, φωτεινοί πλανῆτες, τὰ Ἀνώτερα Ὄντα τῶν μυστικῶν πεδίων, ὅτι διατάσσει ὁ Ἐνας, Αὐτός πού θέλησε, ὄραματίστηκε, ἀποφάσισε, ἐμφύσησε, εὐδόκησε, ἐλαμψε, ἀπό τό πύρινο ἄρμα Του.

Ἀστραφτερές οἱ διαδρομές τοῦ Νοῦ τοῦ ἀσύγκριτου, τοῦ ἀμετάτρεπτου, τοῦ ἀγέννητου, πού ἄπιαστος ἀνυπέρβλητος δεσπόζει, ὁδηγεῖ, ἐπιβάλλεται, στούς Ἥλιους, τούς γαλαξίες, τὰ σεισμικά σώματα, τίς ἀκτινενέργειες, τίς φωτογιγάντιες πηγές, τούς καταρράκτες τοῦ πυρός καί τῶν ὑδάτων, τήν ἀέναη Κίνηση Ἀγάπης-Σοφίας-ἀνιδιοτέλειας, τοῦ Θαύματος Θεός-κρουνός-πηγή-πνοή-σχεδιαστής καί παντεπόπτης ὁ Νοῦς ἄμορφος, ἀπτόητος μαχητής, διαλογίζεται τήν ἔλξη τῶν ὄντων πρὸς τό φῶς, τήν ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου καί τῆ Γιορτή τοῦ Πατέρα πού συνέτριψε τὰ χαρούπια τῆς δυστυχίας.

Σοφία ὁ Νοῦς, σπέρμα μοναδικό, ἀμετακίνητο θεμέλιο, οὐσιαστική παρουσία, οὐσία διάφανη, δυναμική πραγματικότητα, χωρίς δυαδικότητα, τό πρῶτο ΟΝ, τῆς τρομακτικά ἀσύλληπτης παντοδύναμης πολυπλοκότητας –τό ρολοῖ τοῦ Σύμπαντος– Ἀκέραιος Νοητικός ἑαυτός, ἄγνωστος πηγῆς καί ἐνότητας, αὐθόρμητη παρουσία πού οἱ γραφές ἐλάχιστα ἔχουν νά ποῦν– γιά τήν ὥρα.

Εύτυχῶς ὁποῖος γνωρίση μιά πτυχή τοῦ πάνσοφου ἀγαθοεργοῦ καί ἀδιατάρακτου Γίγαντα καί Νόμου καί Θεοῦ πού λέγεται παγκόσμιος Νοῦς.

Χαιρετίστε, χαρήτε, συνεργασθῆτε, ἐπιβιβασθῆτε σ' αὐτό τό γιγάντιο τρένο τοῦ Νοῦ γιά τό μεγαλειῶδες ταξίδι τοῦ Φωτός καί τῆς Ἀγάπης στά ὀλόφωτα πέλαγα, μέ ἀπόλυτη εὐθυγράμμιση. Οὐσιαστικός, ἐπικλητικός, ἠλεκτρικός, μαγνητικός, τηλεπαθητικός, ἐνορατικός, πομπός καί δέκτης, ὁδηγητής στή λάμψη τῶν θείων στερεωμάτων, ὑπερέχει ὁ Νοῦς στεφανωμένος μέ πύρινο Φῶς.

Ἀρχιτέκτων τῆς μεγάλης ἀπελευθέρωσης, χωρίς ὑλική συμβατικότητα, μοναδικό σπέρμα τοῦ Θεοῦ τό φῶς μέσα στό Φῶς, οἱ συνειδήσεις ὅλες ἐνσωματωμένες στή θεία Συνείδηση. ΕΝ ΤΟ ΠΑΝ.

Νοῦς, ἡ Λέαινα πού καλεῖ τό χαμένο γυιό ἀπό τήν κόλαση, τήν ἄγνοια, τήν ἀλαζονία, τήν αὐταπάτη τῶν φθαρτῶν «ἀγαθῶν» [Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά ζήσει μέ λιγότερα καί ἄγνώτερα πράγματα].

Ἐποπτεύει ὁ Νοῦς τά βασίλεια, τά πεδία, τίς μῆσεις, τά πύρινα κάστρα, τήν παγκόσμια γλώσσα τῶν γεωμ. σχημάτων, τῶν ἀριθμῶν, τῶν συμβόλων, τῶν μυστικῶν μηνυμάτων, πανίσχυρος στρόβιλος, συστρεφόμενες ἀκτίνες, τάσεις, ἐντάσεις, ἐπτασφράγιστα μυστικά, ἡ σφίγγα στίς πυραμίδες. Νοῦς, ἀλχημεία, φιλοσοφική λίθος, μυστηριακό φῶς πού ὀμιλεῖ, σπεύδει, διακατέχει, δομεῖ καί ἰσοπεδώνει. Ἡ Γνώση τοῦ Ἐνός σέ ὅλα καί ἐν Ἐνί τά πάντα. Τό μέγα Λαμπάτω τό Φῶς. Νοῦς, ἡ ὀλιγόλογη ἤρεμη ξάστερη φωνή τῆς ψυχῆς, τό ἀλάθητο αἰσθητήριο τῆς συσπείρωσης καί ἀνέλιξης πρό τόν Ἅγιο Σκοπό, ἡ συγκλονιστική πορεία τοῦ σύμπαντος μέ φάρο τό Νοῦ στό Ἀνώτερο Ξέφωτο τοῦ Πυρήνα, στό λαμπρό χιτώνα τοῦ Φωτός.

Νοῦς, ὁ ἀλτήρας τῆς κάθαρσης, τό κόσκινο τῆς ἄρνησης, ἡ ὀπισθοφυλακή, τά ὄρνεα τῶν θεῶν, πού ἡ πανσοφία ἐπινόησε, ἐπέβαλε σά νόμο τῆς ἀνταπόδοσης στόν ἀτελείωτο δρόμο μετ' ἐμποδίων, γιά ὁποῖον ἐγερθῆ νά υπάγη στόν πατέρα πού φύτεψε τήν ἄμπελον ταύτην. Τό Σύμπαν, οἱ ὀντότητες, οἱ διάνοιες, κάθε μορφή, ἀπτή, ἀντικειμενική, λεκτική, αἰθερική, εἶναι νότες τῆς Μιάς Ζωῆς ἀκτίνα – προσπάθειά μας νά βγοῦμε ἀπό τά δύσκολα, τήν παπαγαλία μέ ἐνεργοποίηση τῆς ψυχικῆς δύναμης τοῦ ὀχήματος ἄνθρωπος. Ἄς προχωρήσουμε ἔστω μέ σφάλματα ἀντί τῆς φονικῆς ἀμφιβολίας. Τό βασιλεῖο ἀνθρωπότητα νοσεῖ, θέλει φῶς, ἐμπότιση μέ πνευματική ἐνεργητικότητα, μέ πυράκτωση τῆς καρδιάς ἀπό τό λεπτοφυές τῆς Ἀγάπης γιά τή Δημιουργία,

μέ τόλμη, μόχθο και κάθαρση και πίστη στις ιερές αρχές και τότε, ω! τότε... Τό φλεγόμενο τρίγωνο Νοῦς-ψυχή-εγκέφαλος ένοποιείται σέ αιώσιο σταθμό ακτινοβολίας, γίνεται ό χιλιοπέταλος Λωτός, πού μέσα στό δισκοπότηρο (άνθρώπινο σῶμα) γίνεται άσείρευτη φωτοπηγή θεραπείας του άδελφου, γίνεται ό άπαστράπτων άδάμας, ό ό κραδαίνων τόν κρουνό για τήν άρνηση, και τήν ύδρία τής άφθονίας, τό Χιλιόχρωμο Ξίφος του φωτός πού θεραπεύει τούς κόσμους, ή έκτυφλωτική ρομφαία, ένας νέος Θεός στην Ύψηρεσία του Ένός, ένωμένος με τόν όμφάλιο λῶρο τή γέφυρα, τό ούράνιο τόξο, τή γαλάζια κορυφή πού μέχρι τώρα έλάχιστοι έλαβαν τή δωρεά νά τήν άναπτύξουν. Έλκυστικό τό θέμα άτελειώτο, οί φίλοι έρευνητές άς διευρύνουν με διαλογισμό τό ένορατικό στρατηγείο τους και άπό τόν άνώτερο τόπο παρατήρησης θά φτάσουν στον Ένα αιώσιο πατέρα για νά Του φέρουν φωτοβόλο βοήθεια στον πλανήτη. Η επανεμφάνιση του Χριστου στή Γη θά γίνη με έσωτερική κρούση και συγκλονιστική άναζήτηση άπό τόν καθένα μας, με άτσιγκούνευτη και όσια προσφορά τής Άγάπης, με άναζήτηση και έπιβεβαίωση τής θεϊκής παρουσίας σε κάθε μορφή και με άπόλυτα ξεκαθαρισμένη πίστη στή μέγιστη αύτη ΑΛΗΘΕΙΑ. Τότε τά συναισθήματα, οί σκέψεις, ό λόγος, οί αισθήσεις, τά έργα, θά γίνουν θεϊκά έργαλεία στα ανθρώπινα χέρια και ό θεϊος αύτός άνθρωπος χωρίς νά μετακινηθῆ, χωρίς νά κάνη τίποτα θά κάνη τό ΠΑΝ άφου ή άστραπή τής σκέψης θά δημιουργή τό έπιθυμητό καλό μέσα στους κόσμους.



ΤΑ ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΣΥΜΒΟΛΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Δρ. Γ.Α. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

α. Προέλευσις καί λειτουργία

Ὁ οὐρανός

Ἡ πρώτη θρησκευτική ἐμπειρία τῆς πρωτόγονης συνειδήσεως φαίνεται ὅτι ὀφείλει τὴν γένεσίν της στὴν παρατήρησιν τοῦ οὐρανοῦ θόλου, τοῦ ἑναστρου στερεώματος. Γιά τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα ἡ ἀναζητήσις ἑνός νόηματος γιά τὴν ὑπαρξιν συνδέθηκε μέ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἱερῆς τάξεως τοῦ σύμπαντος. Ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ μας βεβαιώνει ὅτι ἡ ἀναζητήσις αὐτὴ δέν εἶναι προνόμιον τῶν «πολιτισμένων» λαῶν, τῆς δυτικῆς νοοτροπίας ἢ τῆς ἑλληνοευρωπαϊκῆς παιδείας, ἀλλά εἶναι μία ἐμφυτὴ ἀνάγκη σέ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ παρατήρησις τοῦ οὐρανοῦ παρέχει μίαν ἀποκάλυψιν ὑπερβατικῆ. Ὁ οὐρανός εἶναι «κάτι ἄλλο» ἀπὸ τὴν σχετικότητα τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ περιβάλλοντός του – γίνεται σύμβολον τῆς ὑπερβατικότητος ἀπὸ τὴν συνειδητοποίησιν τοῦ ὕψους καί τῆς ἐκτάσεώς του καί μόνον. Ἡ ἀπρόσιτη γιά τὸν ἄνθρωπον οὐρανια σφαῖρα, οἱ περιοχές τῶν ἀστρῶν, ἀποκοῦν τὸ κῦρος τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀπόλυτου, τοῦ τέλειου. Ἡ λειτουργία μέ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος φθάνει στά ἀναλογικά συμπεράσματα τοῦ συμβολισμοῦ αὐτοῦ δέν εἶναι λογικὴ καί πραγματικὴ. Ἡ ὑπερβατικὴ ἔννοια τοῦ ὑψηλοῦ καί τοῦ ὑπερκόσμου ἀποκαλύπτονται στὸν ἄνθρωπον ὡς συνολικό, συνειδητό ὄν, δηλαδή ὄχι μόνον στὴν νόησιν ἀλλά καί στὴν ψυχὴ του. Ὁ συμβολισμός συνεπῶς, εἶναι ἓνα γεγονός γιά τὴν συνολικὴ συνειδήσιν, μέ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ἀνακαλύπτει τὸν ἑαυτό του καί ἀποκτᾷ ἀντίληψιν τῆς θέσεώς του μέσα στοὺς κόσμους.

Ὁ Πολικός

Ἐνάμεσα στοὺς ἀστερισμούς ἓνα σημεῖον μοναδικὸν τράβηξε τὴν ἰδιαίτερον προσοχὴν τῶν ἀρχαίων λαῶν. Ἡ σημασία πού τοῦ ἀπέδωσαν ὀφείλεται στὴν σταθερότητά του, γεγονός πού τὸ κατέστησε σύμβολον τοῦ ἀμετάβλητου κέντρου, γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖον περιστρέφεται τὸ στερέωμα. Ὁ πολικός ἀστήρ εἶναι τὸ κέντρο

τῆς κυκλικῆς κινήσεως τοῦ σύμπαντος· μετά τὴν ἀποκάλυψι τοῦ οὐρανοῦ ὡς συμβόλου τοῦ ὑψίστου, γίνεται τὸ σημαντικώτερο σύμβολο – εἰκόνα τοῦ αἰτίου πού κινεῖ τοὺς κόσμους. Γιά τὴν ἀρχαϊκὴ συμβολικὴ σκέψι ὁ πολικός εἶναι ὁ ὄμφαλός τοῦ οὐρανοῦ καί συμβολίζει τὸ κέντρο ἀπ' ὅπου ὅλα ἐκπορεύονται. Εἶναι ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ, ἀπ' ὅπου τὸ ὑψιστο Ὅν βλέπει καί κυβερνᾷ τὸν κόσμο του.

Τὰ τέσσερα σημεία τοῦ ὀρίζοντος

Μία ἄλλη ἀπὸ τίς πρωταρχικὲς ἀποκαλύψεις ἦταν ἡ εἰκόνα πού ἔδινε στὸν ἄνθρωπο ἡ ἀνατολὴ καί ἡ δύσις τοῦ ἡλίου καί τῶν ἄστρον. Ἡ ἀρχαϊκὴ νοοτροπία ἀναγνώρισε σέ αὐτὴ, τὸ σύμβολο ἑνός δράματος πού ἦταν τὸ ἀρχέτυπο μιᾶς παρόμοιας ἀνθρώπινης ἐμπειρίας: τῆς γεννήσεως, τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου. Τὸ μυστήριον αὐτὸ ἀναγόταν ἔτσι στὴν κοσμικὴ ζωὴ τοῦ οὐρανοῦ. Πορᾶλληλα, ἡ περιοδικὴ ἀναζωογόνησις καί ὁ μαρasmus τῆς φύσεως, ἡ ἀνοδικὴ καί καθοδικὴ πορεία τοῦ ἡλίου ἀπὸ τὸ ζενίθ πρὸς τὸ ναδίρ, προσέθεταν στὴν εἰκόνα τοῦ γραμμικοῦ προσανατολισμοῦ Α-Δ τὴν εἰκόνα τῆς τετραπλῆς διαιρέσεως τοῦ χώρου καί τοῦ χρόνου. Τὸ πρῶτο θεμελιῶδες σχῆμα, πού ὁ ἄνθρωπος κατανόησε ὡς σύμβολο τοῦ κόσμου, ἦταν ἡ εἰκόνα πού ἔδινε ὁ οὐρανός: ὁ πολικός στό κέντρο τοῦ στερεώματος, μουνοπτικὴ διατύπωσι τῶν πλέον ἱερῶν συνειδητοποιήσεων τοῦ ἀρχαϊκοῦ ἀνθρώπου πού ἀναφέρονταν στοὺς χώρους τῆς μυθικῆς, μυστικῆς, κοσμολογικῆς καί θρησκευτικῆς σκέψεως.

Ἀναφέραμε τὴν διαδοχὴ τῶν πρωταρχικῶν συμβολικῶν ἀποκαλύψεων τοῦ κόσμου στὸν ἄνθρωπο γιατί τὸ σχῆμα αὐτὸ περιλαμβάνει τὰ σημαντικώτερα καί πιό θεμελιώδη σύμβολα τοῦ ἀνθρώπινου ψυχισμοῦ – αὐτὰ πού ἀποτελοῦν καί τὰ δομικὰ ἐρμηνευτικὰ κλειδιά τῆς παρουσίας ἐργασίας – τὸ Κέντρο, ὁ Κύκλος, ὁ Σταυρός καί τὸ Τετράγωνο.

«Ὁ κόσμος τῶν συμβόλων αὐτῶν εἶναι συνεκτικός», γράφει ὁ Jung, «ἀνάγεται σέ ἓναν τρόπο ὀράσεως καί αἰσθήσεως τῶν πραγμάτων, σέ μία συνολικὴ νοοτροπία. Ἡ νοοτροπία αὐτὴ, ὡς συμβολικὴ, δὲν κινεῖται μέσα στὰ πλαίσια τῆς λογικῆς, ἀλλὰ μόνο μέσα στὸν ἄνθρωπον τῶν ἀναλογικῶν συσχετίσεων, ἐννοιῶν καί εἰκόνων. Οἱ πιό θεμελιώδεις ἀπὸ τίς εἰκόνες αὐτές πού ἀναφέραμε παραπάνω, προκαλοῦν σέ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀντιδράσεις τόσο παρόμοιες πού δὲν μπορεῖ παρά νὰ βεβαιῶνουν τὸν ἐσωτερικὸ δυναμισμό τῶν εἰκόνων αὐτῶν, τὴν παγκοσμιότητά τους καί τὸ ἐνιαῖο τῆς συμβολικῆς ἀποκαλύψεως».

Τά σύμβολα τοῦ Κέντρου

Ὁ Κύκλος, ὁ Σταυρός καί τό Τετράγωνο, τά θεμελιώδη αὐτά σύμβολα τοῦ ἀνθρώπου ὄλων τῶν ἐποχῶν, συνδέονται ἄμεσα μέ τό πρωταρχικό σύμβολο: τό Κέντρο.

Τό Κέντρο εἶναι τό σημεῖον ἀπό ὅπου ξεκινοῦν ὅλα, τό πρῶτο σημεῖο χωρίς μορφή καί διαστάσεις, ἀμετάβλητο καί ἀδιαίρετο, ἡ πρώτη, συνεπῶς εἰκόνα τοῦ Πρωταρχικοῦ Ἐνός – ἡ Ἀρχή. Ὡς Ἀρχή τό Κέντρο εἶναι τό Ὄν. Ὁ χώρος πού δημιουργεῖ ἡ ἀκτινοβολία του εἶναι ὁ Κόσμος – μέ τήν πιό πλατειά ἐννοια τῆς λέξεως – τό σύνολο ὄλων τῶν ὄντων καί καταστάσεων τῆς ὑπάρξεως πού ἀποτελοῦν τήν παγκόσμια ἐκδήλωσι. Ἡ πιό ἀπλή γεωμετρική παράσταση τῆς ἐννοίας αὐτῆς εἶναι τῆς στιγμῆς στό κέντρο τοῦ Κύκλου. Ἡ στιγμή εἶναι τό σύμβολο τῆς Ἀρχῆς καί ὁ Κύκλος, τοῦ Κόσμου. Ἡ παράσταση αὐτή εἶναι ἀπό τίς ἀρχαιότερες· χρησιμοποιήθηκε καί σάν εἰκόνα τοῦ ἡλίου –γιατί γιά τήν ἀρχαϊκή καί ἀναλογική σκέψι ὁ ἡλιος εἶναι τό κέντρο, ἡ «καρδιά τοῦ Κόσμου» γιά τήν ὑλική Δημιουργία. Ἔτσι, ἡ εἰκόνα ἐπεβίωσε ὡς ἀστρονομικό σύμβολο τοῦ ἡλίου. Ὅσοι ἀποδίδουν στό σύμβολο αὐτό μόνον «ἡλιακές» σημασίες παραβλέπουν ὅτι ὁ ἡλιος στίς ἀρχαῖες παραδόσεις δέν εἶναι παρά ἓνα ὁρατό σύμβολο τοῦ ἀληθινοῦ «Κέντρου τοῦ Κόσμου», δηλαδή τῆς Θεῆς Ἀρχῆς.

Τό δεῦτερο θεμελιώδες σύμβολο, συνεπῶς, εἶναι ἡ περιφέρεια, ὁ κύκλος γύρω ἀπό τό κέντρο. Ἡ μεταξύ τους σχέσις φανερώνεται ἀπό τίς ἀκτίνες πού ἐκτείνονται ἀπό τό κέντρο πρὸς τήν περιφέρεια. Μπορεῖ αὐτές νά εἶναι ἄπειρες: ἡ ἀπλούστερη ὁμως, εἶναι ἡ μορφή τῶν τεσσάρων πού χωρίζουν τόν κύκλο σέ τέσσερα ἴσα τμήματα. Ἡ νέα αὐτή εἰκόνα συνδέεται μέ καινούριες, συμπληρωματικές ἐννοιες. Ἡ περιφέρεια εἶναι ἓνας κύκλος ἐκδήλωσης, ἓνας κοσμικός κύκλος, (ὅπως ἀναπτύσσεται ἰδιαίτερα στίς Ἰνδουιστικῆς καί Θιβετανικῆς συμβολικῆς δοξασιῆς τῶν «Μάνταλας»). Τά τέσσερα τμήματα τῆς περιφέρειας, πού ὀρίζουν οἱ τέσσερις βραχίονες τοῦ Σταυροῦ, εἶναι διάφορες περίοδοι, οἱ φάσεις τοῦ κύκλου, ὅπως π.χ. οἱ τέσσερις ἐποχές, οἱ τέσσερις φάσεις τοῦ σεληνιακοῦ κύκλου, οἱ τέσσερις φάσεις τῆς ἡμέρας, κ.λπ.

Ἡ περιφέρεια, ὡς ἐκδήλωσις τοῦ κύκλου, συμμετέχει στίς συμβολικῆς ιδιότητες τοῦ συμπλέγματος: τελειότης, ὁμοιογένεια, ἐνότης. Μπορεῖ νά ἐρμηνευθῆ, συνεπῶς, (στήν τάξι τῶν νοητῶν ὄντων) ὡς ἡ ἐκδήλωσις τοῦ Ἐνός Θεοῦ, καθὼς ὁ κύκλος χαρακτηρίζεται ἀπό τήν ἰδιαίτερη ἐνότητά του, χωρίς ἀρχή καί

τέλος. Συμβολίζει, ακόμη, τόν χρόνο και στίς κοσμικές δομές, συμβολίζει τόν ούρανό, ὅπως χαρακτηριστικά φανερώνει ὁ λατινικός ὄρος *coelum*, πού σημαίνει ούρανος, ἀλλά καί κυκλική μορφή. Ὁ Χρόνος, ὁ Οὐρανός, ὁ Κύκλος συνδέονται μέ τίς κοινές ιδιότητες τῆς τελειότητος γιά νά γίνουν σύμβολα τοῦ ἀφθαρτοῦ κόσμου, σέ ἀντίθεσι μέ τόν γήινο φθαρτό κόσμο πού συμβολίζεται, κατά κανόνα, ἀπό τό τετράγωνο.

Ἡ σχέση μεταξύ συμβόλων τοῦ Σταυροῦ καί τοῦ Τετραγώνου ἀποτελεῖ ἓνα πρόβλημα στήν μελέτη τοῦ συμβολισμοῦ. Ἐνῶ προήλθαν καί τά δύο ἀπό τήν ἀπεικόνισι τῶν τετραπλῶν διαιρέσεων τοῦ κύκλου καί θεωροῦνται, παγκόσμια, ὡς σύμβολα τῆς γῆς, ἐν τούτοις ὁ Σταυρός πῆρε πολύ περισσότερες συμβολικές σημασίες, συνδεόμενος πάντοτε μέ τήν Ἰδέα τοῦ Κέντρου, ἐνῶ τό τετράγωνο παρέμεινε τό ὀριστικό σύμβολο τῆς τετραπλότητος καί τοῦ γήινου κόσμου. Ὁ κύκλος, στήν σχέση του μέ τό τετράγωνο, εἶναι ὁ Οὐρανός. Τό σύμπλεγμα τετραγώνου καί κύκλου ἔχει μεγάλη σημασία στήν ἔκφρασι τῆς συμβολικῆς σκέψεως ὄλων τῶν πολιτισμῶν. Συμβολίζει τόν Κόσμο, Οὐρανό καί Γῆ, ἐνωμένα σέ μιά πρωταρχική διαλεκτική σχέση. (Εἰκ. 1, 2, 4).

β. Συμβολισμός τοῦ Κέντρου

Ὁ Κόσμος – Κέντρο

Ὁ Κόσμος, στίς ἀρχαϊκές καί παραδοσιακές κοινωνίες, εἶναι ἓνας μικρόκοσμος, ἓνας «κλειστός τόπος», ὅπου στά ὄρια του τελειώνει τό γνωστό καί ὀργανωμένο κατοικημένο διάστημα καί ἀρχίζει ἡ ἄγνωστη περιοχή τοῦ σκότους, τῶν νεκρῶν καί τῶν δαιμόνων. Ἡ δοξασία ὅτι ὁ κόσμος εἶναι περιτριγυρισμένος ἀπό τά ὕδατα τοῦ χάους, βρίσκεται καί σέ πολιτισμούς ἐξελιγμένους, ὅπως τῆς Κίνας, τῆς Μεσοποταμίας καί τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλά, ἀκόμη καί σήμερα, οἱ ὑλικοί ἐχθροί τῆς ὀργανωμένης κοινωνίας ἀναφέρονται ὡς «σκοτεινές δυνάμεις» πού ἀπειλοῦν μέ «χάος» τόν κόσμο μας. Οἱ ἐχθροί καί οἱ δαίμονες ταυτίζονταν τόσο πολύ στήν μυθική, ἀρχαϊκή νοοτροπία, ὥστε τά τείχη τῶν πόλεων καί οἱ τάφροι, ἦσαν μέσα προστασίας, ὄχι μόνον ὑλικῆς ἀλλά καί μαγικῆς, χαραγμένα βάσει ἱερῶν ἀποτροπαϊκῶν κανόνων. Ἀκόμη καί στόν Μεσαίωνα, τά τείχη κάθε πόλεως καθιερώνονταν τελετουργικά ὡς προστασία κατά τῶν δαιμόνων, τῶν ἀσθενειῶν καί τοῦ θανάτου.

Κάθε μικρόκοσμος, συνεπῶς κάθε κατοικημένος τόπος,



Εικ. 1

κάθε περίβολος, ἦσαν ἓνα «Κέντρο», δηλαδή ἓνας χῶρος ἱερός. Τό «Κέντρο» τῶν ἀρχαίων, παραδοσιακῶν πολιτισμῶν, δέν πρέπει νά γίνεται ἀντιληπτό μέ τήν γεωμετρική συνέπεια τοῦ δυτικού ἐπιστημονικοῦ πνεύματος. Γιά κάθε μικρόκοσμο μπορεῖ νά ὑπάρχουν πολλά «Κέντρα». Οἱ ἀνατολικοί πολιτισμοί – Μεσοποταμία, Ἰνδίες, Κίνα – ἀναγνωρίζουν ἓναν ἀπεριόριστο ἀριθμό τέτοιων «Κέντρων» πού, μάλιστα, τά ὀνομάζουν ὅλα «Κέντρο τοῦ Κόσμου». Πρόκειται, συνεπῶς, γιά χῶρο ἱερό, φτιαγμένο τελετουργικά καί ὄχι γιά χῶρο ὑλικό. Βρισκόμαστε μπροστά σέ μία γεωγραφία μυθική καί ὄχι ἀντικειμενική. Στήν παραδοσιακή σκέψη ὁ μόνος πραγματικός χῶρος εἶναι ὁ ἱερός, γιατί γιά τήν ἀρχαϊκή νοοτροπία ὁ μῦθος εἶναι ἡ ἀλήθεια, ἀφοῦ διηγεῖται τίς ἐκδηλώσεις τοῦ ἱεροῦ.

Σ' ἓνα τέτοιο χῶρο ἔρχεται κανεῖς σέ ἄμεση ἐπαφή μέ τό Θεῖο πού γίνεται αἰσθητό καθώς ἀναπαρίσταται μέ διάφορα ἱεροκοσμικά σύμβολα (στῦλος τοῦ Κόσμου, Κοσμικό Δένδρο). Στό ἱερό αὐτό σημεῖο εἶναι ἐφικτή μία ὑπερσκέλιση τοῦ ὑλικοῦ ἐπιπέδου καί μία ἐπικοινωνία μεταξύ ὄλων τῶν περιοχῶν τῆς ὑπάρξεως (τριῶν συνήθως στίς περισσότερες παραδόσεις).

Ὁ συμβολισμός τῶν τριῶν Κοσμικῶν ἐπιπέδων, συνδεδεμένων μ' ἓνα «Κέντρο» μέσῳ ἑνός ἄξονος, συναντᾶται στούς παλαιοανατολικούς πολιτισμούς καί εἶναι μία κυρίαρχη, ἀρχετυπική εἰκόνα. Ἡ Βαβυλών, πόλις ἱερή, ὀνομαζόταν, ἀνάμεσα σ' ἄλλα, Οἶκος τῆς βάσεως τοῦ Οὐρανοῦ καί τῆς Γῆς. Ἦταν χτισμένη,



Εικ. 2

κατά τήν παράδοσι, ἐπάνω ἀπό τήν πύλη τοῦ Arsu, τῶν πρωταρχικῶν ὑδάτων τοῦ Χάους, τῶν πρό τῆς Δημιουργίας. Γι' αὐτό ἀποτελοῦσε καί σύνδεσμο μεταξύ τῆς γῆς καί τῶν κατωτέρων περιοχῶν. Ὅμοια παράδοσι βρίσκουμε στούς Ἑβραίους, ὅπου ὁ βράχος τῆς Ἱερουσαλήμ πιστεύεται ὅτι διείσδυσε βαθειά στά ὑπόγεια ὕδατα Tehom (ἑβραϊκό ἰσοδύναμο τῶν Arsu). Ὁ Ναός τοῦ Σολομῶντος βρίσκεται ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπό τό στόμιο τοῦ Tehom, ὅπως ἡ Βαβυλῶν. Στό Σεφέρ-Γιεζιράχ, τό ἀληθινό Κέντρο τοῦ Κόσμου εἶναι τό Ἅγιο Παλάτιο ἢ ἐσωτερικό Ἄνάκτορο ὅπου διαμένει ἡ Σεκινάχ, δηλαδή ἡ Ἀληθής Παρουσία τῆς Θεότητος. Γι' αὐτό ἡ κτίσις τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος στό κέντρο τῆς Σιών ἔκανε τόν τόπο αὐτό Κέντρο τοῦ Κόσμου.

Στίς Μεσοποταμικές Κοσμολογίες ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου γίνεται στό Κέντρο τοῦ Κόσμου, στόν ὄμφαλό τῆς Γῆς, ὅπου ὁ δεσμός μεταξύ Οὐρανοῦ καί Γῆς – Du-ran-ki. Στούς Κινέζους ἡ πρωτεύουσα τοῦ αὐτοκράτορος βρίσκεται κοντά στό θαυματουργό «ὑψωμένο δένδρο» (Kien-Mou) ὅπου συναντῶνται οἱ τρεῖς κοσμικές ζώνες, οὐρανός, γῆ, κόλασις. Εἶναι ἄπειρα τά παραδείγματα αὐτῆς τῆς τάξεως πού ἀποδεικνύουν ὅτι ὅλες οἱ πόλεις καί τά ἱερά, ἀλλά ἀκόμη καί τά ἀνάκτορα τῶν ἀρχαίων ἡγεμόνων, θεωροῦνταν σάν Κέντρα τοῦ Κόσμου, ἀντίγραφα τοῦ παγκοσμίου ἀρχετύπου συμβόλου τοῦ Κοσμικοῦ Ὅρους (πού εἶναι συνδεδεμένα, κατά κανόνα, μέ τό σύμβολο τοῦ Δένδρου τοῦ Κόσμου ἢ τῆς Κεντρικῆς Στήλης). Ὅλα ἀποτελοῦν μία ἀλυσίδα

συμβόλων του Κέντρου και του Κοσμικού Ἄξονος.

Σέ μία γενική θεώρησι τῶν δεδομένων του συμβολισμοῦ του Κέντρου, μπορούμε νά συμπεράνουμε τά ἐξῆς, γιά τρία «σύνολα» συνεκτικά καί συμπληρωματικά:

1. Στό «Κέντρο του Κόσμου» βρίσκεται τό «Ἱερό Ὅρος», ὅπου συναντῶνται Οὐρανός καί Γῆ.

2. Κάθε Ναός ἢ Ἀνάκτορο καί, κατ' ἐπέκτασιν, κάθε ἱερή πόλις, ταυτίζονται μέ ἓνα «Ἱερό Ὅρος» καί καθίστανται «Κέντρα».

3. Μέ τήν σειρά τους ναοί καί ἀνάκτορα ἢ ἱερές πόλεις, ἀφοῦ εἶναι κέντρα, θεωροῦνται ὡς τό μέρος ἀπ' ὅπου περνᾷ ὁ Axis Mundi καί ἔτσι καθίστανται σημεῖα συνδέσεως οὐρανοῦ, γῆς καί ἄδη.

Μποροῦμε, συνεπῶς, νά συνοψίσουμε τόν συμβολισμό του Κέντρου ὡς ἐξῆς: Κάθε ἱερός τόπος εἶναι ἓνα «Κέντρο» πού χαρακτηρίζεται ἀπό τρεῖς θεμελιώδεις ιδιότητες.

1. Τό Κέντρο εἶναι ἡ ἀπόλυτη πραγματικότης, ὁ θεϊκός ὀργανωμένος χώρος. Ἐξω ἀπό αὐτόν, ἀπό τόν περίβολο ἢ τά τείχη του, ἔδρευει τό χάος, τά σκότη καί τά πνεύματα του κακοῦ. Εἶναι τό Κέντρο αὐτό (μία ἱερή πόλις ἢ ἓνας ναός) ὁ τόπος ὅπου μπορεῖ νά ζήσῃ ὁ ἄνθρωπος.

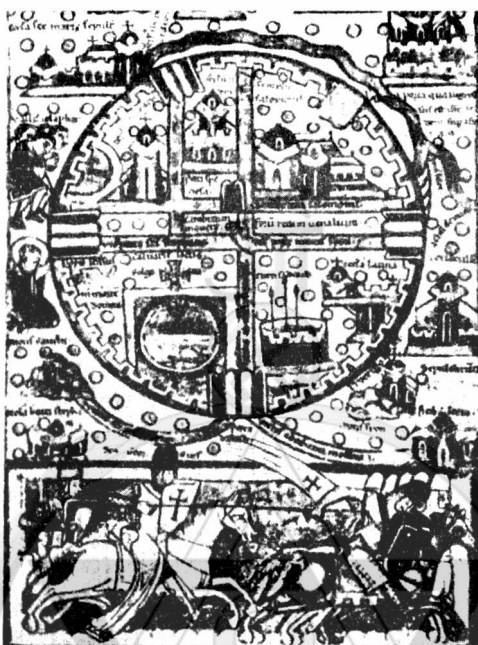
2. Τό Κέντρο εἶναι τό σημεῖο συναντήσεως τῶν ἐπιπέδων τῆς ὑπάρξεως. Εἶναι τό σημεῖο διελεύσεως του Κοσμικοῦ Ἄξονος πού συνδέει τά τρία ἐπίπεδα: τόν οὐρανόν, τήν γῆ καί τόν ἄδη. Ὑλοποιεῖ τό Κέντρο ἀκόμη, τήν Κλίμακα τῆς ἀνόδου «ἀπό γῆς εἰς οὐρανόν», τό Δένδρο του Κόσμου, τόν στύλο ἢ τόν βετύλο καί τόν ὀμφαλό.

3. Τό Κέντρο εἶναι εἰκόνα ὅλου του Κόσμου, μία μικρογραφία, ἓνα συνοπτικό σύμβολο του Κόσμου πού περιέχει μικροσκομικά ὅλες τίς ιδιότητες καί τίς καταστάσεις ὑπάρξεως του σύμπαντος. Χαρακτηριστικά αὐτό ἀπεικονίζεται στό συνθετικό σύμβολο τῆς «Μάνταλα».

Κατασκευή ἐνός Κέντρου

Δέν εἶναι, συνεπῶς, μόνον οἱ ναοί πού θεωροῦνται ὅτι βρίσκονται στό Κέντρο του Κόσμου ἀλλά καί κάθε ἱερός τόπος πού φέρνει μία διεισδυση του ἱεροῦ στόν «βέβηλο χώρο», θεωρεῖται ἓνα Κέντρο. Ἡ κατασκευή του Κέντρου εἶναι μία κοσμογονία, μία ἀναπαράστασις τῆς δημιουργίας του Κόσμου – γιὰτί καί ὁ Κόσμος δημιουργήθηκε ἀπό ἓνα Κέντρο.

Οἱ βωμοί καί τά ἱερά, βέβαια, κατασκευάζονται ἀπό τόν ἄνθρω-



Εικ. 3

πο. Όχι όμως αυθαίρετα αλλά σύμφωνα με παραδοσιακούς κανόνες ώστε η κατασκευή τους να στηρίζεται σε μία αρχέγονη απόκάλυψη, που έλαβε χώρα *in illo tempore* δημιουργώντας τό αρχέτυπο του ιεροῦ χώρου, αρχέτυπο που επαναλαμβάνεται κάθε φορά για τήν ανέγερσι ενός νέου βωμοῦ ἢ ναοῦ. Ἡ ανέγερσις τοῦ βεδδικοῦ βωμοῦ τῶν θυσιῶν εἶναι τό πιό χαρακτηριστικό παράδειγμα. Ἡ καθιέρωσις τοῦ χώρου ἀκολουθεῖ ἕνα συμβολισμό: ἡ κατασκευή τοῦ βωμοῦ εἶναι ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου. Τό νερό ὅπου φτιάχνεται ἡ λάσπη εἶναι τὰ αρχέγονα ὕδατα. Τό χῶμα εἶναι ἡ γῆ. Οἱ κάθετες πλευρές εἶναι ἡ ἀτμόσφαιρα. Ὁ βωμός, τό ἱερό γίνεται ἕνας μικρόκοσμος καί ὑπάρχει μέσα στόν μυστηριακό χωροχρόνο πούδιαφέρει, ριζικά, ἀπό τόν βέβηλο κόσμο.

Στήν ἱστορία τῶν Θρησκειῶν εἶναι πάμπολλες οἱ ἀντίστοιχες τελετουργίες. Τύποι μαγικοί, γεωμαντικοί, ἀρχιτεκτονικοί καί εἰκονογραφικοί ἐφαρμόζονται γιά τήν δημιουργία ενός νέου Κέντρου. Κάθε Κέντρο ὅμως, δέν εἶναι παρά μία ἀναπαράστασις τοῦ Ἐνός Κέντρου, τῆς Ἁγίας Γῆς. Εἶναι ἡ ὑπάτη χώρα –στά σασκρικτικά «Παραδέσα» (Paradesha) ἀπ' ὅπου βγαίνει τό Περσικό «Παρδές» καί τό δυτικό «Παράδεισος». Ὁ Παράδεισος, ὅπου

πλάστηκε ο πρώτος άνθρωπος, είναι το σημείο έκκινήσεως κάθε παραδοσιακής δοξασίας: στο κέντρο του βρίσκεται η μοναδική πηγή όπου αναβλύζουν οι τέσσερις ποταμοί που ρέουν προς τα τέσσερα σημεία του ορίζοντος. Το σχήμα του Παραδείσου είναι κυκλικό. Συμβολίζει το πρώτο πνευματικό κέντρο, την αρχή κάθε παραδόσεως. Είναι το παγκόσμιο σύμβολο της διαμονής της άθυνασίας, το αμετάβλητο κέντρο, η καρδιά του κόσμου, το σημείο επικοινωνίας γης και ούρανοῦ. Ταυτίζεται με το κεντρικό Όρος ή τον Πόλο, το Μεροῦ τῶν Ἰνδιῶν, το μουσουλμανικό Κάφ και την Θιβετιανή Μάνταλα.

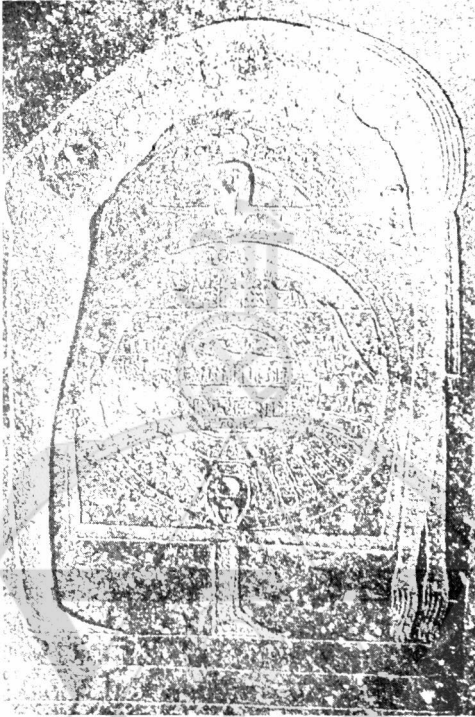
γ. Μάνταλα

Μέσα στά πλαίσια της παραδοσιακής και αναλογικής σκέψης, τό πιό σημαντικό σχήμα, μέ τήν μεγαλύτερη παγκόσμια διάδοσι, είναι τό συγκρότημα εκείνο τῶν συμβόλων πού οι Θιβετιανοί όνομάζουν Μάνταλα. Ἡ έρμηνεία του μάς είναι άπαραίτητη γιατί άποτελεῖ τό καθαρώτερο παράδειγμα ένός «κοσμογράμματος» πού μεταφέρεται αὐτούσιο στην άρχιτεκτονική τῶν ιερῶν κτιρίων και περιέχει άκριβῶς τίς μορφές πού συναντά κανείς στον βυζαντινό ναό: τετράγωνο—σταυρό—τροῦλλο.

Ἡ λέξις Μάνταλα σημαίνει κύκλος. Οι Θιβετιανοί τήν μεταφράζουν «κέντρον» ή «περίβλημα». Ἀποτελεῖται από μία σειρά όμόκεντρων κύκλων έγγεγραμμένων σ' ένα τετράγωνο. Στο έσωτερικό σχεδιάζονται εικόνες διαφόρων Θεοτήτων (Εικ. 8). Ἡ μάνταλα είναι έτσι ένα Imago Mundi κι ένα Πάνθεο συμβολικό. Κάθε ινδικός ναός, αν ιδωθῆ από ψηλά ή σε κάτωπι είναι μία Μάνταλα. Γιατί, όπως ή Μάνταλα, κάθε ναός είναι ένας μικρόκοσμος και ένα Πάνθεο, όπως θά δείξουμε στην άνάλυσι πού ακολουθεῖ.

Ἡ Μάνταλα άκόμη άποτελεῖ μέσο μυητικῶν διαδικασιῶν στά ταντρικά μυστήρια. Οι Μάνταλας, από τήν πλευρά αὐτή, είναι ψυχο-κοσμογράμματα πού οδηγούν τον νεόφυτο στην άποκάλυψη τῶν μυστικῶν τῆς λειτουργίας τῶν δυνάμεων πού κινούνται στο σύμπαν και μέσα μας, για τήν έπίτευξι τῆς ολοκληρώσεως τῆς συνειδησεως. Μπορεῖ νά παρατηρηση κανείς φανερές αναλογίες μέ παρόμοιες ιδέες πού πῆραν έκφρασι σε άλλες χώρες και σε άλλες εποχές. Και αὐτό είναι φυσικό, αφού έχουμε νά κάνουμε μέ άρχέτυπα πού είναι έμφυτα στην ψυχή του ανθρώπου και πού έμφανίζονται σε διάφορες χώρες ή εποχές μέ όμοια όπι.

Οί θεωρίες τῆς Μάνταλα έχουν τήν αρχή τους στις Ἰνδίες:



Εικ. 4

Ύστερα πέρασαν στο Θιβέτ και έκφρασμένες με σύμβολα, αλληγορίες και σημασίες πήραν τό χρώμα τοῦ πνευματικοῦ περιβάλλοντος ὅπου ἀναπτύχθηκαν.

Ἄς ἐξετάσουμε ὁμως ἐκεῖνες τίς ὄψεις τῆς δομῆς τοῦ συμβόλου αὐτοῦ τοῦ Κέντρου, πού ἐνδιαφέρουν τήν μελέτη μας. Ἡ Μάνταλα πρῶτα εἶναι ὁ περίβολος γύρω ἀπό μία καθιερωμένη «ὑπόστασι» καί τήν προστατεύει ἀπό ἐπιδρομές διαλυτικῶν δυνάμεων πού συμβολίζονται ἀπό τοὺς δαιμονικούς κύκλους. Ἡ Μάνταλα εἶναι κάτι πολύ περισσότερο ἀπό μία ἀπλή, καθιερωμένη περιοχή πού πρέπει νά τηρηθῆ ἀγνή γιά λειτουργικούς καί τελετουργικούς λόγους. Εἶναι πρῶτα ἀπ' ὅλα ἕνας Χάρτης τοῦ Κόσμου. Εἶναι ὅλο τό σύμπαν στό οὐσιαστικό του σχέδιο, στήν διαδικασία τῆς ἐκπορεύσεως καί τῆς ἐπαναφορᾶς. Τό σύμπαν ὄχι μόνο στήν χωρική του ἔκτασι ἀλλά καί στήν χρονική του περιστροφή. Καί ἀκόμη, σάν μία ζωτική διαδικασία πού ἐκδηλώνεται ἀπό μία θεμελιακή Ἀρχή καί περιστρέφεται γύρω ἀπό ἕνα κεντρικό ἄξονα, τό Ὅρος Σουμεροῦ. Ἄξονας τοῦ Κόσμου, ὅπου



Εικ. 5

ἀκουμπᾶ ὁ Οὐρανὸς ἐνῶ οἱ ρίζες του βυθίζονται στὰ μυστηριώδη ὑποστρώματα. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψις, κοινὴ σέ ὅλη τὴν Ἀσία, πῆρε μεγαλύτερη σαφήνεια στὶς κοσμολογικὲς ἰδέες πού ἐξέφρασε τὸ Μεσοποταμιακὸ Ζιγκουράτ καὶ ἀντικατοπτρίζεται στὰ σχέδια τῶν Περσικῶν Βασιλικῶν Πόλεων καὶ στὸ ἰδανικὸ σχῆμα τοῦ ἀνακτόρου τοῦ «Παγκοσμίου Μονάρχου» τῆς ἰνδικῆς παραδόσεως.

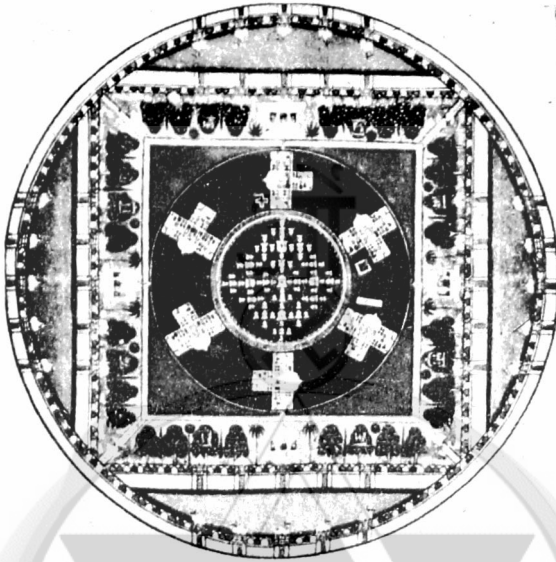
Αὐτὲς οἱ μεσοποταμιακῆς προελεύσεως ἀντιλήψεις συμφωνοῦν μέ τίς μαγικὲς παραδόσεις ὅπου ὁ ἱερὸς χαράσσει στὸ ἔδαφος ἕναν μικρὸ, ἱερὸ χῶρο. Μέ μαγικὴ μεταβίβασι ὁ χῶρος γίνε-ται Κόσμος καὶ αὐτὸς πού στέκεται στὸ Κέντρο ταυτίζεται μέ τίς δυνάμεις πού κυβερνοῦν τὸ σύμπαν καὶ μαζεῦει τὴν θαυματουργικὴ δυνάμη τους μέσα του. Ἡ ἀντίληψις τῆς υἰοθετήσεως ἐνός χῶρου πού ἀναπαριστᾷ τὸν Κόσμο ὑπαγόρευσε τὰ σχέδια τῶν ναῶν καὶ τῶν ἀνακτόρων τῆς ἀνατολῆς. Ὅχι μόνο τὰ παλάτια ἀλλὰ καὶ κάθε κατοικία γινόταν ἕνα Κέντρο, γύρω ἀπὸ τὸν Axis Mundi, ὥστε νὰ βρίσκωνται οἱ ἐνοικοῦντες σέ ἐπαφή μέ τίς τρεῖς περιοχὲς τῆς ὑπάρξεως, τὴν κατώτερη, τὴν ἀτμοσφαιρικὴ καὶ τὴν οὐράνια. Αὐτὸ γινόταν καθὼς τὰ τρία ἐπίπεδα διαπερνᾷ ὁ Ἄξων τοῦ Κόσμου πού εἶχε μαγικὰ μεταφερθῆ στὸ σπιτί. Ἔτσι, στὶς σκηνὲς τῶν νομάδων τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας, ἡ ὀπὴ στὴν κορυφῆ, ἀπ' ὅπου ἐβγαίνει ὁ καπνός, ἦταν τὸ «μάτι» τοῦ οὐρανοῦ, ὁ πολιτικός, σέ μία κοσμολογικὴ σύλληψι πού ἔμοιαζε μέ γιγάντια

σκηνή. Τέτοιες είναι οι περίπλοκες αναφορές απ' όπου προέρχεται ή Μάνταλα. Είναι μία «γεωμετρική προβολή του Κόσμου, συνοψισμένη σε ένα θεμελιώδες σχήμα».

Ο διαπρεπής Θιβετανολόγος Tucci παραθέτει ένα απόσπασμα ένδεικτικό της σχέσεως του κοσμογράμματος της Μάνταλα με την αρχιτεκτονική εφαρμογή της, από την «Sadhanamala»: «Στόν βωμό αυτό βρίσκονται τὰ τέσσερα στοιχεία με την μορφή τεσσάρων Μάνταλας, υποβασταζομένων από τις τέσσερις Θεότητες. Από την συλλαβή Yam σχηματίζεται ή Μάνταλα πού αντιστοιχεί στόν αέρα με την μορφή τόξου, γκριζα στό χρώμα... από την συλλαβή Nam, εκείνη της φωτιάς, τριγωνική και κόκκινη, από την συλλαβή Nam, εκείνη του νερού, κυκλική, λευκή, με σημάδι ένα κουδούνι και από τό γράμμα Lam, ή Μάνταλα της γής, τετράγωνη, κίτρινη... Ύστερα από την μεταμόρφωσι των τεσσάρων μεγάλων στοιχείων... στό μέσον του βωμού ύψώνεται ένα ανάκτορο πού παριστᾶ, σέ σύνθεσι, τό αγνό βασίλειο της Βούδδας. τήν Πόλι της Μεγάλης Ἀπελευθερώσεως. Τετράγωνο με τέσσερις πύλες, κοσμημένο με ὀκτώ στύλους περιβαλλόμενο από τέσσερις βεράντες, στολισμένο με τέσσερα τόξα..., στό Κέντρο πού πρέπει νά φανταστήτε τήν σελήνη και τόν ἥλιο μαζί ένωμένα».

Σέ μία γενική περιγραφή ή Μάνταλα περιέχει έναν ἐξωτερικό περιβολο, έναν ἢ περισσότερους ὁμόκεντρος κύκλους πού περιβάλλουν ένα τετράγωνο με δύο διαγωνίους πού από τό κέντρο του τετραγώνου χωρίζουν τό σχήμα σε τέσσερα τρίγωνα. Στό κέντρο του τετραγώνου και κάθε τριγώνου πέντε κύκλοι σε διάταξι σταυροῦ περιέχουν ἐμβλήματα των Θεοτήτων. Τέσσερις μεγάλες πύλες ἀνοίγουν τό κεντρικό τετράγωνο πρὸς τὰ τέσσερα κύρια σημεῖα του ὀριζοντος δημιουργώντας ἔτσι τήν διάταξι του σύνθετου και πλήρους συμβόλου Κέντρο-Κύκλος-Τετράγωνο-προσανατολισμένος Σταυρός. Στά διάφορα κύρια σημεῖα του ὀριζοντος τοποθετοῦνται οἱ Παράδεισοι. Ὅλοι ἔχουν δένδρα, ποτάμια και Στοῦπες, γιατί οἱ Στοῦπες είναι τό «Σῶμα του Νόμου» (Νταρμακάγια), δηλαδή ή αἰώνια Ἀλήθεια ἐκφρασμένη σε ἀρχιτεκτονική δομή. (Εἰκ. 6 και 7). Σέ αὐτήν τήν ἀναφορά βρίσκουμε μία ένδειξι της σχέσεως συμβολικῆς-Θεολογίας και συγκεκριμένου κτιρίου.

Ο συμβολισμός της Μάνταλα προέρχεται από τό μεσοποταμικό Ζιγκουράτ πού ἦταν, ἐπίσης, κοσμογράμμα του σύμπαντος με πέντε ἢ ἑπτὰ ἐπίπεδα. Ο Βουδδισμός διατήρησε τό πενταδικό σχήμα, γιατί ἐκείνο ἦταν ή βάση της κοσμολογικῆς ἰνδικῆς παραδόσεως. Πάντως οἱ ἀντιστοιχίες της κατόψεως των βασιλι-



Εικ. 6

κῶν πόλεων καὶ τοῦ σχεδίου τῆς Μάνταλα, πείθουν ὅτι ἡ Μάνταλα θεωρεῖται «ἀνάκτορο». Ἡ ταύτισις τοῦ ναοῦ μὲ τὴν Μάνταλα ἔχει ἀποδειχθῆ στὴν περίπτωσι τοῦ Varanasi καὶ τῶν Ἰνδοθιβετανικῶν ναῶν ποὺ χτίζονται κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν δοξασιῶν τῆς Τάντρα. Ἀλλὰ καὶ ὅλες οἱ ἱερὲς κατασκευὲς τῶν παραδοσιακῶν πολιτισμῶν παριστοῦν συμβολικά τὸ σῦμπαν ὁλόκληρο – τὰ πατώματα ἢ οἱ ταρατσες παριστοῦν τοὺς οὐρανούς ἢ τὰ κοσμικὰ ἐπίπεδα. Καὶ ἐπὶ πλέον μιμοῦνται τὸ Κοσμικὸ Ὅρος ποὺ θεωρεῖται ὅτι βρίσκεται στὸ κέντρο τοῦ Κόσμου.

«Στὴν αἴθουσα τῆς μῆσεως ἡ μεγάλη Μάνταλα», ὁ Ἱερὸς Κύκλος τῆς Ὑψίστης Εὐδαιμονίας, ἀποκαλύπτεται στὰ μάτια τοῦ Μεμημένου μὲ ὅλη τὴν πολυμορφία τοῦ οὐράνιου μεγαλείου, τὶς Θεῖες Μορφές καὶ τὰ κοσμολογικὰ σύμβολα», γράφει ὁ Λάμα Ἀναγκαρικά Γκοβίντα, δίνοντας τὴν πιὸ αὐθεντικὴ ἐρμηνεία γιὰ τὴν Θιβετιανὴ Μάνταλα. Καὶ συνεχίζει: «Περιέχει ὁλόκληρη τὴν διαδικασίαν τῆς δημιουργίας τοῦ Κόσμου ἀπὸ τὸ βαθύτερο κέντρο τῆς συνειδήσεως μέχρι τὴν ἀποκρυστάλλωσι τῶν βασικῶν μορφῶν καὶ χρωμάτων σὲ μία ὁμόκεντρη εἰκόνα τοῦ σῦμπαντος ποὺ ἀπλώνεται πρὸς τὰ ἔξω σὲ ὅλο καὶ περισσότερους διευρυνόμενους δακτύλιους ὑλοποιουμένων Κόσμων. Τὸ οὐσιαστικὸ καὶ αἰώνιο κέντρο τους παριστάνεται μὲ τὸ σύμβολο τοῦ Ὅρους

Μερού, τόν σταθερό άξονα και τήν ιδεατή σταυροειδή τομή του σύμπαντος, όπου οι ιεραρχίες των Θεϊών Όντων και τά βασιλεία της ύπάρξεως είναι παρόντα... Τό βασίλειο των άνωτέρων διαστάσεων συμβολίζεται από έναν ούράνιο ναό που άπαρτίζεται από τά άγνότερα και πολυπλοκότερα ύλικά και περιέχει τήν Μάνταλα της Ύψιστης Εύδαιμονίας και της υπερτάτης έπιτεύξεως, όπου οι πνευματικές ιεραρχίες διατάσσονται σε όμόκεντρες βαθμίδες, ύψούμενες προς τό κέντρο... (Στό Θιβέτ) κτιζονται μοντέλα της Μάνταλας, όπου όλόκληρο τό πνευματικό σύμπαν άναπαρίσταται με λεπτομέρεια... από τό ναό στην κορυφή του Όρους Μερού, μέχρι τούς μεγάλους όκτώ τόπους της ταφής και της μύησης».

Συνεπώς, ή Μάνταλα παίζει ένα πολύ μεγάλο ρόλο στην άρχιτεκτονική που δέν γίνεται συχνά άντιληπτός όσο πρέπει. Άποτελει τό σχέδιο κάθε ιεροϋ κτιρίου σε όλους σχεδόν τούς πολιτισμούς, των άρχαίων όπως και των πιό σύγχρονων άκόμη πόλεων.

Η Ρώμη, αναφέρει ο Πλούταρχος ιδρύθηκε από τόν Ρωμύλο ο όποιος άναζήτησε άρχιτέκτονες στην Έτρουρία για να του διδάξουν τούς ιερούς θεσμούς και τούς γραμμένους κανόνες «όπως γίνεται στις τελετές». Γιατί σύμφωνα με τις μυθικές παραδόσεις, ή δημιουργία του κόσμου έγινε σε ένα Κέντρο και γι' αυτό ή κατασκευή μιās πόλεως πρέπει να γίνη γύρω από ένα Κέντρο. Ο Ρωμύλος, αφού άνοιξε μιá βαθειά κυκλική τάφρο (fossa), τήν γέμισε καρπούς και τήν σκέπασε με χώμα, ύψώνοντας στην κορυφή ένα βωμό (ara). Ύστερα χάραξε με άροτρο τήν περιμέτρο της πόλεως. Η τάφρος ήταν ένας mundus, όπως λέει ο Πλούταρχος. Έδωσαν σε αυτή τήν τάφρο τό όνομα του Όλύμπου, του Κοσμικού Όρους, δηλαδή «Mundus». Κατά τόν Macrobius, ο Mundus αυτός ήταν τό σημείο συναντήσεων των τριών κοσμικών έπιπέδων. Είναι πιθανό, συνεπώς, τό πρωταρχικό σχέδιο της Ρώμης να ήταν ένα τετράγωνο έγγεγραμμένο σε ένα κύκλο: ή διάδοσις, ή έξαιρετικά έκτεταμένη, της διδυμης παραδόσεως κύκλου και τετραγώνου, μās προκαλεί να τό υποθέσουμε. Και οι δύο μορφές, (κυκλική και τετράγωνη) συνεπάγονται μιá μορφή Μάνταλα όπως τήν διδάξαν οι Έτροϋσκοι στον Ρωμύλο, σύμφωνα με τις μυστηριακές τελετουργίες. Δέν πρόκειται, συνεπώς, για μιá «έξωτερική» μορφή. Με τό σχέδιό της ή πόλις και οι κάτοικοι ύψώνονται επάνω από τόν κοσμικό χώρο. Η πόλις είναι ένα κέντρο και ο Mundus εξασφαλίζει τήν σχέση της πόλεως με τούς «Άλλους Κόσμους», τήν κατοικία των Πνευμάτων.

Πολλές μεσαιωνικές και άρχαίες πόλεις ιδρύθηκαν σε σχέδιο



Εικ. 7

Μάνταλα και τὰ τείχη τους ἦσαν κυκλικά. Ἦσαν διηρημένες σὲ τέσσερις περιοχές ἀπὸ δύο κάθετες ἀρτηρίες καὶ στὸ κέντρο τους βρισκόταν ὁ Ναός, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Οὐρανίας Ἱερουσαλήμ τῆς Ἀποκαλύψεως (Εἰκ. 3 καὶ 5). Τόσο στὴν ἀρχαϊκή, ὅσο καὶ τὴν κλασσικὴ ἀρχιτεκτονικὴ τὸ σχέδιο τῆς Μάνταλα δὲν προτιμήθηκε γιὰ οικονομικούς ἢ αισθητικούς λόγους. Ἦταν πάντα μέσο γιὰ μιὰ μεταμόρφωσι τῆς πόλεως σὲ εἰκόνα τοῦ Κόσμου, σὲ χῶρο ἱερό συνδεδεμένο μὲ τοὺς «Ἄλλους Κόσμους». Τὸ σχέδιο αὐτὸ ἐξυπηρετοῦσε ἀνάγκες ὄχι μόνον θρησκευτικὲς ἀλλὰ καὶ ζωτικὰ συγκινησιακὲς τοῦ ψυχισμοῦ τοῦ ἀρχαϊκοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸς ὁ συμβολισμὸς τοῦ Κέντρου βρίσκεται μέσα στὴν κατασκευὴ καὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν σπιτιῶν. Εἶναι «Κέντρο», δηλαδὴ κάθε καθιερωμένος χῶρος ὅπου μπορεῖ νὰ γίνῃ δυνατὴ «δ:άσπασις τῶν ἐπιπέδων» μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς.

Κάθε νέα ἀνθρώπινη κατασκευὴ εἶναι, κατὰ κάποιον τρόπο, μιὰ ἀνακατασκευὴ τοῦ Κόσμου. Γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ διαρκέσῃ καὶ νὰ εἶναι πραγματικὴ ἢ νέα κατοικία ἢ ἢ νέα πόλις πρέπει νὰ προβληθῇ μέσῳ τοῦ τελετουργικοῦ τῆς κατασκευῆς στὸ «Κέντρο τοῦ Παντός».

«Τέτοια πράγματα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπινοηθοῦν», γράφει ὁ Jung, «πρέπει νὰ ἀναστηθοῦν ἀπὸ τὰ ξεχασμένα βάθη, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τίς πιὸ βαθιεῖς ἐκφράσεις τῆς συνειδήσεως καὶ τίς

πιό ύψηλές εκφράσεις του πνεύματος, ενώνοντας τόν μοναδικό χαρακτήρα της σύγχρονης συνειδήσεως με τό χιλιόχρονο παρελθόν της ανθρωπότητας».

Ἡ βαθειά ανάγκη τοῦ ἀνθρώπου νά ξαναβρεθῆ στό «Κέντρο» του πού θά τοῦ δώση τήν ὀλοκληρωμένη ἀλήθεια καί θά ἀποκαταστήσῃ τήν ἱερότητα τῆς ὑπάρξεώς του, ἐξηγεῖ τήν τεράστια διάδοσι τοῦ συμβόλου τῆς Μάνταλα, τοῦ Κέντρου.

«Ἡ ἐπιθυμία αὐτή τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἴδια μέ τήν ἀνεύρεσι τοῦ Χαμένου Παραδείσου, τήν ἀποκατάστασι στήν πρό τῆς πτώσεως κατάστασι, τήν ἐπαναφορά στό Κέντρο τῆς ἐκπορεύσεώς του, τήν κατάργησι τοῦ ἀντιθετικοῦ δυαδισμοῦ τῆς ὑλικῆς καί οὐράνιας ὑπάρξεως καί διέπει ὡς ἡ μεγαλύτερη νοσταλγία ὅλες τίς ἀνατολικές καί δυτικές μυστικές παραδόσεις».

Τό περιεχόμενο τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ εἶναι μέρος τῆς εὐρύτερης μελέτης τοῦ ἐπ. καθηγητῆ τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς Μορφολογίας τοῦ Ε.Μ. Πολυτεχνείου, Δρ. Γ.Α. Προκοπίου, μέ τίτλο «Ὁ Κοσμολογικός Συμβολισμός στήν Ἀρχιτεκτονική τοῦ Βυζαντινοῦ Ναοῦ» (Πύρινος Κόσμος, Β' ἔκδοσι)».



Βίος ενάρετος καί ἠθικός

Τό ἀρχαῖο Ἑλληνικό πνεῦμα στήν καθημερινή μας ζωή

Χαραλ. Μπάρακλη

Κάθε ἄνθρωπος πρέπει νά ἀναζητᾷ τόν ἀριστο τρόπο ζωῆς, ἔτσι ὥστε νά γίνει κάποτε ἀξίος μιᾶς καλύτερης πνευματικῆς τύχης καί νά ἐλευθερωθεῖ ἀπό τίς ἀτέλειες καί τίς κακίες τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Σοφές προσωπικότητες πού πέρασαν ἀπό τόν πλανήτη μας καί ὑψώθηκαν ὑπεράνω τοῦ περιβάλλοντός του, ἀγγίζοντας τά ὅρια τοῦ θεοῦ πνευματικοῦ κόσμου, διδάξαν καί μίλησαν σέ τί θά πρέπει νά συνίσταται ὁ ἀριστος αὐτός βίος.

Κατά πρῶτον ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ζεῖ βίω ἀπολύτως φυσικό. Φυσικός δέ βίος εἶναι ἐκεῖνος πού προσαρμόζεται μέ τίς λειτουργίες τῶν φυσικῶν νόμων. Ὁ ἰδρυτής τῆς στωικῆς φιλοσοφίας Ζήνων (Διογ. Λαερτ. Βίος Φιλοσ. VII, 87) λέει ὅτι: «Ἡ ζωή πού συμφωνεῖ μέ τή φύση, εἶναι ἀκριβῶς τό ἴδιο μέ τήν ἐνάρετη ζωή· γιατί ἡ ἀρετή εἶναι ὁ τελικός σκοπός στόν ὅποιο ἡ φύση μᾶς ὀδηγεῖ» (1). Ἄς ἐξετάσουμε ποιά εἶναι τά καθήκοντα ἐνός πνευματικοῦ ἀνθρώπου καί ποιοί οἱ νόμοι τῆς φύσης πού πρέπει νά ἐφαρμόσει στή ζωή του.

Βασικό καθήκον εἶναι νά ἐργάζεται. Κατά τόν Πυθαγόρειο φιλόσοφο Σπύρο Νάγο: «Ἡ ἐργασία εἶναι φυσικός νόμος καί δι' αὐτό οὐδέν ἀργεῖ εἰς τόν ἄπειρο κόσμο... Ὁ μὴ ἐργαζόμενος... προκαλεῖ ἀπό ἀπόψεως ἐνεργείας παθητικότητα εἰς τήν ὀργανική του φύση, ἐξ αὐτῆς δέ περιέρχεται εἰς παθητικότητα καί ἡ ψυχὴ του, δηλαδή εἰς κατάσταση νά μὴ δύναται αὐτή (ἡ ψυχὴ) νά ἐξωτερικεύει εἰς λειτουργίαν εἰς τήν ὀργανική της φύση τίς δυνάμεις της πρὸς αὐξηση τῶν ἐνεργειῶν της... Ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου πρέπει ὅμως νά εἶναι καί ἀνάλογος τῶν φυσικῶν του δυνάμεων καί δέν πρέπει νά καταναλίσκονται ὀργανικές δυνάμεις πέραν τοῦ ποσοῦ τῶν δυνάμεων ἐκείνων τίς ὁποῖες δύναται νά ἀναπληροῖ ἡ ὀργανική του φύσις διὰ τῆς ὀμαλῆς λειτουργίας της, διότι ἡ πέραν τῶν ὀρίων αὐτῶν κατανάλωσις ὀργανικῶν δυνάμεων προκαλεῖ τά φαινόμενα τῆς παθητικότητος καί εἰς τήν ὀργανικήν του φύση καί εἰς τήν ψυχὴν του, μέ τά αὐτά ἀποτελέσματα τά ὁποῖα δημιουργοῦνται κατὰ τήν περίπτωσιν τοῦ μὴ ἐργαζομένου καί μάλιστα ὑπὸ βαρυτέραν μορφήν». Ἡ ἐργασία

πρέπει να γίνεται συνειδητά, με ευχάριστη διάθεση, με κατανόηση της αναγκαιότητός της και της χρησιμότητός της. Με την εργασία τονώνεται το πνεύμα, καθώς το νευρικό σύστημα και το σώμα. Αποτελεί αποτελεσματικό μέσο για την καταπολέμηση της μελαγχολίας, της άπαισιοδοξίας, της άβουλίας, της αποθάρρυνσης και της αδιαφορίας για τη ζωή. Η σωματική εργασία, όταν μάλιστα γίνεται στην ύπαιθρο, δυναμώνει το σώμα και αποτελεί τον ισχυρότερο συντελεστή της υγείας. Για τον λόγο αυτό η εργασία είναι ο πρώτος και ωφελιμότερος νόμος της ανθρωπότητας. Ο άνθρωπος έξ' αλλου πρέπει να έχει διαθέσιμο χρόνο και για καθαρά ψυχικές λειτουργίες, όπως είναι οι επισκέψεις φυσικών τοπίων, που η θέα τους ξεκουράζει και ευχαριστεί τις αισθήσεις. Επίσης επισκέψεις διαφόρων θεαμάτων τέχνης ανθρωπίνης καλαισθησίας. Τέλος να έχει χρόνο και για πνευματικές συζητήσεις και για κάθε τι, που μπορεί να του προκαλεί ήρεμία και ψυχική ευχαρίστηση. Στην αρχαία Έλληνική φιλοσοφία, υπάρχει διάχυτη ή άποψη για την ωφελιμότητα και αναγκαιότητα της εργασίας. Φράσεις όπως «Μοχθεῖν ἀνάγκη τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν» ή «Ὁ κάματος θησαυρὸς ἔστι τοῖς ἀνθρώποις», βρίσκουμε σε πολλά συγγράμματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διανοητῶν. Στεκόμεθα ιδιαίτερα στὸν μεγαλύτερο λυρικό ποιητὴ τῆς ἀρχαιότητας, τὸν Πίνδαρο, πού λέει στὸ ἔργο του «Ὀλυμπιονίκαι» (X, 26) ὅτι: «Ἡ ἐργασία πρό πάντων εἶναι φῶς γιά τή ζωή»(2).

Ἄλλο σπουδαῖο νόμο πού πρέπει νά ἐφαρμόσει ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ὁ νόμος τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ἐλευθερία εἶναι φυσικός νόμος καί ὅταν γίνεται συνειδητός στοὺς ἀνθρώπους, ἔχει τὴν ἔννοια τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Πάλι κατὰ τὸν φιλόσοφο Σπύρο Νάγο: «Ὁ ἠθικός νόμος τῆς Ἐλευθερίας διὰ τῆς λειτουργίας του ἐπιβάλλει καί ἀπαιτεῖ κατὰ τὴν ἀσκήσή του ὑπὸ τῶν κοινωνικῶν ἀτόμων, ὅπως ἕκαστον ἐξ αὐτῶν βούλεται, θέλει, κινεῖται καί ἐνεργεῖ κατὰ τάξιν, ὥστε νά μὴν ἐμποδίζεται ἡ ἐκδήλωσις τῆς βουλήσεως, τῆς κινήσεως καί τῆς ἐνεργείας τῶν ἄλλων, οὔτε διὰ τῶν ἐκδηλώσεων αὐτῶν παρεμποδίζεται ἡ πρόοδος καί εὐδαιμονία τους, καθώς καί ἡ ἰδική του πρόοδος καί εὐδαιμονία». Σάν νόμος φυσικός ἡ ἐλευθερία εἶναι ἡ δύναμη ἐκείνη πού ὑπάρχει σέ κάθε ἄτομο ὑλικό ἢ ψυχικό καί ἡ ὅποια ὠθεῖ τίς οὐσίες καί τὰ σώματα τὰ πλανητικά νά διαγράφουν τὴν ἐξελικτική τους πορεία, σέ τρόπο ὥστε τὸ ἓνα νά μὴ μπαίνει στὴν τροχιά τοῦ ἄλλου. Ἔτσι κάθε πλανήτης ἔχει τὴν αὐτονομία του, τὴν αὐτοτέλειά του. Ὁ Ἀριστοτέλης (Ρητορική τέχνη, Α, 13) λέει ὅτι: «Ὅλους ὁ Θεός ἀφη-

σε ελεύθερους· ή φύση κανένα δέν έχει κάνει δούλο» (3). Κάθε άνθρωπος δέν πρέπει νά εξαρτᾶ τίς σκέψεις καί τίς πράξεις του ἀπό τίς ιδέες τῶν ἄλλων, γιατί μέ τόν τρόπο αὐτό στερεΐται κρίσεως, αὐτενεργείας καί συνειδησεως. Εἶναι ἐπομένως ἀνεύθυνος τῶν πράξεων του, εἴτε κακές εἶναι αὐτές, εἴτε καλές καί γιά τόν λόγο αὐτό μένει ψυχικά στάσιμος, παρά τόν ἐξελικτικό νόμο τῆς φύσης, πού ώθει τᾶ πάντα πρὸς τήν πρόοδο. Ὁ ἄνθρωπος στήν ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας του δέν πρέπει νά παραβαίνει τούς νόμους τῆς φύσης, ὅπως δέν πρέπει νά βλάπτει τούς ἄλλους, ἀλλά οὔτε καί τόν ἑαυτό του. Ἡ πραγματική ὅμως ἐλευθερία γιά τήν ψυχή, εἶναι ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς ἀπό τᾶ δεσμά τῆς γῆς καί τὸ νόμο τοῦ θανάτου. Ἐπιδίωξη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νά ἐπιτύχει τή φυσική του ἐλευθερία, τή λύτρωση δηλαδή τῆς ψυχῆς του ἀπό τὸ νόμο τῶν ἐνσάρκωσεων. Γιά νά τὸ ἐπιτύχει ὅμως αὐτό, θά πρέπει νά νικήσει τίς κακίες του, τᾶ πάθη του, τᾶ ἐλαττώματά του καί νά ἀποκτήσει τήν ἀληθινή γνώση, πού θά τόν ὀδηγήσει στήν ἀποθέωση τῆς ψυχῆς του.

Ἄλλος σπουδαῖος νόμος τῆς φύσης πού ὀφείλει νά ἐφαρμόσει ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ὁ νόμος τῆς δικαιοσύνης. Δικαιοσύνη εἶναι ἡ ἀνάγνῳριση τοῦ δικαιώματος τῆς ὑπαρξης κάθε ὄντος, καθῶς καί ὄλων τῶν μέσων τῆς ζωῆς του, τῆς συντηρησεως του, τῆς ἀναπαραγωγῆς του, καθῶς καί ὄλων ἐκείνων τᾶ ὅποια πρέπει νά τοῦ ἐξασφαλίζουν τήν πρόοδο καί τή φυσική του ἐξέλιξη. Κατά συνέπεια ἀρμονική τῶν ἀνθρώπων ζωή δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρξει, ἂν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δέν ἀπολαμβάνουν τᾶ ὑπό τῆς φύσεως πρὸς αὐτούς παρεχόμενα μέσα τῶν φυσικῶν τους δικαιωμάτων. Κάθε ἄνθρωπος ὀφείλει νά ἀναγνῳρίζει ὅ,τι ἀπό τή φύση δικαιούται κάθε συνάνθρωπός του. Ὁ Ἀριστοτέλης (Ἄνθολ. Στοβαίου, Α, 18), ἀκριβολογεῖ λέγοντας ὅτι: «Ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀρετὴ τῆς ψυχῆς πού ἀπονέμει στόν καθένα αὐτό πού τοῦ ἀξίζει» (4).

Στή φύση ὑπάρχει καί ὁ νόμος τῆς ἀδελφότητος, πού θά πρέπει νά γίνει βίωμα σέ κάθε ἄνθρωπο. Ὁ νόμος τῆς ἀδελφότητος προκύπτει ἀπό τὸ γεγονός ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι προέρχονται ἀπό τίς ἴδιες οὐσίες τῆς φύσης καί ἔχουν τόν ἴδιο προορισμό. Δέν ὑπάρχει καμιά διαφορά μεταξύ τῶν δικῶν μας ἀνθρώπων καί τῶν ἄλλων. Βλέπουμε ἓνα συνάνθρωπό μας σήμερα ἀδιάφορο, ἐνῶ κάποτε μπορεῖ νά ὑπῆρξε ἀγαπημένο μας πρόσωπο. Χάνουμε ἓνα προσφιλές μας πρόσωπο καί αὐτό μεταβαίνει στή μεγάλη μητέρα, τή Φύση. Θά ἐπανέλθει ἀργότερα στή γῆ καί θά μᾶς εἶναι ἄγνωστο. Πού βλέπει κανεῖς τή διαφορά μεταξύ τῶν ἀνθρώ-

πων; Ὁ Ὅμηρος (Ὀδύσεια, Θ, 546), ἀπό τήν μακρινή ἀρχαιότητα δίνει τό μήνυμα τῆς ἀδελφότητας τῶν ἀνθρώπων μέ τά λόγια: «Ὁ ξένος κι ὁ ἰκέτης εἶναι σάν ἀδελφός στόν ἄνθρωπο» (5).

Βίος ἠθικός εἶναι οἱ ἀρμονικές σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μέ τό περιβάλλον του. Θεμέλιο τῆς ἠθικῆς εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τόν πλησίον, ἡ ὁποία πρέπει νά πρωτοστατεῖ ὅλων τῶν λόγων καί ὅλων τῶν ἔργων τοῦ ἀνθρώπου. Κατά τόν Θεῖον Ὀρφέα: «Ἐφ' ὅσον δέν φιλεῖ ὁ ἄνθρωπος τόν ἄνθρωπο, ἐν τῇ καθόλου αὐτοῦ συναντήσῃ εἰς τόν ἀτέρμονα αὐτοῦ βίον, ὁ Ἄδης θά καταπίνει τόν ἄνθρωπο καί ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πλανωμένη ἐν τῷ σκότει εἰς δοκιμασίαν θλίψεως καί ὀδύνης θά φέρεται». Ὁ Θεῖος Ἰησοῦς εἶπε τό ὑπέροχο: «Ἀγαπάτε ἀλλήλους». Τό ἀρχαῖο Ἑλληνικό πνεῦμα ἔδωσε καί αὐτό τό μήνυμά του μέ τά λόγια τοῦ τραγουχοῦ ποιητῆ Σοφοκλῆ (Ἀντιγόνη, 523): «Δέ γεννήθηκα γιά νά μισῶ, ἀλλά μονάχα ν' ἀγαπῶ» (6). Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά προσφέρεται στούς συνανθρώπους του μέ ἔργα καλοσύνης καί ἀγάπης, αὐθόρμητα, ἀνεπιφύλακτα καί χωρίς προσδοκία ἀνταπόδοσης. Ὁ Σοφοκλῆς (Οἰδίπους Τύραννος, 314-315), δίνει τό αἰώνιο μήνυμα, πού θεωρεῖται ἀπό τίς μεγαλύτερες πνευματικές ὑποθήκες: «Ὁ ὠραιότερος κόπος γιά τόν ἄνθρωπο εἶναι τό νά ὠφελεῖ μέ ὅσα μέσα ἔχει καί μπορεῖ» (7). Ὁ ἀείμνηστος Ἰωάννης Βασιλῆς, γνωστός στούς παλαιούς ἀναγνώστες, ἔγραφε τά ἐξῆς στόν «Ἰλισό» (Ἐπιλογία 1956-1958): «Ἡ καλοσύνη καί ἡ ἀγάπη εἶναι ἀπό τά συναισθήματα ἐκεῖνα τῆς ψυχῆς, πού διακανονίζουν ἀρμονικά τίς σχέσεις τῆς μέ τίς ἄλλες ψυχές· ταυτόχρονα δέ φανερώνει τόν πραγματικό βαθμό ἐξελιξεως, ἀλλά καί τῆς ὠριμότητος κάθε ψυχῆς. Ἡ πραγματικὴ καλοσύνη δέ βάζει ὅρια καί εἶναι καθολική. Δέν περιορίζεται στούς τοίχους τοῦ οἰκογενειακοῦ, ἢ στά διακριτικά ὀρόσημα ἐνός φιλικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ καλωσύνη δέ σταματᾷ σ' αὐτά τά στενά ὅρια. Τά ξεπερνᾷ, ἀπλώνεται στό ἄπειρο γιά ν' ἀγκαλιάσει τό πᾶν, κάθε μορφή, κάθε συνείδηση, εἴτε ἐκεῖνη ἀπέναντί μας εἶναι καλή, εἴτε κακή. Ἄν φθάσουμε στό σημεῖο αὐτό καί κλείσουμε μέσα μας, ὄχι μονάχα τήν ἀνθρώπινη μορφή, ἀλλά καί κάθε τι πού ἔχει πνοή καί ζωή, τότε μία ἡμέρα θά κατορθώσουμε μέ τήν ἀκτίνα τῆς σκέψεώς μας νά μπουῦμε στόν κύκλο τῆς παγκόσμιας ἀρμονίας. Ἄλλ' ἡ ἀπέραντη αὐτὴ καλωσύνη, ὅταν ἐκδηλώνεται μέ τέτοια ἔνταση, κρύβει μέσα τῆς ἓνα μεγάλο μυστικό, πού θά ξαφνιαστεῖ ὁ ἄνθρωπος ὅταν τ' ἀκούσει. Αὐτό πού θά μάθει ὡς τόσο εἶναι μία μεγάλη ἀλήθεια πού θά ἔπρεπε κάθε ἄνθρωπος πού ποθεῖ νά φθάσει τά κράσπεδα τῆς σοφίας νά τήν ἀκολουθήσει. Λοιπόν ἡ καλωσύνη

καί ἡ ἀγάπη ὀδηγοῦν ἐκεῖνον πού τίς ἐκδηλώνει ὀλοκληρωτικά, χωρίς ὅρια καί ὅρους στό κατώφλι τῆς ἀπέραντης γνώσεως». Στά παραπάνω λόγια τοῦ Ἰωάννη Βασιλῆ, ἀξίζει νά προσθέσουμε μιὰ σοφή λαϊκή ρῆση πού λέει ὅτι: «Ὅποιος εἶναι καλός βλέπει τά οὐράνια».

Ἡθική ζωὴ ἑνός ἀνθρώπου θά πεῖ ἀκόμα ἀλληλεγγύη καί ἀλληλοβοήθεια πρὸς τοὺς ὁμοίους του. Κάθε ἄνθρωπος θά πρέπει νά βοηθᾷ καί νά συντρέχει τοὺς συνανθρώπους του στίς ἀνάγκες των, κατὰ τὸ μέτρο τῶν δυνάμεων του καί νά τοὺς συμπαρίσταται στίς ἀτυχίες τους. Ἐνάρετοι καί ἠθικοί εἶναι οἱ ἄνθρωποι, πού ἐνδιαφέρονται γιά ὅσους βρίσκονται στήν ἀκτίνα τῆς ἐνεργείας τους καί αἰσθάνονται τὴν ὑποχρέωση νά παρέχουν πρὸς αὐτοὺς ὅ,τι μποροῦν καί σὲ ἴσο βαθμὸ πού παρέχουν στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό τους. Στὴν κοινωνία μας ὅμως δὲν τηροῦνται οἱ ἀρχές αὐτές καί οἱ ἄνθρωποι συσσωρεύουν πλοῦτη γιά τὸν ἑαυτό τους καί τὸ περιβάλλον τους. Οἱ ἀπόψεις γιά τὸν πλοῦτο τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων διανοητῶν εἶναι πολὺ σκληρές. «Ὁ δίκαιος ἄνθρωπος πλοῦτο δὲν ἔχει ποτέ» (8), εἶπε ὁ Μένανδρος (Γνώμες μονόστ. 52), ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους ἀρχαίους ποιητές, ὁ δὲ Πλάτων στοὺς «Νόμους» (743C) γράφει: «Οἱ πάρα πολὺ πλούσιοι δὲν εἶναι ἐνάρετοι, καί, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι ἐνάρετοι, δὲν εἶναι καί εὐτυχεῖς» (9). Ἐκεῖνα τὰ ὑλικά ἀγαθὰ πού ἔχει κάθε ἄνθρωπος πέραν τῶν ἀναγκῶν του, τὰ κατακρατεῖ ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους του πού ἔχουν ἀνάγκη τῶν ἀπαραιτήτων γιά τὴ ζωὴ.

Ἐκεῖνο πού ὠφελεῖ ἐπίσης στήν προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νά ζεῖ φυσικό καί ἠθικό βίο εἶναι ὁ αὐτοἔλεγχος. Οἱ Πυθαγόρειοι (Χρυσὰ ἔπη), ἔλεγχαν τὸν ἑαυτό τους κάθε μέρα μέ τοὺς λόγους: «Τί κακό ἔκανα; τί καλό ἔκανα; τί καθήκον εἶχα νά κάνω καί δὲν τὸ ἔκανα;» (10). Ὁ Πλάτων στό ἔργο του «Ἀπολογία Σωκράτη (38A) γράφει ὅτι: «Ὁ βίος πού δὲν ὑποβάλλεται σὲ ἐλεγχό, δὲν ἔχει γιά τὸν ἄνθρωπο καμιά ἀξία» (11). Ἐκτός τοῦ ἐλέγχου στίς πράξεις του ὁ ἐνάρετος καί ἠθικός ἄνθρωπος, πρέπει νά εἶναι ἀγνός καί στίς σκέψεις του. Ὁ Στωϊκὸς φιλόσοφος Μάρκος Αὐρηλῖος στό ἔργο του «Τὰ εἰς ἑαυτόν» (Γ,δ), γράφει τὰ ἐξῆς: «Πρέπει νά συνηθίσουμε νά ἔχουμε στό νοῦ μας τέτοιες παραστάσεις, ὥστε ἂν κανένας ξαφνικά μᾶς ρωτοῦσε «τί σκέπτεσαι τώρα;» Μὲ θάρρος νά μπορούμε ἀμέσως νά τοῦ ἀπαντήσουμε ὅτι «σκέπτομαι αὐτό κι αὐτό». (12).

Ἐνας σπουδαῖος κανόνας ἠθικῆς, πού εἶναι καί μιὰ παγκόσμια ὑποθήκη ὅλων τῶν θρησκείων καί ὅλων τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων εἶναι τὸ γνωμικό: «Ὁ σὺ μισεῖς, ἐτέρω μὴ ποιήσεις».

Τελειότερη έκφραση αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐξῆς: «Πράττε στοὺς ἄλλους ὅ,τι καλὸ ἐπιθυμεῖς καὶ αὐτοὶ νὰ πράττουν σέ σένα». Ὁ μεγάλος φιλόσοφος Κομφούκιος εἶχε πεί στήν ἀρχαία Κίνα τόν 6ο αἰῶνα π.Χ. «Ὁ κανόνας ζωῆς εἶναι τὸ νὰ συμπεριφερόμαστε ἀπέναντι τῶν ἄλλων, ὅπως θά θέλαμε νὰ συμπεριφέρονται καὶ αὐτοὶ ἀπέναντί μας· νὰ ἡ διδασκαλία τοῦ ἀνθρώπου». Βίο φυσικό καὶ ἠθικό ζεῖ ὁ ἄνθρωπος, πού προσαρμόζεται μέ τούς φυσικούς καὶ πνευματικούς νόμους, πού εἶναι σεμνός καὶ μετριόφρων, πού δέχεται μέ ὑπομονή καὶ καρτερία τὰ μοιραῖα περιστατικά τῆς ζωῆς του πού δέν τοῦ εἶναι εὐχάριστα καὶ τὸ σπουδαιότερο δέν ἔχει κακίες καὶ πάθη.

Θά ἦταν παράλειψη νὰ μὴν τονίζαμε ὅτι βίος ἠθικός καὶ ἐνάρετος, θά πρέπει νὰ συμβαδίζει μέ φυσική καὶ ὑγιεινὴ ζωὴ. Ὁ παρά φύση βίος, οἱ καταχρήσεις οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν, τὸ κάπνισμα, ἡ κρεοφαγία, εἶναι ἐχθροὶ τῆς πνευματικῆς προόδου κάθε ἀνθρώπου.

Δέν ἀρκεῖ ὅμως νὰ γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος τὸν ὀρθὸ τρόπο ζωῆς πού πρέπει νὰ ἀκολουθεῖ. Τὸ σπουδαιότερο εἶναι νὰ μπορεῖ νὰ ἐφαρμόζει μέ συνέπεια αὐτὰ πού γνωρίζει.

1. Τὸ ὁμολογουμένως τῆ φύσει ζῆν, ὅπερ ἐστὶ κατ' ἀρετὴν ζῆν· ἀγει γάρ πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἡ φύσις.

2. Ἔργον πρὸ πάντων βιώτω φάος.

3. Πάντας ἐλευθέρους ἀφήκε θεοὺς, οὐδένα δούλον ἡ φύσις πεποίηκε.

4. Δικαιοσύνη ἐστὶν ἀρετὴ ψυχῆς διανεμητικὴ τῶν κατ' ἄξιαν.

5. Ἀντὶ κασιγνήτου ξεινός θ' ἰκέτης τε τέτυκται.

6. Οὗτοι συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν.

7. Ἄνδρα δ' ὠφελεῖν ἀφ' ὧν ἔχει τε καὶ δύναιτο κάλλιστος πόνων.

8. Ἀνὴρ δίκαιος πλοῦτον οὐκ ἔχει ποτέ.

9. Οὐκ εἰσὶν οἱ παμπλοῦσοι ἀγαθοί· εἰ δὲ μὴ ἀγαθοί, οὐδὲ εὐδαίμονες.

10. Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

11. Ὁ δὲ ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτός ἀνθρώπων.

12. Καὶ ἐθιστέον ἑαυτὸν μόνον φαντάζεσθαι, περὶ ὧν εἰ τις ἀφνω ἐπανεροῖτο· «τί νῦν διανοή;» μετὰ παρηγοίας παραχρήμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ καὶ τὸ.



ΑΡΧΑΙΑ ΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ*

AIM. IBOY

Ἄρχαία Σοφία ἢ Θεία Σοφία – Brahma Vidya – ἡ Ἀποκεκαλυμμένη Γνώση, ἡ γνώση τῶν Ἐσωτερικῶν Παραδόσεων ὡς πρὸς τὴ θεότητα, τὴ γένεση καὶ τὴ λειτουργία τοῦ κόσμου, τοὺς νόμους πού προΐστανται στό κοσμικό σχέδιο καὶ τίς σκοπιμότητες πρὸς τίς ὁποῖες αὐτό ἐξελίσσεται. Σύγχρονη ἐπιστήμη: Οἱ συλλήψεις τῆς ἀνθρώπινης Διάνοιας, τοῦ συγκεκριμένου ἀνθρώπινου Νοῦ, πού προκύπτουν ἀπὸ τὴν παρατήρηση τῶν ἐξωτερικῶν φαινομένων καὶ τὴν ἀναζήτηση μέσα ἀπὸ αὐτά μιᾶς πρώτης ἀρχῆς πού νὰ τὰ ἐρμηνεύει καὶ νὰ τὰ δικαιολογεῖ. Ἡ ἔρευνα τῆς πρώτης –τῆς Ἀρχαίας Σοφίας– ἔχει κατεύθυνση ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἢ ἐκ τῶν ἔσω πρὸς τὰ ἔξω. Ἡ ἔρευνα τῆς δεύτερης –τῆς ἀνθρώπινης ἐπιστήμης– ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω ἢ ἐκ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω. Δύο ρεύματα ἀντίρροπα, πού γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν δὲν μπορεῖ παρά νὰ συναντηθοῦν κάποτε, σ' ἓνα μακρυνό καὶ ἀπώτερο μέλλον. Ἡ συνάντηση αὐτή, στό ἐπίπεδο τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς, τῆς ἐνορατικῆς ἢ θείας ἐπιστήμης ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, μὲ τὴν ἐπιστήμη τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ ἀπὸ τὴν ἄλλη, θὰ εἶναι ἓνα γεγονός σταθμὸς στὴν ἀνθρώπινη ἐξελικτικὴ πορεία, ἓνα μήνυμα λυτρωτικὸ καὶ χαρμόσυνο γιὰ τίς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐθνῶν, τῶν λαῶν, γιὰ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐπάνω στὴ γῆ.

Στοὺς ἀρχαίους καιροὺς, σ' ὅλους τοὺς λαοὺς, τόσο ἡ θεία Ἐπιστήμη –ἡ γνώση τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων– ὅσο καὶ ἡ ἀνθρώπινη, ἡ φυσικὴ, ἡ ἰατρικὴ, τὰ μαθηματικά, ἡ ἀστρονομία, ἦταν στενά συνδεδεμένες καὶ καμμία δυσαρμονία δὲν παρεμβάλλοταν ἀνάμεσα στὴ νοητικὴ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά σύλληψη τοῦ κόσμου καὶ τὴν πνευματικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Μποροῦμε νὰ στρέψουμε τὴν ἔρευνά μας πρὸς ὁποιοδήποτε ἄλλο ἔθνος. Νὰ μελετήσουμε τίς πανάρχαιες παραδόσεις τῆς Χαλδαίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς Περσίας, τῆς Ἑλλάδας, σκύβοντας πάνω ἀπὸ τίς γραπτές μαρτυρίες τους. Μποροῦμε ἀκόμη νὰ πᾶμε πιό μακριὰ μέσα στό χρόνο, ν' ἀναζητήσουμε τὰ κατάλοιπα τῆς χαμένης ἐπιστήμης τῆς Ἀτλαντίδας, μέσα ἀπὸ τίς θαμμένες πολιτείες τῆς ἀγνω-

* Τὸ θέμα στίς γενικές του γραμμές ἔχει βασισθῆ στὴ σχετικὴ μελέτη τῆς Α. BESANT ἀπὸ τὸ βιβλίο τῆς. «Ἡ ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΟΡΦΗΣ».

στης, προκολομβιανής Ἀμερικῆς. Πιό πολύ ὅμως καί πάνω ἀπ' ὅλα αὐτά, σκύβοντας πάνω ἀπό τήν ἀθάνατη θρησκευτική φιλολογία τῆς Ἰνδίας, νά μελετήσουμε τήν πανάρχαιη θεία ἐπιστήμη της, τά ἔργα τῶν μεγάλων σοφῶν τοῦ ἔνδοξου παρελθόντος της. Κι' αὐτό ὄχι γιατί ἡ σοφία τῆς Ἰνδίας εἶναι ἀνώτερη ἀπό τή σοφία τῶν ἄλλων λαῶν – ἡ σοφία εἶναι παντοῦ ἡ ἴδια σέ ὅλα τά μήκη καί τά πλάτη τοῦ κόσμου – ἀλλά γιατί ἡ σοφία τῆς Ἰνδίας εἶναι ἡ μόνη, πού ἔχει ἐπιζήσει ἀκέραιη καί διδάσκεται χωρίς διακοπή μέσα ἀπό τίς χιλιετηρίδες. Θά διαπιστώσουμε ἔτσι παντοῦ ὅτι ἡ ἀρχαιότητα μιλάει μία καί τήν αὐτή γλῶσσα. Ἡ θρησκεία ἀποκαλύπτει τή μία καί μοναδική πνευματική ἀρχή, τήν Ἀλήθεια ἀπ' ὅπου τά πάντα ἔχουν ἀπορρεύσει. Ἐνῶ ἡ Διάνοια, ἡ ἀνθρώπινη λογική μελετᾷ τήν ἴδια αὐτή Ἀλήθεια στίς ἀναριθμητες ἐκδηλώσεις της μέσα στό σύμπαν. Ἡ ἐπιστήμη ἐπομένως αὐτή, τό ἔργο τῆς ἀνθρώπινης διάνοιας, δέν εἶναι στήν πραγματικότητα παρά ἡ ἀδελφή τῆς θρησκείας, ἡ καλύτερα ἡ πιστή θεραπαινίδα της, καί κάθε δυσαρμονία ἢ διχόνοια ἀνάμεσά τους θά ἦταν παράλογη, ἀντιφυσική καί ἀρνητική γιά τήν ἀνθρώπινη ἐξέλιξη.

Μ' αὐτόν τόν τρόπο ἔβλεπαν οἱ ἀρχαῖοι λαοί τά πράγματα. Παντοῦ ὄχι μόνον ἡ καθαυτή ἐπιστημονική ἔρευνα, ἀλλά καί κάθε ἄλλη δραστηριότητα τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, ἀπό τήν ποίηση, τή μουσική καί τό θέατρο, ἕως τήν φυσική, τήν ἰατρική, τή γυμναστική – γιά τήν ἀπόκτηση ἑνός ὑγιούς καί ἀρμονικοῦ φυσικοῦ φορέα – τά μαθηματικά, τή ρητορική, ὅλα εἶχαν ἓνα χαρακτήρα ἱερό, σάν ἓνας τρόπος καί μιᾶ προσπάθεια γιά τήν ἀνύψωση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τή θεότητα. «Ἡ τέχνη εἶναι Βράχμαν» δηλώνει ἐπιγραμματικά ἡ Ἰνδία. Ἡ τέχνη εἶναι θεός. Μ' αὐτή τήν πίστη, φυσιοδίφες, γιατροί, φιλόσοφοι καί λειτουργοί τῆς θρησκείας εἶναι συχνά στούς ἀρχαίους λαοῦς τά ἴδια πρόσωπα· ἐνῶ οἱ μεγάλες μορφές τῆς ἐπιστήμης, τῆς φιλοσοφίας, τῆς τέχνης ἀκούουν στό ὄνομα θεῶν, θεοφιλεῖς, θεόπνευστοι καί θεοδίδακτοι. Θεῖος ὁ μέγας Πυθαγόρας, θεῖος ὁ Ὀμηρος, θεῖος ὁ Ἱπποκράτης. Κάθε ἀνθρώπινη γνῶση δέν εἶναι παρά ἓνα τμήμα τῆς ἀποκεκαλυμμένης Γνώσης, τῆς θρησκείας, καί ἡ θρησκεία ἀποτελεῖ τήν ὅλη Γνώση.

Ἀποκεκαλυμμένη ἡ θεία Ἐπιστήμη καί Ἐπιστήμη ἀνθρώπινη. Δύο παράλληλοι δρόμοι γιά νά βοηθηθεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ξεφύγει ἀπό τό πνευματικό σκότος, ἀπό τή στενή φυλακή ὅπου τόν κρατοῦν δέσμιο οἱ αἰσθήσεις του, καί νά ξανοιχθεῖ πρὸς τό φῶς τῆς Ἀλήθειας.

Ἄν τώρα ἀπό τήν ἀρχαιότητα περάσουμε στίς νεώτερες ἐπο-

χές, στον Χριστιανικό ιδιαίτερα κόσμο, θά βρεθούμε μπρός σ' ένα φαινόμενο έντελως νέο και άνεξήγητο. Θά ίδουμε τήν θρησκεία από τή μιά μεριά κλεισμένη ύπεροπτικά στό δογματικό της πιστεύω, γεμάτη καχυποψία και έχθρότητα άπέναντι στη νέα έπιστήμη. Και από τήν άλλη μεριά τήν έπιστήμη γεμάτη εірωνεία και περιφρόνηση μπρός στις διεκδικήσεις της θρησκείας. Από πού προέκυψε αυτή ή διάσταση άνάμεσα στις δύο συνεργαζόμενες άδελφές τών άρχαίων καιρών; «Κύριος έδωκεν άνθρωποις έπιστήμην ένδοξάζεσθαι έν τοίς θαυμασίοις αυτού», λέγει ή Π. Διαθήκη. Γιατί λοιπόν ό Χριστιανικός κόσμος είδε μέ έχθρικό μάτι τήν έρευνα του ανθρώπινου νοϋ γύρω από τά «θαυμάσια» του κόσμου, του θείου αυτού δημιουργήματος; Άν περάσουμε στην Εύρώπη, στον Δυτικό κόσμο, στους πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες, θά δοϋμε ότι ή άρχαία έπιστήμη –μιά έπιστήμη, θά πρέπει νά πούμε, καθαρά έλληνική– επί μία περίπου χιλιετία, έχει σχεδόν ολοκληρωτικά άφανιστεί. Παρακμασμένη πρώτα μαζί μέ τήν παρακμή και τήν πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, δέν κατόρθωσε νά άνασυσταθεί στη συνέχεια και νά καταλάβει κυρίαρχη θέση μέσα στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Μέ τήν πτώση του Βυζαντίου, άσυγκράτητες οι βαρβαρικές όρδες έχουν στραφεί στην Εύρώπη. Η νύχτα ή πιό ζοφερή, τό πνευματικό σκότος έχει άπλωθει επάνω από τον Χριστιανικό κόσμο, ό Χριστιανικός μεσαιώνας, ένας από τους πιό σκληρούς και μακροχρόνιους της ιστορίας του κόσμου μας.

Μέσα σ' αυτή τήν πνευματική νύχτα, όταν ή νέα έπιστήμη άρχισε νά προβάλλει και πάλι δειλά σαν ένας ανατέλλων ήλιος, παρουσιάστηκε μέ μιά μορφή έχθρική, ξένη προς τήν κυρίαρχη θρησκεία και τό θρησκευτικό κατεστημένο. Η νέα, ώστόσο, αυτή έπιστήμη δέν ήταν στην πραγματικότητα καθόλου νέα. Έρχόταν μέσα από τον κόσμο της άρχαιότητας, από τους λαούς εκείνους πού είχαν στιγματισθεί από τον χριστιανικό φανατισμό σαν ειδωλολάτρες. Έρχόταν μέσα από τις σχολές της Ελλάδας, από τον Πυθαγόρα, τον Πλάτωνα και τον Άριστοτέλη, από τους Νεοπλατωνικούς και τους Γνωστικούς, από τά πανεπιστήμια και τά πνευματικά άνδρα της έλληνικής Αλεξάνδρειας. Κι άκόμη, ή νέα αυτή έπιστήμη έφθανε τώρα στη Χριστιανική Εύρώπη διά μέσου τών λαών του Ισλάμ, από τους Άραβες, τις σχολές της Άραβίας, πού είχαν γίνει οι κληρονόμοι –διά μέσου του Βυζαντίου και της Αίγυπτου– της έλληνικής διάνοησης. Πράγματι οι πρώτοι πού ήλθαν νά διδάξουν τή νέα έπιστήμη στην Εύρώπη ήταν οι Μαυριτανοί κατακτητές, πού περνώντας στην Ισπανία ίδρυσαν εκεί τά

πρώτα πανεπιστήμια, τις πρώτες σχολές. Πώς να μην επέλθει ή σύγκρουση εκκλησίας και νέας επιστήμης, μιᾶς επιστήμης πού έρχόταν μέσα από τό «ειδωλολατρικό» παρελθόν, διά μέσου άλλόθρησκων, βαρβάρων κατακτητῶν. Ἡ θρησκευτική καταδίωξη ἢ πιό ἀμείλικτη θά ξεσηκωθεί ἐνάντια στόν ὕπουλο αὐτό ἐχθρό, πού ἀπειλεῖ νά κλονίσει τήν πίστη. Τά βασανιστήρια, ἡ εἰρκτή, ἡ πυρά, ὁ θάνατος, παραμονεύουν παντοῦ, μέ σκοπό νά ἀναχαιτίσουν τήν ἐλεύθερη σκέψη, τήν ἐλεύθερη ἔρευνα. «Auto da Fe»: Πράξις Πίστεως... Ποιός θά μπορούσε ν' ἀναμετρήσει τίς μυριάδες τά θύματα τοῦ πιό σκληροῦ καί παράλογου αὐτοῦ θρησκευτικοῦ σκοταδισμοῦ: Ρογήρος Βάκων (Doctor Mirabilis) ἕνας μεγάλος σοφός, πρόδρομος τῆς σημερινῆς επιστήμης, καταδικασμένος ισόβια γιά τίς νέες ιδέες καί τίς ἐλεύθερες ἔρευνές του. Ἐπάνω στήν ἐπιθανάτια κλίνη του ὁ Κοπέρνικος, προσβλέπει μέ πικρία στό ἔργο του, πού δέν εἶχε τολμήσει νά ἐκδώσει ἀπό τόν φόβο τῆς Ἰεράς Ἐξετάσεως. Ὁ Τζιορτάνο Μπροῦνο, ὁ ἔμπνευσμένος φιλόσοφος, καταδικασμένος νά καεῖ ζωντανός γιά τίς πυθαγορικές του ιδέες. Γονατιστός ὁ Ἰωάννης Κέπλερ προσεύχεται, ζητώντας ἀπό τόν θεό μιάν ἐπιβεβαίωση, ἄν ὅλα ἐκεῖνα πού παρατηροῦσε στόν οὐρανό ὡς πρὸς τίς τροχιές τῶν πλανητῶν γύρω ἀπό τόν ἥλιο – ἐκεῖνα πού καί ὁ ἴδιος ὁ Κοπέρνικος εἶχε πιστέψει – ἦταν ἀληθινά. Μέ τρέμοντα χεῖλη ὁ Γαλιλαῖος ἀναγκάζεται ν' ἀπαρνηθεῖ τήν ἀλήθεια πού γνώριζε, γιά νά ἀποδεχθεῖ τήν πλάνη πού τοῦ ἐπέβαλλαν... Ἕνας ἀτέλειωτος δρόμος μαρτυρικός, ὅπου κάθε βῆμα ἀνακαλεῖ μνήμες φωτιάς καί αἵματος, χωρίς καμμιά λογική ἐξήγηση γιά τό ἄσπονδο αὐτό μίσος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πρὸς τήν ἐλεύθερη σκέψη καί τήν ἐλεύθερη ἔρευνα τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ. Παρ' ὅλα αὐτά ὡστόσο, παρά τόν ἀπηνή διωγμό της, ἡ νέα Ἐπιστήμη θά κατορθώσει νά ἐπιζήσει καί νά ἀνδρωθεῖ, συγκεντρώνοντας καί αὐτῇ μέ τή σειρά της τά ὄπλα ἐκεῖνα, πού θά μπορούσαν νά χτυπήσουν τή θρησκεία καί νά στηριξοῦν τώρα τόν ὕλισμό, σάν τῇ μόνη ἀληθινή φιλοσοφία τῆς ζωῆς. Εἶναι ὁ νόμος τῆς Ἀνταποδόσεως, ὁ νόμος τῆς Δικαιοσύνης καί τοῦ Κάρμα, γιά τήν ἐξισορρόπηση καί τήν ἀποκατάσταση τῆς διασαλευθείσης ἡρεμίας καί τάξης.

Ἄν μεταφερθοῦμε πράγματι στόν 19ο αἰώνα, θά διαπιστώσουμε ὅτι ἡ σκιά τοῦ ὕλισμοῦ, ἑνός ἄκρατου ὕλισμοῦ, βαραίνει τώρα ἐπάνω ἀπό τή σκέψη τῆς Εὐρώπης, ἔτσι ὥστε μεγάλα ὀνόματα τοῦ ἐπιστημονικοῦ στίβου, ἄτομα βαθύτατα θρησκευτικά ἔως τότε, νά μὴ διστάζουν νά δηλώσουν ἐπίσημα ὅτι δέν ὑπάρχει στό σύμπαν παρά μόνον ἡ ὕλη, καί ἀπό τήν ὕλη ἔχει πηγάσει

κάθε μορφή ζωής. Λίγη έπιστήμη άπομακρύνει από τόν Θεό. Τά πράγματα βέβαια δέν θ' άργήσουν νά άνατραπούν και οι νεώτερες άνακαλύψεις τής έπιστήμης θά κάνουν τόν ύλισμό νά καταθέσει τά όπλα. Πίσω και πέρα από τήν ύλη ύπάρχει ένας άγνωστος παράγων, ό παράγων ζωή, και ή ύλη δέν είναι παρά ό φορέας γιά τήν έκφραση αύτής τής ζωής.

Ύστερα από τή σύντομη αύτή ιστορική άναδρομή ως προς τόν διχασμό τής Αρχαίας σοφίας και τής Συγχρονης έπιστήμης, άς δούμε ποιά είναι ή διαφορά ως προς τή μέθοδο έρεύνης τών δύο αύτών κλάδων τής ανθρώπινης γνώσης, άπ' όπου και τά άποτελέσματα πού προκύπτουν είναι διαφορετικά.

Ύπάρχει μία βασική διαφορά. Η άρχαία Σοφία μελετά τόν κόσμο ξεκινώντας από τήν άποψη τής Ζωής ή του Πνεύματος, μιās γενεσιουργού δηλαδή άρχής, πού έρχεται νά έκδηλωθει και νά έξελιχθει μέσα από τόν κόσμο τών υλικών φαινομένων. Αντίθετα ή σύγχρονη Έπιστήμη μελετά τόν κόσμο ξεκινώντας από τήν πολλαπλότητα τών υλικών φαινομένων, προσπαθώντας νά άνακαλύψει μέσα από αυτά, μέ τή μέθοδο τής έπαγωγής, τήν ύπαρξη μιās πρώτης άρχής, ικανής νά έρμηνεύσει τήν πολλαπλότητα τής έκδήλωσης. Η πρώτη εργάζεται, όπως είπαμε, μέ κατεύθυνση έκ τών έξω προς τά μέσα, ή δεύτερη έκ τών έξω προς τά μέσα. Και τό γεγονός αυτό προμηνύει μιá μελλοντική συνάντηση, όπου ή ανθρώπινη έπιστήμη και γνώση θά δώσει τό χέρι στην άρχαία σοφία και γνώση.

Η θεμελιώδης αύτή διαφορά ως προς τή μέθοδο έρεύνης τών δύο έπιστημών, συνεπάγεται άποτελέσματα διάφορα. Αν ξεκινήσουμε τή μελέτη του κόσμου και τής ζωής μέ βάση τις μορφές, θά έχουμε νά κάνουμε μέ μιá πολυπλοκότητα άτελείτητη. Άς πάρουμε γιά παράδειγμα ένα δένδρο. Ένα δένδρο άποτελεί μιá ένότητα, μιá ξεχωριστή μονάδα ζωής. Μιά ρίζα, ένας μοναδικός κορμός διοχετεύει τό ζωτικό ρεύμα παντού, έτσι ώστε φύλλα, άνθη, και καρποί έκδηλώνουν τήν τελική έκφραση αύτής τής ζωής. Αν άρχίσουμε τή μελέτη του δένδρου από τήν πηγή τής ζωής του, θά έχουμε μιá ένότητα του σχεδίου, χάρις στην όποία μπορούμε νά συλλάβουμε τό αίτιο τής διαφοροποίησης. Αν όμως άρχίσουμε τή μελέτη από τα φύλλα θά έμπλακούμε σέ μιá πολυπλοκότητα άτελείτητη. Η σημερινή έπιστήμη κάνει αυτό άκριβώς, άγνοεί τήν ένότητα, πού ύπάρχει πίσω από τήν πολλαπλότητα, άγνοεί τόν παράγοντα πνεύμα ή ζωή, πού έκδηλώνεται μέσα από τή μορφή. Ο σημερινός έπιστημών – λέγει ή Μπέζαντ – μοιάζει μέ τόν βοτανολόγο εκείνον, πού θέλοντας νά

μελετήσει έναν λωτό, έρευνά μόνο τό όρατό τμήμα του φυτού, τό έξω από τό νερό, μή λαμβάνοντας ύπ' όψιν τό άόρατο, τό μέσα στό νερό, άπ' όπου τό όρατό έχει λάβει ύπόσταση.

Υπάρχει όμως και μία άλλη ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στις δύο επιστήμες, πού άφορά τά μέσα έρεύνης μέ τά όποία εργάζεται ή κάθε μία. Μέσον έρεύνης τής σύγχρονης επιστήμης ή παρατήρησις και τό πείραμα, οί πληροφορίες πού προσκομίζουν οί αισθήσεις, έπεξεργασμένες από τή διάνοια. Θα πρέπει για τόν λόγο αυτόν ένας επιστήμων νά κατέχει όρισμένες ικανότητες, όρθή παρατήρηση, κρίση, διαύγεια, έπιδεξιότητα, φαντασία και έμπνευση. Κι άκόμη, έπειδή τό πεδίο μελέτης του άγκαλιάζει τόσο τό άπείρως μικρό, όπως τό ύλικό άτομο, καθώς και τό άπείρως μεγάλο, τόν μακρόκοσμο, προκειμένου νά αναπληρώσει τήν ανεπάρκεια των αισθητηρίων όργάνων του, είναι ύποχρεωμένος νά καταφεύγει σέ βοηθητικά όργανα, τηλεσκόπια και μικροσκόπια, συσκευές μιās άκρας κατά τό δυνατόν τελειότητας. Οί σοφοί μας θα έφευρισκουν έτσι όλοένα και πιό ευαίσθητα όργανα, ή πρώτη άρχή ώστόσο θα παραμένει ασύλληπτη, ό Θεός θα άρνεϊται νά φυλακιστεί μέσα στά χημικά αντίδραστήρια και τίς πολύπλοκες ανθρώπινες συσκευές.

Σέ αντίθεση πρός τόν σύγχρονο επιστήμονα, ό άνθρωπος τής άρχαίας επιστήμης δέν έχει ανάγκη από κανένα όργανο, έφόσον τό πεδίο μελέτης του δέν είναι οί ύλικές μορφές, αλλά ή έγκλειστη μέσα στις μορφές ζωή. Η έξήγηση κάθε πράγματος βρίσκεται μέσα σ' αυτό τό ίδιο. Για μία τέτοια λοιπόν μελέτη, τή μελέτη τής ζωής, μία προϋπόθεση και μία ιδιότητα είναι άπαραίτητη: Τό νά έχει αναπτύξει κανείς τήν ίδια τή δική του ύπαρξη, τήν έγκλειστη μέσα σ' αυτόν ζωή. *Γιατί μόνον τό όμοιο μπορεί νά γνωρίσει τό όμοιο.* Μόνον ή ζωή μπορεί νά άποκριθεί στους κραδασμούς του καθετί πού ζει. Τό έργο του έπομένως άρχίζει από τήν ίδια τήν έσωτερική του ανάπτυξη. Θα πρέπει νά άποσπάσει μέσα από τήν άβυσσο τής δικής του φύσης, τίς θείες εκείνες δυνάμεις πού ύπνώττουν πίσω από τά πέπλα τής ύλης. Η ικανότητα αυτή είναι τό μόνον μέσον πού διαθέτει. Αυτό ήταν στους άρχαίους καιρούς τό σημείο έκκινήσεως για τή Γνώση. Η έσωτερική ανάπτυξη και άφύπνιση. Γιατί κατά τό μέτρο και μόνον αυτής τής ανάπτυξης, τής ανάπτυξης του έσωτερικού του θεού, θα είναι σέ θέση ό άνθρωπος νά γνωρίσει και νά καταμετρήσει τή θεότητα πού ύπάρχει έξω από αυτόν.

Έκείνο πού κάνει τό πράγμα αυτό δυνατό, τό νά γνωρίσει δηλαδή ό άνθρωπος και νά κατανοήσει τή θεότητα μέσα στό Σύ-

μπαν, είναι τό ότι ό θεός και ό άνθρωπος είναι μιās και τής αύτής φύσεως. Η φυλή τών θεών και τών ανθρώπων είναι μία και ή αύτή. Η δήλωση αύτή μοιάζει φαινομενικά παράτολμη. Δέν είναι ώστόσο παρά ή θεμελιώδης άρχή όλων τών Έσωτερικών παραδόσεων και τών θρησκειών. Ό άνθρωπος είναι ή «θεία πόλις του Βράχμαν», είναι εικόνα και όμοίωμα του Θεού. «ΕΙΣΑΙ ΕΚΕΙΝΟ» είναι ή γνωστή διατύπωση του Ινδουισμού. Καί ή ταυτόσημη βεβαίωση τών Ιουδαϊκών Γραφών: «Ό Θεός έδημιούργησε τόν άνθρωπο κατ' εικόνα του». Η διδασκαλία ώς πρός αύτό είναι παντού ταυτόσημη. «Εϊστε θεοί», δηλώνει ό Ίησούς. Πώς νά πιστέψει στη συγκλονιστική αύτή δήλωση ό άνθρωπος, ό μικρός, ό έφήμερος, ό φυλακισμένος μέσ στα δεσμά και τά πάθη τής ύλικής του ύπόστασης, μέσ στίς μικρότητες, τίς κακότητες και τίς άθλιότητες του γήινου βίου; Κι ώστόσο αύτή είναι ή άλήθεια. Ό άνθρωπος είναι πράγματι ένας θεός έν τώ γίνεσθαι, είναι ένα όλόκληρο σύμπαν, έπαναλαμβάνοντας μέσα του σέ μικρογραφία τή σύσταση και τήν εξέλιξη του Σύμπαντος. Γι' αύτό και μικρόκοσμος και κάτοπτρό του σύμπαντος έχει όνομασθει. Άν θέλει έπομένως νά καταλάβει τόν Δημιουργό και τό έργο του, θά πρέπει νά φέρει σέ εκδήλωση τόν δικό του θεό, νά κάνει νά βλαστήσει και νά άνθίσει μέσα του τό άθάνατο θεϊο σπέρμα του. Τότε και μόνον ό έξωτερικός θεός θά του άποκαλυφθει σέ όλη του τή δόξα. Διαφορετικά ό θεός θά παραμένει άθέατος. «Μέσ στη χρυσή καλύπτρα ένοικεί τό άμωμον, τό άδιαίρετο Βράχμαν, τό αγνό φώς τών φώτων, πού μπορούν νά γνωρίσουν μόνον οί γνωρίζοντες τό έαυτό... Η μεγάλη, ή μη γεννηθείσα ψυχή είναι αύτή πού έδρευει μέσ στην καρδιά του ανθρώπου. Εκεί κοιμάται... «Η διάνοια πού έχει καθαρθει μέ τήν Γνώση, θεωρεί Αυτόν... Η Γνώση ένωμένη μέ τήν ευλάβεια, άνευρίσκει τήν κατοικία του Βράχμαν. Όποιος γνωρίζει τό Βράχμαν, γίνεται ό ίδιος Βράχμαν», λέγει ή ινδική Ούπανισάντ. Τό όμοιον διά του όμοιου γινώσκειται. Ό παρατηρών και τό παρατηρούμενο θά πρέπει νά επικοινωνήσουν και νά ταυτισθούν. Αυτό ήταν σιούς αρχαίους καιρούς τό σημείο εκκινήσεως για τή Γνώση. «Δέν ύπάρχει άλλος δρόμος από αυτόν για ν' ακολουθήσουμε», είπαν οί σοφοί τής Ινδίας όταν αντίκρυσαν επάνω σ' αυτόν τό εκπαγλο όραμα. Έκείνος πού φιλοδοξούσε νά κατακτήσει τή γνώση του θείου, έπρεπε πρώτα νά γίνει ένας άγιος, ένας αγνός οί δύο λέξεις είναι ταυτόσημες πριν μπορέσει νά γίνει ένας σοφός. Κανείς δέν μπορεί νά γίνει σοφός, πριν νά έχει γίνει αγνός. Η αγνότητα είναι τό πρώτο στάδιο για τήν άπόκτηση τής σοφίας. Γιατί πώς θά

μποροῦσαν μάτια ἀκάθαρτα ν' ἀντικρύσουν τό ἀγνό ὄν; «Θά πρέπει πρῶτα τό ὄργανο τῆς ὄρασης νά γίνει ἀνάλογο μέ τό ἀντικείμενο πού ἐρευνᾷ» λέγει ὁ μέγας Πλωτίνος. Ἕνας ἅγιος μπορεῖ νά μὴν εἶναι ἀκόμη σοφός, ἕνας σοφός ὅμως δὲν μπορεῖ νά μὴν εἶναι ἅγιος.

Αὐτή εἶναι ἡ βασική διαφορά ὡς πρὸς τὴ μέθοδο ἐρεύνης τῶν δύο ἐπιστημῶν, τῆς ἐσωτερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς. Μία διαφορά οὐσιαστική ὥστε καὶ τὰ ἀποτελέσματα πού προκύπτουν νά εἶναι διαφορετικά.

Τί ἐννοοῦμε ὅταν λέμε ὅτι ὁ ἐρευνητής πρέπει νά ζεῖ ὁ ἴδιος αὐτό πού ἐρευνᾷ; Τό νά ζεῖ κανεὶς κάτι σημαίνει νά ἐπικοινωνεῖ μαζί του, νά ταυτίζεται, νά τό ἐρμηνεύει καὶ νά τό συνειδητοποιεῖ. Ἡ λέξη συνειδηση προκύπτει ἀπὸ τὸν σύν καὶ τό γνωρίζω, προϋποθέτει δηλ. μιάν ἐπικοινωνία ἀνάμεσα σέ δύο πράγματα. Τό νά συνειδητοποιεῖ κανεὶς κάτι σημαίνει νά ἀποκρίνεται στοὺς κραδασμούς πού τό πράγμα αὐτό ἐκπέμπει, νά τοὺς μεταφράζει, μέσα του καὶ νά τοὺς κατανοεῖ. Συνειδησις λοιπὸν εἶναι ἡ ἀποκριτικότητα τοῦ Ἐγὼ στοὺς κραδασμούς πού φθάνουν πρὸς αὐτό. Τό Σύμπαν ὀλόκληρο εἶναι γεμάτο ἀπὸ κραδασμούς, καὶ ὁ κραδασμός, ἡ δόνηση εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο, ἡ γλώσσα, ἡ ὁμιλία τοῦ Θεοῦ. Κάθε ἐνέργεια, ἀπὸ τίς φυσικὲς ἐνέργειες, τό φῶς, τὸν ἠλεκτρισμό, τὸν μαγνητισμό, ἕως τὴ νόηση καὶ τίς ψυχικὲς ἐνέργειες εἶναι ἀποτέλεσμα κραδασμῶν, καὶ ὁ ἄνθρωπος καθ' ὅλο τό διάστημα τῆς ζωῆς του εἶναι πομπὸς καὶ δέκτης κραδασμῶν. Κάθε νέος κραδασμός στὸν ὁποῖον ἀποκρίνεται τό ἀνθρώπινο Ἐγὼ, πού τὸν μεταφράζει μέσα του, φέρνει σ' αὐτόν μιὰ νέα διεύρυνση στὴ συνειδησή του, μιὰ νέα ἀποψη καὶ μιὰ νέα γνώση τοῦ κόσμου.

Εἶπαμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνας μικρὸς κόσμος, μιὰ ἀκτίνα ἢ ἕνα σπέρμα Θεοῦ. Εἶναι ἐπόμενο λοιπὸν νά ὑπάρχουν μέσα σ' αὐτόν σέ κατάσταση σπερματική ὅλες οἱ θεῖες ιδιότητες, ὅπως ἀκριβῶς μέσα σ' ἕνα βελανίδι ὑπάρχει δυνάμει ὀλόκληρη ἡ βελανιδιά. Οἱ ιδιότητες αὐτές πρόκειται ν' ἀναπτυχθοῦν κατὰ τὴ διαδρομὴ τῆς ἐξελιξεως, μέσα σέ μακρότατα χρονικὰ διαστήματα, σέ μελλοντικὲς ἀνθρώπινες φυλές, καὶ νά γίνουν συνειδησιακὲς καὶ πνευματικὲς ικανότητες, (Siddhis) κάνοντας τέλος τὸν ἀνθρωπο ἰσόθεο.

Ἄς δοῦμε ποιὲς εἶναι οἱ ιδιότητες πού ὑπάρχουν σέ πληρότητα μέσα στοῦ Θεῖον, σέ σπερματική ἀτέλεια μέσα στοῦ ἀνθρώπινο Ἐγὼ.

Ὁ Θεός εἶναι μιὰ Τριάς, εἶναι τριπλοῦς στὴν ἐκδήλωσή Του.

Ἡ θεία Τριάς, ἡ trimurti, εἶναι ἓνα δόγμα κοινό σ' ὅλες τις ἐσωτερικές παραδόσεις καί σ' ὅλες τις θρησκείες, ἀρχαίες καί νεώτερες: «SAT-CHIT-ANANDA» λέγει ὁ Ἰνδουϊσμός ἢ «Mahadēva-Vishnou-Brahma». «Πατήρ-Υἱός-Πνεῦμα» ὁ Χριστιανισμός, «Φῶς-Ἔρως-Νοῦς» ὁ Ὀρφισμός καί ἡ ἑλληνική ἀρχαιότητα «Βούληση-Αἰσθαντικότητα-Διάνοια». Ὁ Δημιουργός ἐκδηλώνεται στό ἔργο του μέσα στόν κόσμο μέ τρεῖς ὄψεις, τρεῖς ὑποστάσεις, τρεῖς αἰώνιες ιδιότητες, καί δέν εἶναι δύσκολο νά τις διαπιστώσουμε. Τό Σύμπαν ἐκδηλώνει Βούληση –δημιουργική δύναμη καί ἰσχύ– ἐκδηλώνει αἰσθαντικότητα, παγκόσμια συμπάθεια, καί τέλος διάνοια, πνεῦμα, νοῦ.

«Τό πρός τά κάτω ἀναλογεῖ πρός τά ἄνω». Ὡχρή ἀντανάκλαση τῆς θείας Τριάδος μέσα στόν ἄνθρωπο, ἡ πνευματική τριάς, γνωστή σάν «Atma-Buddhi-Manas», τό πνευματικό Ἐγώ, ὁ ἀληθινός ἄνθρωπος.

Πρώτη ὄψις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὄψις SAT, Πατήρ, Mahadēva πηγῆ καί ρίζα ζωῆς. Μιά ὄψις δύσκολη νά κατανοηθεῖ, πού μεταφράζεται ὡστόσο σάν Βούληση, Ἰσχύς καί Ἐξουσία πνευματική, πνευματική ἢ ἀληθινή Ζωή, Αὐτο-ὑπαρξη καί Αὐτο-ζωή.

Δευτέρα ὄψις τοῦ Θεοῦ ἢ ὄψις Vishnou, Υἱός–Ananda–Καθολική ἢ κοσμική Ἀγάπη καί Ἔρως. Τό Σύμπαν τόσο στήν ἰνδική ὅσο καί στήν ἑλληνική σκέψη εἶναι καρπός ἔρωτος. Ἀγνός ἔρωτας τό ἐδημιούργησε, τό συντηρεῖ καί τό ἐξελίσσει πρός τήν τελείωσή του. Ἐπειδή ὁμως ὁ Ἔρως, ἡ Ἀγάπη –κύριο χαρακτηριστικό τῆς ὄψεως– συνοδεύεται πάντοτε ἀπό ἓνα συναίσθημα εὐχάριστο χαρᾶς καί εὐδαιμονίας, ἡ ὄψις αὐτή ἔχει ἀποδοθεῖ στήν ἰνδική TRIMURTI μέ τόν ὄρο «Ananda» Μακαριότης. Εἶναι ὁ χαρούμενος παλμός τῆς παγκόσμιας Ζωῆς, τῆς μεγάλης κοσμικῆς Καρδιάς, πού ἐμπυχώνει κάθε καρδιά, ὁ κοσμικός Χριστός πού διαμοιράζεται καί θυσιάζεται ἐκούσια, ὁ μέγας Ἐσταυρωμένος τοῦ Διάστηματος τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας (Τίμαιος)

Τρίτη ὄψις τοῦ Θεοῦ, ἡ ὄψις Νοῦς, Βραχμάς, θεῖο ἢ ἅγιο Πνεῦμα, παγκόσμια Διάνοια. Ἡ τρίτη αὐτή ὄψις εἶναι ἐκείνη πού πρώτη ἐκπορεύεται τόσο μέσα στό Σύμπαν, ὅσο καί στόν ἄνθρωπο. Ὁ θεῖος Νοῦς εἶναι ὁ θεμελιωτής τοῦ Σύμπαντος, ὁ κατασκευαστής τῆς ὕλης καί τῶν μεγάλων κοσμικῶν πεδίων, καθῶς καί ὁ φορέας τῶν θείων Ἰδεῶν. Εἶναι τό θησαυροφυλάκειο τῶν θείων Ἀρχετύπων, πού ἔρχονται μέσα ἀπό παρελθόντα σύμπαντα, γιά νά χρησιμεύσουν σάν σπέρματα στό νέο δημιουργούμενο σύμπαν. Τό Βράχμαν διαλογίσθηκε καί ὁ κόσμος ἦλθε σέ ὑπαρξη».

Μέσα στο ανθρώπινο Έγώ, όπως είπαμε, η θεία Τριάς εκπροσωπείται με το πνευματικό τρίγωνο «Atma-Buddhi-Manas». Κάθε όψις της ανθρώπινης τριάδος που θα αναπτύσσεται κατά τη διαδρομή της εξέλιξεως, θα αποκαλύπτει στον άνθρωπο την αντίστοιχη όψη της θείας Τριάδος». Έτσι:

I. Προκειμένου να γνωρίσει ο άνθρωπος και να κατανοήσει το έξωτερικό σύμπαν, τον κόσμο των υλικών φαινομένων και τη ζωή που έμψυχώνει την ύλη, σαν ενέργεια-δύναμη, έργο του θείου Νοῦ, όπως είπαμε, θα πρέπει να αναπτύξει μέσα του την όψη Manas, την Άνωτερη Διάνοια, τον Καθαρό Λόγο ή την Ένορατική γνώση. Χωρίς αυτή την ανάπτυξη, μάταια ο έρευνητής επιστήμων θα προσπαθεί με τα όλοένα και πιο τέλεια όργανά του να κατανοήσει το έξωτερικό σύμπαν. Η πρώτη αρχή, ο έσωτερικός λόγος και η ουσία των πραγμάτων – ή ζωή του Βράχμα – θα του διαφεύγει. Και θα πρέπει να πούμε ότι το έργο αυτό ανήκει στη δική μας φυλή, την Άρια, και τη δική μας ύποφυλη, αυτήν που καταλαμβάνει σήμερα τον Δυτικό λεγόμενο κόσμο. Είναι κάτι που μπορούμε να το διαπιστώσουμε εύκολα, ή άλματώδης ανάπτυξης της Διανοίας είναι το κύριο χαρακτηριστικό της εποχής μας. Όμως ο σημερινός άνθρωπος, ο σύγχρονος επιστήμων, εργάζεται άομη, όπως είπαμε, με τη συγκεκριμένη ή κατώτερη διάνοια, τον πρακτικό νοῦ, που διαιρεί και διαχωρίζει, που έρευνά τον κόσμο σε σχέση δυαδικότητας, υποκείμενο-άντικείμενο, παρατηρῶν και παρατηρούμενο. Για τον λόγο αυτόν άλλωστε το κύριο χαρακτηριστικό της εποχής μας είναι ο μεγάλος διαχωρισμός, ο ανταγωνισμός και η επιθετικότητα ακόμη ανθρώπου προς άνθρωπο. Η ανάπτυξης του Καθαρού Λόγου, της Ένορατικής γνώσης, θα είναι το τέρμα της σκοτεινής αυτής εποχής και η επίστεψη της μακρᾶς και αγωνιώδους προσπάθειας του ανθρώπου για την κατανόηση του κόσμου των υλικών φαινομένων.

II. Προκειμένου να επικοινωνήσει ο άνθρωπος με τη δεύτερα Όψη του θείου και να κατανοήσει τη ζωή του Vishnou, του Υιού, το έργο της όψεως αυτής μέσα στο μορφικό σύμπαν και τη γένεση των όντων, θα πρέπει να αναπτύξει μέσα του την αντίστοιχη όψη του πνευματικού του Έγώ, που είναι η όψις «Buddhi», Ἀγάπη-Σοφία, ψυχικός φωτισμός και «Χριστός». Κάθε μορφή ζωής, από το όρυκτο μέχρι τον άνθρωπο, είναι έργο της θείας αυτής πνοῆς του Vishnou, της Ἀγάπης, που συγκρατεί με την ένωτική δύναμή της και υποβαστάζει τον κόσμο. Με την κατάκτηση του Buddhi και της Βουδδικῆς συνειδήσεως ο άνθρωπος, αν και ζώντας ο ίδιος σε ασύλληπτη ενέργεια σαν άτομικότητα αισθάνεται ταυτό-

χρονα τόν έαυτό του ένωμένον αδιάσπαρτα μέ κάθε άλλη ζωή. Μία κατάσταση άνάλογη επάνω στή γή είναι εκείνη πού ύπάρχει άνάμεσα σέ δύο πρόσωπα ένωμένα μέ βαθύ και άγνό έρωτα, ή χαρά και ή εύδαιμονία πού πηγάζει από τήν ένωση αυτή. Ο γήϊνος έρωτας δέν είναι παρά μία σκιώδης άπήχηση του ούράνιου έρωτα και τής θείας μακαριότητας, πού οι θεοί έδωσαν στον άνθρωπο, σαν μία πρόγευση τής μελλοντικής του αυτής κατάκτησης.

Η όψις «Buddhi» δέν έχει άναφανή άκόμη μέσα στην άνθρωπινη καρδιά. Τό ανθρώπινο συναίσθημα είναι άκόμη έγωκεντρικό, συνδεδεμένο και συνεργαζόμενο άμεσα μέ τή διάνοια, μέ τόν κατώτερο νοϋ, σαν επιθυμία (kama), παλεύει μέσα στις αντίθεσεις και τή δυαδικότητα: αγάπη-μίσος, συμπάθεια-άντιπάθεια, εύχαρίστησις-πόνος. Η άληθινή αγάπη όμως –τό έξιο συναίσθημα– δέν γνωρίζει καμμία σκιά δυσαρμονίας, πού νά προκαλεί θλίψη και πόνο. Όταν ή όψις αυτή καταυγάσει μέ τό φώς της τόν έσωτερικό άνθρωπο, τότε και μόνον αυτός θά είναι σέ θέση νά κατανοήσει τή ζωή πού έμψυχώνει κάθε μορφή, πού πάλλεται μέσα σέ κάθε καρδιά. Η κατάκτηση τής όψεως αυτής θά είναι τό έπίτευγμα τής 6ης φυλής, εκείνης πού θά διαδεχθεί τή δική μας, τήν Άρία φυλή.

III. Απομένει άκόμη ένα στάδιο νά κατακτηθεί, εκείνο πού θά φέρει τό ανθρώπινο Έγώ σέ πλήρη ένωση μέ τή θεότητα και μέ τή θεία Τριάδα. Είναι ή 'ανάπτυξις μέσα στον άνθρωπο τής Πρώτης όψεως του θείου, τής όψεως Πατήρ, SAT, Mahadeva, πού αντίστοιχεί στην όψη, «ΑΤΜΑ» τής ανθρώπινης τριάδας, και έρμηνεύεται, όπως είπαμε, σαν *Βούληση, έξουσία πνευματική, άληθινή ύπαρξη και άληθινή Ζωή*. Και θά πρέπει νά πούμε ότι ο άνθρωπος άνατακλώντας τήν όψη αυτής τής θεότητας επάνω στή γή, εκδηλώνει έλευθερία βουλήσεως, δημιουργικότητα και δράση, σαν ένας μικρός, άναπτυσσόμενος θεός. Όταν ή όψις αυτή θά έχει άναπτυχθεί μέσα στο ανθρώπινο Έγώ, σέ άπώτατες μελλοντικές εποχές (στην 7η φυλή, πού θά κλείσει τόν εξελικτικό κύκλο τής ανθρώπότητας επάνω στή γή) τότε ή θεία Τριάς θά έχει εκδηλωθεί σέ πληρότητα μέσα από τήν άνθρωπινη, ο άνθρωπος θά έχει άνακαλύψει τό Θεό τόσο μέσα σ' αυτόν, όσο και σέ κάθε τι έξω από αυτόν, θά έχει γίνει ο ίδιος ένας γεννητός Θεός. Απελευθερωμένος πλέον από τά γήϊνα δεσμά και τή γήϊνη έλξη, σαν ένας ώριμος καρπός, θά περάσει προς τήν κατάσταση εκείνη τή γνωστή σαν «Νιρβάνα». Ποιά είναι αυτή ή κατάσταση τής Νιρβάνα και ή αντίστοιχη Νιρβανική συνείδησις, κα-

νένα γήϊνο μέτρο καί καμμιά γήϊνη ἀναλογία δέν θά μπορούσε ποτέ νά ἀποδώσει.

Μ' αὐτόν τόν τρόπο ἔβλεπε τά πράγματα ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀρχαίας Ἐπιστήμης. Μέ τήν ἀνάπτυξη τῶν θείων ἰδιοτήτων μέσα του, μέ μιάν εἰδική μυητική ἀγωγή, μέσα σέ σύντομο χρονικό διάστημα, γινόταν ἰκανός νά κατανοήσῃ τίς ἀντίστοιχες ἰδιότητες τοῦ θεοῦ ἔξω ἀπό αὐτόν. Μέσα στίς ἐσωτερικές σχολές καί τίς μυστηριακές ὀργανώσεις, μέσα στά πανάρχαια Ἄσραμ τῆς Ἰνδίας, μέ τήν καθοδήγηση σοφῶν διδασκάλων, μέ τήν αὐστηρή ἀγωγή, τή συμμόρφωση στούς κανόνες τῆς ἠθικῆς, τῆς εὐλάβειας, τῆς ἀγνότητος καί τῆς ταπεινότητος, μέσα σ' ἓνα διάστημα πολύ πιό σύντομο ἀπό τό φυσιολογικό, τά πέπλα τῆς Ἰσίδας ὑποχωροῦσαν τό ἓνα κατόπιν τοῦ ἄλλου. Ὁ παρατηρῶν ἐπικοινωνοῦσε μέ τό παρατηρούμενο, ζοῦσε τή δική του ζωή, τήν μελετοῦσε στήν ἴδια τήν ἐκπόρευσή του καί ὄχι στίς πολλαπλές ἐκδηλώσεις τῆς. Εἶναι εὐνόητο, βέβαια, ὅτι τό ἐπίτευγμα αὐτό ὑπῆρξε παντοῦ καί πάντοτε τῶν ὀλίγων καί τῶν ἐκλεκτῶν.

Εἶναι ὡστόσο ἀξιοσημείωτο ὅτι πολλά ἀπό τά μεγάλα προβλήματα καί οἱ συγκλονιστικές κατακτήσεις τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης, τείνουν νά συναντηθοῦν μέ τίς γνώσεις τῆς ἀρχαίας Σοφίας, νά τίς ἐπιβεβαιώσουν καί νά τίς ἐπαληθεύσουν ὡς ἓνα σημεῖο. Καί πρῶτα πρῶτα ἡ περίφημη θεωρία τῆς Σχετικότητας τοῦ μεγάλου Αἰνστάιν, δέν εἶναι παρά ἡ πανάρχαιη γνώση τῆς Ἰνδικῆς σοφίας ὡς πρός τήν ἀπατηλότητα τῆς διαστάσεως «χωρο-χρόνος» καί τῶν ὅσων ξετυλίγονται μέσα σ' αὐτήν. Οἱ συγκλονιστικές ἀνακαλύψεις τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης γύρω ἀπό τή σύνθεση τοῦ ὑλικοῦ ἀτόμου, τείνουν νά ἐπαληθεύσουν καί αὐτές ἀπόλυτα τίς πανάρχαιες δοξασίες τῆς Ἰνδίας, τοῦ Πυθαγορισμοῦ, τοῦ Δημοκρίτου. Τό ἄτομο τῆς ὕλης, ἡ τελευταία ὑποδιαίρεση τῆς ὕλης, δέν εἶναι πλέον ὕλη, εἶναι ἓνας δυναμικός στρόβιλος, μιὰ δίνη ἐνεργείας. Ἡ περίφημη θεωρία τοῦ Κβάντα, ὡς προς τό μή συνεχές τῆς μεταδόσεως τῆς ἐνεργείας, καθώς καί ἡ θεωρία τῶν δονήσεων, εἶναι πανάρχαιη καί αὐτή γνώση τῶν ἀρχαίων παραδόσεων: «Δόνηση, δόνηση, τά πάντα δόνηση» λέγει ἡ Ἰνδία. Ὁ κόσμος προῆλθε ἀπό τίς δονήσεις, στηρίζεται σ' αὐτές καί θά καταρρεύσει μετά ἀπό αὐτές. Δονήσεις διαφορετικῆς συχνότητος πού πλήττουν τήν ὕλη μέσα σ' ἓναν λεπτό, περιβάλλοντα χῶρο, παράγουν ἐνέργειες διαφορετικές, πού ἡ κάθε μία μπορεῖ νά μετατραπεῖ στήν ἄλλη. Εἶναι ὅλα αὐτά ἐλάχιστες ἀπό τίς πολλές μαρτυρίες, πού ἔρχονται μέσα ἀπό τή σύγχρονη ἐπιστήμη νά ἐπιβεβαιώσουν τήν ἀκρίβεια τῆς ἀρχαίας διδασκαλίας.

Ἡ ἐπιστήμη ὑψώνεται ἔτσι σήμερα ὀλοένα καί περισσότερο πρὸς τὸ ὑπερβατικὸ, πρὸς τὸν ἀόρατο κόσμον, ἀναζητώντας μὲ δέος μιά πρώτη ἀρχή, πίσω ἀπὸ τὴν πολλαπλότητα τῶν φαινομένων. Θὰ ἀναφερθοῦμε σὲ μερικές ἀπὸ τίς πιὸ πρόσφατες δηλώσεις τῶν ἡγετῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ στίβου, ἀπ' ὅπου καί θὰ διαπιστώσουμε αὐτὴ τὴν ἀλήθεια:

Ὁ μεγάλος Ἀϊνστάϊν: «Μπροστὰ στὸ Θεὸ εἴμαστε ὅλοι ἀνόητοι μικροὶ μαθητές... Μοῦ εἶναι δύσκολο νὰ πιστέψω σὲ προσωπικὸ θεὸ, διαπιστώνοντας ὅμως τὰ ὅσα διαπιστώνω μέσα στὸ σύμπαν, δὲν μπορῶ νὰ μὴ πιστέψω στὴν ὑπαρξὴ Δημιουργοῦ, καθὼς καί στὴν ὑπαρξὴ σκοπῶν».

Ὁ Μαξ Πλάνκ – θεμελιωτὴς τῆς Κβαντικῆς θεωρίας: «Οἱ δύο δρόμοι Ἐπιστήμης – Ἐρησκείας θὰ συναντηθοῦν κάποτε μέσα στὸ ἀχανές ἄπειρο. Ἐρησκεία καί Ἐπιστήμη διεξάγουν κοινὸν ἀγῶνα ἐνάντια στὸν σκεπτικισμό καί τὴν ἀπιστία, καί τὸ σύνθημα σ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα θὰ εἶναι πάντοτε: «Πρὸς τὸν Θεό».

Ὁ ἴδιος: «Υπάρχουν πραγματικότητες πού εἶναι ἀνεξάρτητες ἀπὸ τίς αἰσθήσεις μας, πού ἔχουν ὡστόσο γιὰ μᾶς πολὺ μεγαλύτερη ἀξία ἀπ' ὅσην ἔχει ὅλος ὁ αἰσθητὸς κόσμος».

Ὁ Βέρνερ φὸν Μπράουν, ἔμπνευστὴς τῶν διαστημικῶν πτήσεων: «Εἶμαι βέβαιος ὅτι καμμιά ἐπιστημονικὴ ἐφεύρεσις δὲν θὰ φέρει μιὰν ἀλλαγὴ στὴ σχέση θεοῦ καί ἀνθρώπου. Δημιουργία χωρὶς Δημιουργό καί θεῖο σκοπὸ δὲν εἶναι κατανοητὴ».

Ὁ ἴδιος: «Ἡ φύσις δὲν γνωρίζει τὴν ἐξαφάνιση, ἀλλὰ τὴ μετατροπὴ καί τὸν ἀνασχηματισμὸ, τὴν ἀναγέννηση. Τὸ πρᾶγμα αὐτὸ δυναμώνει τὴν πίστη μου γιὰ τὴ συνέχιση καί τῆς δικῆς μου πνευματικῆς ὑπόστασης μετὰ τὸν φυσικὸ θάνατό μου».

Ὁ Οπενχάϊμερ: «Τὸ νὰ πιστεύει κανεὶς ὅτι ἡ θετικὴ ἐπιστήμη θὰ μᾶς ἀποκαλύψει τὰ πάντα, εἶναι ὄχι μόνον σφαλερὸ, ἀλλὰ καί ἀπουκρουστικὸ.

Ὁ Χένρυ Στήλ Ὀλκοττ, πρῶτος Πρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Ἐταιρείας εἶχε προβλέψει ὅτι: «... Θὰ δοθοῦν στὴν Ἐπιστήμη τέτοιες ἀποδείξεις γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς Ἀρχαίας Σοφίας καί τὴν περιεκτικότητά τῆς Ἀρχαίας Ἐπιστήμης, ὥστε ἡ τάση πρὸς τὸν ἀθεϊσμό θὰ ἀνακοπεῖ καί οἱ χημικοὶ μας θὰ ἀρχίσουν ἐργαζόμενοι γιὰ τὴν ἐκμάθηση τοῦ νέου Ἀλφαβήτου τῆς Ἐπιστήμης στὰ γόνατα τῆς Μητέρας Φύσης».

«Δὲν ὑπάρχει παρά μίᾳ Ζωῇ, ἡ Ζωὴ τοῦ Θεοῦ μέσα σ' ὅλα ὅσα περικλείει τὸ Σύμπαν του. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη ζωὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὴ ζωὴ Του. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη συνειδησις ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Συνειδησιὴ Του, ἄλλος νοῦς ἐκτὸς ἀπὸ τὸν δικό Του. *Καὶ σ' αὐτὸ ἐγκεῖται τὸ*

μεγαλειο του ανθρώπου, τό ὅτι πλασμένος κατ' εἰκόνα του Θεοῦ, μπορεῖ ν' ἀποκρίνεται στους κραδασμούς τῆς σκέψεώς Του καί νά ἀναπαράγει μέσα του θεῖο Σχέδιο, γιά τήν ὀλοκλήρωση τῆς ἐξέλιξής του».

“Όλα τά ὄνειρα καί οἱ προσδοκίες τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχουν μέσα του, δέν εἶναι στήν οὐσία τους παρά οἱ προβλέψεις καί οἱ προαισθήσεις ἐκείνων πού δέν θά ἀργήσουν νά γίνουν πραγματικότητα. Πολλά ἀπό αὐτά, σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τό ὄρατό Σύμπαν, ἔχουν ἤδη ἐπαληθευθεῖ. Τό ἴδιο θά γίνει καί μέ τό προαιώνιο ὄνειρό τους ὡς πρὸς τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ. Γιατί ὁ ἄνθρωπος, κατέχοντας μέσα του ἓνα σπέρμα τοῦ θεοῦ, κατέχει μέσα του, σέ κατάσταση ὄνειρου τῆ γνώση ὡς πρὸς τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ.

Θά τελειώσουμε μέ τά πολὺ ἀποκαλυπτικά λόγια τοῦ Παύλου, ὡς πρὸς τῆ δόξα πού ἀναμένει τόν ἄνθρωπο κατὰ τήν ἐξελικτική του πορεία καί τήν ἔνωσή του μέ τῆ θεότητα: «Ὁφθαλμός οὐκ εἶδε καί οὐς οὐκ ἤκουσε καί εἰς καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ὁ Θεός ἠτοίμασεν τοῖς ἀγαπῶσιν Αὐτόν».

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗ ΜΗΤΕΡΑ

ΒΑΣ. Λ. ΓΟΥΣΙΟΣ

Μήτηρ ἡμῶν. Ἡ τὰ ἐν τῇ Φύσει πάντα γεννήσασα
 ἀγιασθήτω τό ὄνομά σου,
 ἐλθέτω ἡ παρουσία σου
 ἐν πάσι τοῖς κόσμοις Οὐρανοῦ καί Γῆς.
 Τόν ἄρτον ἡμῶν τόν ἐπιούσιον
 καί τά τροφεῖα ἡμῖν καί οἷς ἄλλοις οὖσιν
 δός σήμερον.
 Καί ἡμεῖς δι' ἀγάπης καί σεβασμοῦ
 τήν σὴν δημιουργίαν σεβασθησόμεθα. ὡς αὐτῆς μέρη.
 Πλήρωσον ἡμᾶς μετά γνώσεως,
 ἵνα τήν σὴν παρουσίαν αἰσθώμεθα.
 Τόν Λόγον τοῦ Κόσμου, τήν ἐν ἡμῖν Οὐσίαν,
 ἡμῖν ἀποκάλυψον.
 Ἀπέτρεψον ἡμᾶς ἀπό πάσης ματαιοσχολίας
 καί τόν βίον ἡμῶν πλήρωσον
 ἔργων φιλοκαλίας.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

Στήν συνεδρίαση τῆς Στοάς «ΑΡΤΕΜΙΣ» 14-11-91 ἡμέρα Πέμπτη, ὁ Πρόεδρος αὐτῆς ἀδελφ. Χρ. Καμαρωτάκης ἀπευθυνόμενος εἰς τὰ μέλη εἶπε:

« Ἀδελφοί μου, μετὰ βαθυτάτης θλίψεως σας ἀναγγέλλω τὸν αἰφνίδιο θάνατο τῆς ἀγαπητῆς μας ἀδελφῆς Εὐαγγελίας Βασάλου.

Ἐγκατέλειψε τὸν γῆινο καὶ φθαρτὸ κόσμο στὶς 12 Νοεμβρίου εἰς ἡλικίαν σχετικῶς προχωρημένη, καὶ ἐκηδεύθη τὴν ἐπομένη εἰς τὸ Νεκροταφεῖο τοῦ Ζωγράφου. Ἡ ἀδελφὴ Βασάλου ἦτο ενεργὸν μέλος τῆς Στοάς « Ἀρτεμις », ἐδῶ καὶ πάρα πολλὰ χρόνια. Ἐκεῖνο πού γνωρίζουμε διὰ τὴν ἀποδημήσασα ἀδελφὴ μας εἶναι ὅτι μὲ τοὺς οἰκειοὺς της ζοῦσε ἀρμονικὰ καὶ ἀγαπημένα. Εἶχε δύο κόρες πού ὅλοι ξέρουμε ἀγαποῦσε πάρα πολύ.

Ἐδῶ καὶ λίγο καιρὸ ἓνα ξαφνικὸ ἐγκεφαλικὸ ἐπεισόδιο τὴν ἔρριξε στὸ κρεβάτι, χωρὶς νὰ μπορέσει νὰ ἀποφύγει τὸ μοιραῖον.

Ἡ πρόωρη ἀπώλειά της δημιούργησε στοὺς οἰκειοὺς της καὶ ἰδίως στὶς προσφιλεῖς κόρες της, ἓνα δυνσαναπλήρωτο κενό.

Ἡ ἀδελφὴ Βασάλου διὰ ὅλους ἡμᾶς πού τὴν ξέραμε ἦταν ἓνας ζωντανὸς ἄνθρωπος, δραστήριος καὶ ἀκούραστος. Προικισμένη ἀπὸ τὴν φύση μὲ τὸ εὐγενὲς ταλὲντο τῆς ζωγραφικῆς, δημιούργησε ἔργα ἀξιόλογα πού τὴν συγκαταλέγουν μετὰ τῶν καλυτέρων ζωγράφων τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ ζωγραφικὴ, ὅπως σας εἶναι γνωστὸν τὴν ἀπορροφοῦσε πάρα πολύ, διατὶ τὴν ἀγαποῦσε καὶ ἐδίδε εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα της. Ἦταν δι' αὐτὴν ἓνα μέσον διὰ νὰ ἐκφράζει μὲ σχήματα καὶ εἰκόνες τὰ συναισθήματα καὶ τίς σκέψεις της. Στὸ παρελθὸν τὰ μέλη τῆς Στοάς εἶχαν τὴν εὐκαιρία καὶ τὴν χαρὰ νὰ παραβρεθοῦν σὲ πολλὰς ἐκθέσεις ζωγραφικῆς στὶς ὁποῖες ἐξετίθεντο ἀξιόλογα ἔργα της. Παράλληλα δὲ μὲ τίς πολλαπλὰς ἀπασχολήσεις πού εἶχε κοινωνικὰ καὶ ἐπαγγελματικὰ ἐνδιαφέρετο ἄμεσα διὰ τὰ πνευματικὰ θέματα καὶ ἰδιαίτερα διὰ τὴν Θεοσοφικὴ Διδασκαλία.

Πίστευε, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὅλοι ἐμεῖς, ὅτι ἡ ψυχὴ μετὰ θάνατον ἐξακολουθεῖ νὰ ζεῖ εἰς λεπτότερους κόσμους. Ὁ θάνατος ἐπομένως δὲν εἶναι τὸ τέρμα, ἀλλὰ ἡ θύρα διὰ τῆς ὁποίας ἡ ψυχὴ ἐλεύθερη πλεον ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ σώματος μεταβαίνει σὲ μίαν ἄλλην λεπτότερη διάσταση.

Φύσει καλοπροαίρετη καὶ εὐγενική, διεκρίνετο διὰ τὰ πλού-

σια αισθήματα αγάπης πού ἔτρεφε πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἔργω καὶ λόγῳ.

Ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ τὴν προσεγγίσουν καὶ νὰ μιλήσουν μαζί της ἀπεκόμισαν τὶς καλύτερες ἐντυπώσεις.

Χωρὶς ὑπερβολή, ἡ ἐκλεκτὴ ἀδελφὴ μας ἦταν ἕνας συμπαθὴς καὶ ἀξιόλογος ἄνθρωπος, ἡ εἰκόνα τῆς ὁποίας θὰ παραμείνει ἔσαεὶ εἰς τὴν μνήμη μας. Ἦρεμη καὶ ἀπλή, ταπεινὴ καὶ λιγόλογη ὅπως ὅλοι οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, παρακολουθοῦσε μὲ ἐνδιαφέρον τὶς ὁμιλίες πού ἐγίνοντο εἰς τὴν Στοά της. Πολλές φορές μου ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ συζητήσω μαζί της ἐπὶ πλείστων θεμάτων καὶ διεπίστῳσα τὸν ζῆλο πού εἶχε πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ γνῶση. Γεμάτη ἀπορίες καὶ ἐρωτήματα ὅπως ὅλοι ἐκεῖνοι πού φιλοσοφοῦν καὶ προβληματίζονται, προσπαθοῦσε μὲ ἕνα δικό της τρόπο νὰ εἰσχωρήσει στό μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τῆς ὑπάρξεως. Ἐδῶ καὶ σαράντα ἡμέρες περίπου λόγω τῆς ἀσθενείας της ἔπαψε νὰ ἔρχεται στὶς συνεδριάσεις τῆς Στοᾶς. Ἀπὸ τοὺς οἰκείους της μετὰ τῶν ὁποίων εἶχα τηλεφωνικὴ ἐπαφὴ ἐπληροφορήθηκα τὰ καθέκαστα, ἀλλὰ ἦσαν αισιόδοξοι καὶ μὲ καθησύχασαν ὅτι δὲν ὑπάρχει πρὸς τὸ παρὸν ἄμεσος κίνδυνος διὰ τὴν ζωὴ της. Σὲ μίαν ἄλλη πρόσφατον ἐπικοινωνία πού εἶχα μαζί τους, ἐκτὸς τῶν ἄλλων μου ἔδωσαν ἕνα μῆνυμα ἐκ μέρους της: «Πέστε εἰς τοὺς πνευματικούς μου ἀδελφούς ὅτι λυπᾶμαι εἰλικρινῶς πού δὲν μπορῶ σωματικᾶ νὰ εἶμαι κοντὰ τους. Νοερῶς ὅμως εἶμαι μαζί τους, συμμετέχω εἰς τὶς ἐργασίες τῆς Στοᾶς καὶ στέλνω εἰς ὅλους τὴν ἀγάπη μου». Πιστεύω ὅτι καὶ τώρα ὅπως καὶ πρὶν ἡ ψυχὴ της εἶναι κοντὰ μας καὶ παρακολουθεῖ ἐν σιγῇ τὸ ἔργον πού ἐπιτελοῦμε.

Παρακαλῶ ἀδελφοί μου, ὅπως στῶμεν ὀρθιοὶ καὶ τηρήσωμεν ἑνὸς λεπτοῦ σιγῇ εἰς μνήμην τῆς ἐκλιπούσης ἀδελφῆς μας.

Αἰωνία ἡ μνήμη της.

ΧΡ. ΚΑΜΑΡΩΤΑΚΗΣ

Η Θεοσοφική Έταιρία εν Έλλαδι
Βουκουρεστίου 25, 106 71 Αθήνα
Τηλ. 3620.702

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΜΙΛΙΩΝ
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1991 - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1992
Είσοδος Έλευθέρα – Βουκουρεστίου 25, ώρα 8 μ.μ.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1991

2	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Γ. Σιβρής – Σχολια και αναλύσεις επί των Ομιλιών – Κρισναμουρτι
3	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Θ. Καφετζόπουλος – Άπο τό «Βιβλίο τών Σοφών» τού Έλιφας Λεβί
5	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ	Γ. Σιβρής – Η δυναμική τής Πλάνης και η Δύναμη τής Αλήθειας – Β
6	Παρασκευή	Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡ.	Παν. Αναγνώστου – Εσωτερικές Διδασκαλίες στους Πυθαγορείους και τόν Πλουταρχο – Γ
9	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Πολ. Αντζακας – Κρισναμούρτι
10	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Θ. Καφετζόπουλος – Άπο τό «Βιβλίο τών Σοφών» τού Έλιφας Λεβί
12	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ	Χ. Καμαρωτάκης – Η Ατραπός τού Μαθητού – Γ
16	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Ν. Σιβρής – Σχολια και αναλύσεις επί τών Ομιλιών – Κρισναμουρτι
17	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασλιώτης – Το Ντεβαχάν
19	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ	Α. Τριανταφυλλόπουλος – Ο Λυτρωτικός ρόλος τού θανάτου στην εξέλιξη τής ζωής
20	Παρασκευή	Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡ.	Π. Αναγνώστου – Εσωτερικές Διδασκαλίες στους Πυθαγορείους και τόν Πλουταρχο – Δ
23	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Πωλ. Αντζακας – Κρισναμουρτι

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1992

9	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ	Χ. Καταρδής – Η ψυχή κατά τούς Άρχαίους Έλληνες φιλοσόφους
10	Παρασκευή	Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡ.	Π. Αναγνώστου – Εσωτερικές διδασκαλίες στους Πυθαγορείους και τόν Πλουταρχο – Ε
13	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Γ. Σιβρής – Σχολια και Αναλύσεις επί τών Ομιλιών – Κρισναμουρτι
14	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Παν. Παπασλιώτης – Η προσδος τής άνθρωπότητας
16	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ	Γ. Σιβρής – Η Δυναμική τής πλάνης και η δυναμική τής αλήθειας – Γ
20	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Πολ. Αντζακας – Κρισναμούρτι
21	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Παν. Παπασλιώτης – Ο Βουδδας
23	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ	Χ. Καμαρωτάκης – Η Άτρακτος τού Μαθητού – Δ
24	Παρασκευή	Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡ.	Π. Αναγνώστου – Εσωτερικές Διδασκαλίες στους Πυθαγορείους και τόν Πλουταρχο – ΣΤ
27	Δευτέρα	ΑΛΚΥΩΝ	Γ. Σιβρής – Σχολια και Αναλύσεις επί τών Ομιλιών – Κρισναμούρτι
28	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ	Π. Παπασλιώτης: Νιρβάνα
30	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ	Α. Τριανταφυλλόπουλος – Ο Θεόσοφος Θεόφιλος Καίρης

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ Η Στοά τού Βόλου «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» θα συνεδριάζει κάθε δευτερο Σάββατο στις παρακάτω ημερομηνίες, 9/2, 23/12, 9/3 και 23/3 με θέμα: «Αναλύσεις – Ερωτήσεις και Απομψεις πάνω στο Βιβλίο ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΑΣ τής Ε.Π. Μηλαβατσου».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΟΥ 1991

	σελ.
Άναγνώστου Παναγ.: Ἡ παγκόσμια Θεία ἄρμονία καί οἱ συνέπειες πρὸς τοὺς διαταράσσοντες αὐτήν.	73
» » : Ἡ Θεοσοφία καί οἱ Θεόσοφοι	78
» » : Σπερματική σκέψη εἶναι.....	215
» » : Τό βιβλίον τῆς ἀποκαλύψεως ἕρμὸν τοῦ τρισημίτου	243
Ἀδριανοπούλου Ἄντ.: Περικοπαί	57
Βασιλῆ Ἰ.: Ὁ ἄνθρωπος	342
Βλαχοπούλου Παν.: Ἡ ὁμορφιά στοὺς ἀγῶνες	252
Γουγούτα Ζάνου Αἰδεσ.: Ποιὸς ἔχει τὴν μεγάλη εὐθύνη;	142
» » » : Ἡ ἔφεσος τῆς Ἀρτέμιδος	263
» » » : Ἡ παιδεία εἶναι κλειδί.	352
Γρηγοριάδη Κ.: Ἡ πρόοδος	139
Δαμπάση Ἰ.: Οἱ κάβειροι	94
Δούκα Κων.: Τηλεπάθεια-Διόρασις-Πρόγνωσις	32
Zirkoff Β.: Ἐλενα Πέτροβα Μπλαβάτσκι	147
Ἰβου Αἰμ.: Ἀρχαία σοφία καί σύγχρονη ἐπιστήμη	379
ΙΛΙΣΣΟΣ: Βασικὲς ἰδέες τῆς ἐσωτερικῆς φιλοσοφίας	
» : Τρῶτε ἄφθονα λαχανικά καί φρούτα	112
» : Ἐαρινὴ Ἰσημερία	129
» : Χένρυ Στήηλ Ὀλκοιτ	152
Ἰωαννίδη Δημ.: Ἡ χειμερινὴ τροπὴ τοῦ Ἥλιου	27
» » : Ἀστρολογία	79
» » : Φιλοσοφικοὶ Περίπατοι	282
» » : Ἀριθμολογία Πυθαγορείων	308
Καμαρωτάκη Χρ.: Ἀπὸ τὴν ἑορτὴ τοῦ Λυκείου Λατοῦ	216
» » Νεκρολογία	396
Καλογεροπούλου Δ.: Ἡ Θεοσοφία	206
Καρβούνη Ν.: Ὅταν στερεῖται ἡ πηγὴ τῆς δημιουργίας	346
Καψάλη Ν.: Νοῦς, ὁ χιλιόπεταλος Λωτός	353
Κιτρινιάρη Κων.: Σωκρατικὴ «γνώσις» καὶ ἀρετὴ	18
COATS JOHN: Εὐκαιρία στὴ ζωὴ	87
Κουνάνη Ἄντ.: Τό βιβλίον τῆς ἀποκαλύψεως Ἑρμῶ τοῦ Τρισημίτου	244
ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ: Διαλογισμὸς	12
» : Διαλογισμὸς καὶ ὄνειρα	285
Κωλσον Κ.: Ὑπάρχει ζωὴ μετὰ θάνατον;	101
ΛΑΟΤΣΕ: Ἀπὸ ὅσα εἶπε ὁ ΛΑΟΤΣΕ	88
Λοῖζου Χ.Α.: Κοσμικὸς νόμος	241

ΛΟΥΣΙΦΕΡ (ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ): Τρεις επιθυμίες	
Μελισσαροπούλου Κ.: Οί Απόστολοι είπαν.....	289
» : Πυθαγόρας και Πυθαγόρειον πνεῦμα	313
» : Τι γράφει ὁ Πλάτων γιά τήν Παιδεία στήν Πολιτεία	327
Μπάρακλη Χ.: Ἡ ἀρχαία Ἑλληνική Φιλοσοφία στίς συμφορές τοῦ βίου	235
» : Βίος ἐνάρετος καί ἠθικός	373
ΒΕΖΑΝΤ Α.: Ἡ ἐνέργεια τῆς σκέψεως	279
Μπλαβάτσκι Ελ.: Τό κλειδί τῆς Θεοσοφίας	124
» : Διαμεσότης καί ἀγιότης	131
» : Ἡ κοσμική ἐξέλιξη	162
» : «Τό κλειδί τῆς Θεοσοφίας» γιά τόν ἄνθρωπο	173
» : Ψυχή καί Πνεῦμα	179
» : Ἡ τύχη τῆς ψυχῆς	185
Μπρούμη Ἄδα: Ἐνας δεκάλογος	264
Οἰχαλιώτη Ἀριστ.: Ἐκσταση – Διαμεσότητα	133
» : Πρόσβαση πρὸς τὸ Θεῖο	254
Παπασιώτη Παν.: Ἀπό τήν ἐορτή τοῦ Λυκείου Λωτοῦ	224
Παπαχατζή Γ.: Ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἐζησε δύο ζωές»	62
Προκοπίου Γ.: Τα θεμελιώδη σύμβολα τοῦ ἀνθρώπου	357
Ριζοπούλου Χρ.: Στόν Σικελιανό	114
» : Ἡ Θεοσοφία πρὶν ἀπό τήν Μπλαβάτσκι	197
SALVATOR PITRUZZELA: Θεία Κωμωδία	3
Σιβρή Γ.: «ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΛΕΥΚΟΥ ΛΩΤΟΥ»	221
Σικελιανού Ἀγγ.: Ἀνεβαίνοντας στόν Ὀλυμπο	26
SRI RAM: Ἡ ἐνδον Ἐπανάστασις	332
Στεφανίδη Κ.: Ἀνατολή καί Δύσις	268
Τσινικοπούλου Δ.: Ἐπιλογή Κριτηρίων	294
Χ΄ Δημητρίου Ἰφ.: Ἀπό τήν ἐορτή τοῦ Λευκοῦ Λωτοῦ	225

ΔΩΡΕΑ 40.000 ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΤΖΟΥΛΑΤΗ

Σε ἀνάμνηση τῆς ἰδρύσεως τοῦ «ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ» ΑΠΟ ΣΠ. ΝΑΓΟ καί τῶν συνεργατῶν του, οἱ ὁποῖοι βρίσκονται στή χώρα τῶν Τεκνῶν τοῦ ΦΩΤΟΣ:

- 1) ΑΝΤΩΝΙΟ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗ ΑΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
- 2) ΚΛΕΑΝΘΗ ΚΑΙ ΒΙΡΓ. ΚΑΡΥΔΑΚΗ
- 3) ΑΝΔΡΕΑ Π. ΠΑΡΑΣΧΗ καί
- 4) ΘΕΟΔΩΡΟ ΠΛΟΥΜΟ

Ο ΙΛΙΣΟΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΕΙ

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τά Γραφεία του «ΙΛΙΣΟΥ» είναι Βουκουρεστίου 25, α΄ όροφος, Κωδ. 106 71, είναι ανοικτά κάθε ημέρα από 10.30-1, εκτός Σαββάτου και Κυριακής.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλούμεν, αποστέλλετε με ταχυδρομικήν ή τραπεζικήν έπιταγήν εις την διεύθυνσιν: «Πολυδεύκην Άντζακα, Βουκουρεστίου 25, α΄ όροφος Κωδ. 106 71, Άθήνας». Η αποστολή με Τραπεζική έντολή μας δυσκολεύει πολύ.

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΙΝΟΝ ΒΙΟΝ

Ι. Θεοδωράκης, Κρήτη
Βλάσιος Βασιλείου, Θεσ/νίκη
Εύαγγ. Βασάλου, Άθήνα

ΘΕΡΜΗ ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ

- ΝΑ ΕΜΒΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥΣ ΕΓΚΑΙΡΩΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1991: 2.000 Δρχ.
- ΝΑ ΕΓΓΡΑΦΟΥΝ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΑΜΕ

ΝΕΑ ΑΚΡΟΠΟΛΗ: Σεπτέμβρης - Οκτώβρης 1991
ΜΟΡΙΑΣ: Ιούλιος-Αύγουστος-Σεπτέμβριος 1991

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ: Ιανουάριος-Άπριλιος 1991

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΑΜΕ

- Γιώργου Άνωβολιώτη: ΕΣΠΕΡΙΝΑ
- Κύπρος Χρυσάνθης: ΠΡΟΣΩΠΑ - ΙΔΕΕΣ - ΡΥΘΜΟΙ
- Άγι Σαρακηνοῦ: ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ
- Έλιφας Λεβί: ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΣΟΦΩΝ (ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ

Βόλος: Γ. Κουκουβίνος
Καβάλα: Μιχ. Παράσχου
Κέρκυρα: Άλεξ. Λούβρος
Λαμία: Άντ. Τριανταφύλλου
Λάρισα: Ίσ. Φελλούς
Μυτιλήνη: Γ. Χωριατέλλης
Ξάνθη: Μάριος Κουτσουριδης
Πάτρα: Άθ. Κοντοσάκης
Ρέθυμνο: Άντ. Βιστάκης
Ρόδος: Άντ. Βεργωτής
Σέρρα: Άνέστης Σάββας
Σύρος: Π. Ζαραφονίτης
Χαλκίδα: Δημ. Δημαρέλου
Χανιά: Έμμ. Νοδaráκης
Κύπρος: Θεοφ. Παναγιώτου,
Τ.Κ. 1720, ΛΕΥΚΩΣΙΑ. Τηλ. 474.815

«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΛΙΣΟΣ»
της Θεοσοφικής Έταιρίας
έν Έλλάδι
Βουκουρεστίου 25- Άθήνα 106 71
Ίδρυτής:
† ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Έκδότης-Διευθυντής:
Πολυδεύκης Άντζακας
Τιμή τεύχους: Δρχ. 400
ΟΚΤ.-ΝΟΕΜΒΡ.-ΔΕΚ. 1991

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

	σελ.
Π. Άναγνώστου: Αρχαία Έλληνική Θρησκεία και Φιλοσοφία	303
Δημ. Ίωαννίδη: Η αριθμολογία των Πυθαγορείων	308
Κ. Μελισσαρόπουλου: Πυθαγόρας και Πυθαγόρειον πνεῦμα	313
» Ο Πλάτων γιά τήν Παιδεία στήν «Πολιτεία»	327
Σρι Ράμ: Ἡ ἔνδον ἐπανάστασις	332
Οἱ τρεῖς ἐπιθυμίες (περ. Lucifer)	340
Ν. Καρβούνη: Ὅταν στερεῦει ἡ πηγὴ τῆς δημιουργίας	346
Ζ. Γουγούτα: Ἡ Παιδεία εἶναι κλεῖδι;	352
Ν. Καψάλη: Νοῦς, ὁ χιλιπέταλος Λωτός	353
Γ. Προκοπίου: Τά θεμελιώδη σύμβολα τοῦ ἀνθρώπου	357
Χ. Μπάρακλη: Βίος ἐνάρετος καί ἠθικός	373
Αἰμ. Ἰβου: Αρχαία Σοφία καί σύγχρονη ἐπιστήμη	379
Χ. Καμαρωτάκη: Νεκρολογία	393
Συνεδριάσεις Στοῶν	395
Μεταξύ μας	398

**ΘΕΡΜΗ ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ
ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ**

- ΝΑ ΕΜΒΑΖΟΥΝ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥΣ ΔΙΟΤΙ ΜΟΛΙΣ ΚΑΛΥΠΤΕΙ ΤΑ ΕΞΟΔΑ ΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΣ
- ΝΑ ΕΓΓΡΑΦΟΥΝ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ
- ΝΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΤΙΣ ΟΜΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
- Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ 8 μ.μ. ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 25 1ος
- ΟΡΟΦΟΣ ΤΗΛ. 3620.702 ΩΡΕΣ ΓΡΑΦΕΙΩΝ 10 1/2-13.00

ELIPHAS LEVI

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΣΟΦΩΝ

Ἡ μεταφυσική τῆς ἐσωτερικῆς ἐπιστήμης μέσα
ἀπό βαθυστόχαστους διαλόγους καί ἀποφθέγ-
ματα τοῦ ἐμπνευσμένου ἀποκρυφιστῆ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ
Θεμιστοκλέους 38 – Ἀθήνα 106 78
Τηλ. 363.0824 - 362.9695